BIURO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI

BIULETYN BOR

ROK II 1951 NR 1

POLSKIE
WYDAWNICTWA
GOSPODARCZE

POL GOS

TREŚĆ NUMERU:

TYLKO DO UŻYTKU WEWNĘTRZNEGO

BIULETYN

BIURA ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI

ROK II WARSZAWA – STYCZEŃ 1951 NR 1

Wewnętrzny rozrachunek gospodarczy w świetle literatury radzieckiej

I.

Rozrachunek gospodarczy stanowi zasadniczą formę kierownictwa uspołecznionymi przedsiębiorstwami w ramach planów narodowo-gospodarczych. Zasada rozrachunku gospodarczego i jego formy stworzone i wypracowane zostały w Związku Radzieckim.

Na XI Zjeździe WKP(b) podniesiono konieczność rozszerzenia samodzielności i inicjatywy każdego większego przedsiębiorstwa w zakresie gospodarowania. W tym czasie, na pierwszym etapie NEP (Nowaja Ekonomiczeskaja Politika), w warunkach walki proletariatu o zwycięstwo elementów socjalistycznych w gospodarce RSFRR, rozrachunek gospodarczy musiał się opierać na „zasadach handlowych".

Mowa o tym w uchwale CK WKP(b): „uspołecznione przedsiębiorstwa państwowe przechodzą na tak zwany rozrachunek gospodarczy to jest na zasady handlowe".

W okresie socjalizmu rozrachunek gospodarczy nabiera innego znaczenia. Treść jego wyraża się w ustalaniu takich metod wykorzystywania przydzielonych przedsiębiorstwu środków, które by zapewniały najefektywniejsze wykonanie zadań planowych, a więc nie tylko wykonanie ale i przekroczenie planu.

Cechą charakterystyczną rozrachunku gospodarczego jest zatem podporządkowanie działalności przedsiębiorstw zadaniom planu.

Stąd nawet przedsiębiorstwa, które zgodnie z planem dają deficyt (w razie konieczności utrzymania cen zbytu tych przedsiębiorstw na pewnym ustalonym poziomie) prowadzone są w ZSRR na zasadach rozrachunku gospodarczego, gdyż każda zaoszczędzona, w stosunku do planowanych kosztów, kwota oznacza polepszenie finansowego stanu przedsiębiorstwa.

Rozrachunek gospodarczy — to bolszewicka metoda planowego gospodarowania, właściwa dla socjalistycznej gospodarki, gdzie plan państwowy jest prawem rozwoju społecznego, urzeczywistnianego w warunkach stosunków towarowo - pieniężnych. Rozrachunek gospodarczy jest metodą kierowania przedsiębiorstwem, przy której wzrasta zainteresowanie i odpowiedzialność kierownictwa zakładu i całej załogi w wynikach wykonania planu, obniżenia kosztów produkcji i zwiększenia rentowności przedsiębiorstwa. Otrzymując planowe zadania oraz obowiązek ich wykonania przedsiębiorstwo pozostające na rozrachunku gospodarczym posiada szeroką inicjatywę w zakresie wykorzystania przydzielonych mu przez państwo środków. Jednocześnie zadaniem jego jest zabezpieczenie wykonania planu przy najniższych kosztach oraz najmniejszym związaniu środków, jak też umożliwienie kontroli wykonania planowych zadań przedsiębiorstwa przez systematyczne porównywanie nakładów z wynikami oraz kontroli wykorzystania środków produkcji i czasu roboczego.

Już uchwała CK WKP(b) z 5 grudnia 1929 r. podkreśla, że: „Przy ścisłym wypełnieniu zadań planu przemysłowo-finansowego oraz planowej dyscypliny w ramach zatwierdzonych limitów przedsiębiorstwo winno być samodzielne. Jego kierownictwo ponosi pełną odpowiedzialność za wykonanie planu".

W szczególności przedsiębiorstwo na rozrachunku gospodarczym:

a) otrzymuje od państwa konieczne dla wykonania planu środki trwałe i obrotowe,

b) posiada własne rachunki bankowe,

c) samodzielnie zawiera umowy z innymi przedsiębiorstwami w zakresie zaopatrzenia i zbytu,

d) sporządza plan techniczno - przemysłowo-finansowy,

e) sporządza samodzielny bilans.

II.

W uchwale CK WKP(b) z 5.12.1929 powiedziano: „konsekwentne wprowadzenie rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstw wymaga zastosowania środków dla ujawnienia sukcesów i niedociągnięć poszczególnych wydziałów i oddziałów przedsiębiorstwa".

Wysunięty zatem został postulat wyraźnego określenia wyników działalności przedsiębiorstwa nie tylko jako całości, ale wszystkich jego części i komórek oddzielnie. Wynikało by z tego, że pojęcie rozrachunku gospodarczego omawiane poprzednio dotyczyło tylko rozrachunku przedsiębiorstwa jako całości i wymagałoby uzupełnienia odnośnie rozrachunku poszczególnych części tego przedsiębiorstwa. Pierwszy

rodzaj rozrachunku określono mianem „zewnętrzny rozrachunek gospodarczy" drugi „wewnętrzny rozrachunek gospodarczy".

W nauce radzieckiej toczy się polemika na temat ścisłego zdefiniowania i rozgraniczenia obydwu pojęć. Zdaniem niektórych ekonomistów pojęcie „rozrachunek gospodarczy" odnosi się wyłącznie do przedsiębiorstwa jako całości, jeśli posiada ono osobowość prawną, przydzielone środki trwałe i obrotowe, własne rachunki bankowe oraz sporządza samodzielny bilans.

Pojęcie tzw. wewnętrznego rozrachunku gospodarczego (wydziałów, brygad) nie jest natomiast związane z właściwym rozrachunkiem gospodarczym przedsiębiorstwa. Stąd mówiąc o rozrachunku gospodarczym przedsiębiorstwa, ekonomiści ci nie wspominają o istnieniu wewnętrzno - zakładowego rozrachunku gospodarczego.

Są też i inne zdania zakładające, że pojęcia zewnętrznego i wewnętrznego rozrachunku gospodarczego są identyczne i wydziałom przyznaje się te same atrybuty co przedsiębiorstwu jako całości.

Nie zostało zatem jeszcze ostatecznie ustalone pełne określenie związku między rozrachunkiem gospodarczym przedsiębiorstwa i wewnętrzno - zakładowym rozrachunkiem gospodarczym. Wynika to z faktu wykształcania się stale nowych form rozrachunku, wprowadzonych jako rezultat inicjatywy przedsiębiorstw radzieckich w tym zakresie.

Formy te, w ciągłej konfrontacji z praktyką, krystalizują się w typowe dla poszczególnych gałęzi życia gospodarczego rodzaje rozrachunków, ale jak wszystkie zagadnienia ekonomiki przedsiębiorstw ulegają one stałym zmianom na skutek nowych udoskonaleń i rozwoju, tak że i w tej dziedzinie ostatnie słowo nie zostało jeszcze powiedziane.

Dowodem tego jest wypowiedź prof. S. K. Tatura w referacie wygłoszonym w dniu 22.3. 1950 r. na sesji wydziałów Ekonomiki i Prawa Akademii Nauk ZSRR. „Badanie materiałów charakteryzujących organizację rozrachunku gospodarczego w przedsiębiorstwach przemysłowych, jak i studiowanie prac teoretycznych poświęconych analizie jego właściwości wykazało, że jeszcze nie ustaliło się ostatecznie pełne określenie związku między rozrachunkiem gospodarczym przedsiębiorstwa i wewnętrzno-zakładowym rozrachunkiem gospodarczym".

Przedwojenna praktyka przedsiębiorstw radzieckich notuje na przykład wypadki prowadzenia przez poszczególne wydziały fabryczne pracujące na zasadach wewnętrznego rozrachunku gospodarczego pełnej samodzielnej księgowości, osobnych rachunków bankowych oraz rozrachunków międzywydziałowych za pośrednictwem banku. Tego rodzaju rozrachunek gospodarczy doprowadził do przesadnego biurokratyzmu, szczególnie w mniejszych przedsiębiorstwach przemysłowych i nie wytrzymał próby życia.

O innym fakcie niezrozumienia istoty i celu rozrachunku pisze A. Worobjewa, przytaczając przykład zawarcia przez jeden z wydziałów fabryki, który posiadał samodzielną księgowość i którego zadaniem była produkcja części składowych dla domków prefabrykowanych, umowy z obcymi zleceniodawcami na produkcję mebli i tarcicy, ponieważ tego rodzaju produkcja, choć nie objęta planem, była opłacalna finansowo.

W niektórych wypadkach wprowadzenie wewnętrznego rozrachunku gospodarczego ograniczyło się do opracowania dla wydziałów, w ramach planu przedsiębiorstwa, planu kosztów produkcji i wskaźników wykorzystania urządzeń i materiałów. W ten sposób polepszenie planowania utożsamiono z wprowadzeniem wewnętrzno - zakładowego rozrachunku*).

Są to jednak wypadki krańcowe. Z bogatej literatury radzieckiej na temat rozrachunku gospodarczego można bowiem wywnioskować, że szereg zagadnień ogólnych, wspólnych dla pewnych gałęzi przemysłu zostało już jednoznacznie rozwiązanych, a dalej wynika z nich, że zewnętrzny i wewnętrzny rozrachunek gospodarczy uzupełniają się wzajemnie, stanowiąc organiczną całość. Wewnętrzny rozrachunek gospodarczy jest bowiem dalszym ciągiem — rozwinięciem i pogłębieniem rozrachunku gospodarczego zewnętrznego.

Wewnętrzny rozrachunek gospodarczy jest realizowany w przedsiębiorstwach radzieckich w najróżnorodniejszych formach, począwszy od wydziałowego rozrachunku gospodarczego, poprzez rozrachunek brygad i odcinków, a skończywszy na indywidualnych zobowiązaniach i osobistych rachunkach oszczędnościowych poszczególnych robotników.

W porównaniu z atrybutami przedsiębiorstwa pozostającego na rozrachunku gospodarczym uprawnienia wydziału, stanowiącego jednostkę rozliczającą się w ramach wewnętrznego rozrachunku gospodarczego, są dużo mniejsze.

Wymienione w rozdziale I uprawnienia przedsiębiorstw pracujących na rozrachunku gospodarczym w odniesieniu do wydziałów nie mają w zasadzie zastosowania. Byłoby rzeczą niecelową otwieranie dla wydziałów rachunków bankowych, zawieranie samodzielnych umów w zakresie zaopatrzenia i zbytu czy też nakładanie obowiązku sporządzania samodzielnych bilansów wydziału, czy też planu techniczno - przemysłowo - finansowego. Dostarczanie określonej ilości produkcji wynika bowiem nie z faktu umowy z kierownictwem przedsiębiorstwa lub innymi wydziałami, jak to w niektórych fabrykach było stosowane, ale z zasad struktury organizacyjnej i jednoosobowego kierownictwa. Także sporządzanie samo-

*) Uwaga — Szczegółowe omówienie form rozrachunku gospodarczego następuje dalej.

dzielnych bilansów i planów byłoby zbyt daleko idącą biurokratyzacją, w gruncie rzeczy zbędną. Stąd, aczkolwiek motywy wprowadzenia zewnętrznego i wewnętrznego rozrachunku gospodarczego są te same, tj.:

a) ugruntowanie planowej działalności i sprowadzanie planu ilościowego i jakościowego do najniższej komórki wykonawczej,

b) zwiększenie osobistej odpowiedzialności kierownictwa oraz personelu za wykonanie i przekroczenie planowanych zadań.

c) zwiększenie osobistego zainteresowania pracowników wynikami przedsiębiorstwa,

to jednak cechy charakterystyczne obydwu form rozrachunku są różne i leżą w różnej płaszczyźnie.

III.

Jak już wspomniano, jednym z motywów wprowadzenia rozrachunku wewnętrznego jest wzmocnienie planowej działalności przedsiębiorstwa przez objęcie planem każdej komórki i czynności. Wymagane jest zatem:

1. ustalenie dla wydziałów zadań planowych,
2. kontrola i analiza wykonania tych zadań na podstawie dokładnych danych sprawozdawczych,
3. opracowanie systemu premiowania załogi wydziału w zależności od wyników pracy.

Zadania planowe

Wprowadzając zasadę rozrachunku gospodarczego wydziałów, przesuwa się granicę obejmowania planem przemysłowo - finansowym jednostek wykonujących plan z przedsiębiorstwa na jego wydziały.

W ten sposób następuje bardziej szczegółowe rozpracowanie planowanych zadań przedsiębiorstwa, co gwarantuje dokładniejsze i pewniejsze ich wykonanie.

W przedsiębiorstwie stosującym wewnętrzny rozrachunek gospodarczy wprowadzony być winien taki system planowania produkcji, ażeby każdy wydział i odcinek produkcyjny regularnie otrzymywał na określony czas zadania operacyjne, wynikające z planu przedsiębiorstwa. Dane takie uwzględniać winny charakterystyczne dla wydziału wskaźniki wykorzystania maszyn i urządzeń produkcyjnych, świadczeń wydziałów usługowo - pomocniczych oraz zakres i wielkość produkcji wg asortymentów i gatunków (wartościowo, w normo-godzinach czy jednostkach naturalnych).

Należy przy tym podkreślić, że część tych wskaźników jest różna dla każdego z wydziałów, tak jak odmienne są procesy technologiczne, przebiegające w każdym z nich.

Oprócz tego plan winien zawierać szczegółowe normy zużycia materiałów i surowców oraz półfabrykatów, jednostkowe i na całość produkcji, określać ilość robotników oraz pracowników inżynieryjno-technicznych i administracyjnych, fundusz płac i przeciętną płac, normatywy zapasów produkcji w toku i innych środków obrotowych zaangażowanych w wydziale.

Ponadto planem objęte być powinny wszystkie rozwiązania organizacyjno-techniczne, których zastosowanie przewidywane jest w okresie jego realizacji, a w wyniku których ulepszone zostaną sposoby produkcji. Wiąże się z tym ściśle konieczność teoretycznego i praktycznego doszkalania pracowników, gdyż podniesienie kwalifikacji robotników wpływa w sposób istotny na jakość pracy wydziału.

Szczególnie ważne jest zagadnienie ustalenia norm i to w wysokości mobilizującej do wykonania zadań.

Dla poszczególnych wydziałów opracowuje się średnio progresywne normy **) pracy, wykorzystywania urządzeń i materiałów, paliwa oraz energii.

Zagadnienie normowania materiałów bezpośrednich i pracy bezpośrednio produkcyjnej nie wymaga szczególnych objaśnień. Trudniejszym zadaniem jest natomiast normowanie zużycia materiałów ruchu, narzędzi itp.

W ZSRR przyjęto w niektórych przemysłach zasadę normowania zużycia tzw. materiałów ruchu (smarów, olei, czyściwa) w odniesieniu do 100 maszynogodzin, narzędzi zaś — w stosunku do odpowiedniej ilości detali wyrobów (przy produkcji masowej wzgl. wielkoseryjnej).

Wymienione dotychczas elementy rozrachunku są wspólne dla wszystkich jego form. Pozostałe natomiast z nich występują dopiero przy wyżej zorganizowanym systemie rozrachunku, zależnym tak od rodzaju i warunków produkcji, jak i organizacji zakładu, poziomu księgowości itp. Stąd obserwowany jest w praktyce radzieckiej rozrachunek oparty bądź wyłącznie o wskaźniki techniczno-ekonomiczne, bądź o wskaźniki techniczno-ekonomiczne oraz częściowe koszty własne (np. fundusz płac, zużycie materiałów) jak wreszcie wskaźniki techniczno - ekonomiczne i pełne koszty własne wydziału.

Plan kosztów wydziału, uwzględniający ich obniżenie sporządzany jest w oparciu o planowane normy.

Plan kosztów produkcji wydziału obejmuje:

a) koszt świadczeń wydziałów przygotowujących wyrób (wydziałów poprzednich w danym cyklu produkcyjnym),

b) koszty surowca i materiałów,

c) koszt robocizny,

d) koszt usług wydziałów pomocniczych,

e) koszty wydziałowe, oraz

f) ew. przypadającą na dany wydział część kosztów ogólnozakładowych.

**) Średnio progresywna norma opiera się na wynikach przodujących robotników (stachanowców). Poziom tej normy leży nieco wyżej niż w pośrodku między normą obowiązującą wszystkich robotników danego wydziału produkcyjnego a normą wyrobioną przez najlepszych pracowników.

O ile zagadnienie ustalenia kosztów zależnych od wydziałów, a więc robocizny, zużycia półfabrykatów, materiałów, energii, świadczeń innych wydziałów itp. nie nasuwa większych wątpliwości, to nie skrystalizował się jeszcze jednolity pogląd czy tzw. koszty stałe niezależne od kierownictwa wydziału, a reprezentowane przez narzut kosztów ogólnozakładowych, również winny być wliczane do sumy kosztów wydziałów, czy też wyłączane. Za ich włączeniem przemawia to, że zostają one w ten sposób w pewnym stopniu normowane; przeciwko tej zasadzie wysuwany jest argument, że na ich wielkość kierownictwo wydziału nie wywiera wpływu. Rozwiązanie pośrednie wybiera prof. S. K. Tatur, zalecając, by wszystkie koszty wydziału, opartego na rozrachunku gospodarczym, podzielić na koszty zależne od wielkości produkcji (zmienne) i niezależne od niej, czyli warunkowo-stałe (S. K. Tatur - Chaziajstwiennyj rasczіot na priedprijatii — Gospłanizdat, Moskwa 1950 str. 28). Niekiedy, zamiast całkowitej sumy kosztów wydziału, ustala się tylko koszty jednostkowe, przypadające na produkt.

Na podstawie wydziałowego planu kosztów opracowuje się dla poszczególnych wydziałów zestawienie planowanych cen na całą produkcję poszczególnych wydziałów. Stosowanie stałych cen zezwala bowiem na wyłączenie wpływu czynników, nie zależnych do wydziału, na poziom jego kosztów. Ceny takie są podstawą rozliczeń pomiędzy poszczególnymi wydziałami przedsiębiorstwa za przekazane wyroby i wykonane roboty i usługi. Zadanie ustalenia cen jest szczególnie trudne w zakładach o dużym lub nie powtarzającym się asortymencie produkcji. Stąd dla produkcji takich wydziałów określa się specjalne (przeliczeniowe) jednostki kalkulacyjne, jak np. normo-godziny, maszyno-godziny itp., względnie też pewne grupy wyrobów (np. odlewy) łączone są w zespoły (klasy), na które ustala się ceny przeciętne.

Po stałych cenach pobierane są również z magazynów surowce i materiały.

Kontrola i analiza wykonania zadań

Jakość sprawozdań z wykonania przez wydział planu, a zatem i stosowania rozrachunku gospodarczego wymaga zorganizowania systematycznej i bieżącej kontroli wykonywania zadań — zwłaszcza zaś kontroli ilościowej i technicznej. Nieodzowna jest stała kontrola wykonania norm pracy, a zatem i obliczenia wynagrodzeń pracowniczych, kontrola ilości i jakości pobranych przez wydział i przekazanych dalej półfabrykatów, materiałów, kontrola ich zużycia, odbiór wykonanych przez wydział wyrobów i usług. Kontrola taka wykonywana jest albo przez wydziały przyjmujące, albo też ma miejsce w ramach wydziału wykonującego dane prace.

Aczkolwiek w odniesieniu do niektórych usług (ze względu na brak odpowiednich urządzeń pomiarowych) kontrola jest utrudniona, to jednak szerokie zastosowanie znajduje zasada „akceptacji“ przez wydziały przyjmujące wszelkich dowodów, stanowiących podstawę ich obciążenia przez wydziały świadczące. Dzięki temu informowane są wydziały o wysokości obciążeń, a wszelkie reklamacje mogą być zawczasu rozpatrzone i załatwione.

Wyniki działalności wydziałów określa się tak przez analizę wskaźników techniczno-ekonomicznych jak i przez porównanie planowanego kosztu produkcji z rzeczywistym kosztem produkcji wydziału. Zajmiemy się nieco bliżej kwestią oceny finansowych wyników pracy wydziału.

W związku z tym powstaje pytanie, czy na wynik pracy wydziału powinny wpływać — spowodowane przez niego w innych wydziałach — straty (wzgl. przeciwnie), czy też nie. Czy należy zatem wliczać w koszty wydziału np. braki ujawnione w innych wydziałach?

Otóż zdaniem prof. Tatura straty wynikłe z winy wydziału należy odnosić na koszty tego wydziału, w którym one powstały, ustalając określone terminy (np. 2 — 3 dni) dla reklamacji strat. A zatem jeżeli np. brak został ujawniony w wydziale mechanicznym zakładów budowy maszyn, a powstał w wydziale odlewów, to należy go wyłączyć z kosztów wydziału mechanicznego, a zarachować na wydział odlewni.

Niektóre przedsiębiorstwa ZSRR stosują system, przy którym wydział - winowajca ponosi całkowitą odpowiedzialność za spowodowane przez niego straty (np. przestoje), natomiast ten wydział, który te straty ujawnił, otrzymuje rekompensatę tylko w wysokości 3 — 5 proc. poniesionych strat, wzgl. w ogóle nie jest uznawany z tego tytułu.

Przykładowo, wydział wewnętrznego transportu kolejowego oblicza wydziałom korzystającym z jego usług postojowe za przetrzymanie wagonów, która to pozycja obciąża wydziały konsumujące. Aby jednak nie uzależniać wykonania planu przez wydział transportu od wysokości nałożonych kar, a tym samym m. in. nie spowodować niesprawiedliwego wymiaru kar — nie jest on uznawany tymi dochodami.

W niektórych natomiast zakładach przemysłowych w Związku Radzieckim wzajemne pretensje międzywydziałowe z tytułu braków i strat w ogóle nie są rozpatrywane (np. w zakładach budowy samochodów im. Stalina „Zis“), aby nie stwarzać precedensu odnosząc części strat ujawnionych w danym wydziale (chociaż i nie z jego winy) na rachunek innego wydziału; może to bowiem wywołać osłabienie walki o oszczędną gospodarkę w danym wydziale.

Jak z tego widać, w ZSRR istnieją dwa zasadnicze punkty widzenia na tę sprawę:

1. wyniki pracy wydziału oblicza się na pod-

stawie wszystkich jego nakładów z włączeniem wartości przerobionych w nim surowców, braków i otrzymanych usług innych wydziałów,

2. prace wydziału ocenia się tylko na podstawie kosztów zależnych od danego wydziału.

Przystępując do analizy rezultatów pracy wydziału działającego na zasadach rozrachunku gospodarczego należy ustalić kwoty kosztów (nakładów) wg norm planowanych w stosunku do rzeczywistego kosztu wytworzenia. Obliczenie takie może być dokonane wg poniższego wzoru:

Pozycje kosztów	Wg planu na 100% produkcji	Wg norm planowanych na rzeczywistą produkcję	Rzeczywiste koszty	Oszczędności	Przekroczenie

Przede wszystkim analizowana jest wysokość kosztów zależnych od wydziału jako wielkości świadczących o tym, czy w pracy swej przestrzegają wydziały zasad oszczędnej gospodarki. Oczywiście, oszczędne gospodarowanie nie oznacza np. zaniechania wykonywania remontów bieżących czy zapobiegawczych. Byłaby to źle pojęta oszczędność; nakłady te bowiem — w granicach ustalonych planem — mają na celu zachowanie maszyn i urządzeń w stanie stale zdatnym do użytku, stanowią zatem warunek prawidłowego przebiegu procesu technologicznego.

Podobnie „oszczędności" na kosztach ochrony i bezpieczeństwa pracy nie można uważać za osiągnięcie pozytywne.

Z kolei należy zwrócić uwagę, że suma tzw. kosztów „warunkowo — stałych" wydziału powinna — w razie przekroczenia zadania planowanego co do wielkości i rozmiaru produkcji — pozostać w zasadzie bez zmiany. Jeżeli wydział przekroczył zadanie planowane w zakresie wielkości produkcji lub rozmiaru robót wykonanych, wielkość tych kosztów, przypadająca na jednostkę produktu gotowego — powinna się zmniejszać, ponieważ koszty zostały rozliczone na większą ilość jednostek wyrobu niż to przewidziano w planie. Wydział powinien zatem, w razie przekroczenia planu produkcji, wykazać obniżenie kosztu własnego produkcji już choćby z tytułu mniejszych kosztów stałych, przypadających na jednostkę wyrobów.

Jakie wyniki daje analiza kosztów, ilustruje najlepiej przykład zaczerpnięty z praktyki Charkowskich Zakładów Budowy Traktorów. Po dokonanej analizie kosztów szereg wydziałów zrezygnowało z przeprowadzania remontów przez wydział remontowo - montażowy, gdyż wykonanie tych remontów we własnym zakresie było tańsze. Wydział remontowy stanął w obliczu braku zapotrzebowania na swoje usługi, w wyniku czego dokonał on analizy swojej pracy, a po jej usprawnieniu wydatnie obniżył koszty usług remontowych.

Po analizie wskaźników wydziałowych dokonywana jest ich ocena. Podajemy poniżej przykład ustalenia podstawowych wskaźników przytoczony za prof. Taturem:

Lp.	Wskaźniki	Jedn. miary	Wydziały Nr 1 %	Nr 2 %	Nr 8 %	Nr 9 %
1	Produkcja globalna	tys. rub.	144,9	110,4	115,3	111,2
2	„ towarowa	„ „	144,9	108,9	119,5	109,0
3	Wykonanie planu wg nomenklatury:					
	a) ilościowo		—	112,1	94,6	90,9
	b) wg nomenklatury		—	100,0	—	—
4	Produkcja na 1 robotnika	rub.	156,9	156,9	131,3	124,6
5	Koszt własny produkcji towarowej	tys. rub.	88,4	68,0	115,3	105,5
6	Średni zarobek 1 robotnika	rub.	122,1	142,0	150,8	120,5
7	Fundusz płac rozchód	„	82,7	93,0	114,8	100,3
8	Ilość robotników wg spisu	szt.	67,6	65,5	90,0	80,7
9	Straty spowodowane przez braki	tys. rub.	—	—	—	—
10	Dyscyplina pracy:					
	a) absencja		—	—	—	—
	b) opóźnienia		—	—	—	—
11	Robotnicy nie wykonujący norm		—	—	—	—
12	Przestoje maszyn	masz/godz.	—	—	—	—
13	Propozycje racjonalizatorskie	szt.	4	2	—	—
14	Propozycje racjonalizatorskie zastosowane	„	6	2	—	—
15	Koszty wydziałowe pośrednie	tys rub.	109,4	56,6	108,5	112,0

System premiowania

Zwiększenie zainteresowania osobistego pracowników i kierownictwa oraz odpowiedzialności za wyniki ich pracy dokonywane jest zarówno przez stałą i systematyczną pracę uświadamiającą, jak i przy pomocy odpowiednich zasad premiowania za osiągnięte dodatnie rezultaty i zmniejszania premii okresu

sprawozdawczego (a w razie potrzeby i następnego), jeśli wyniki te były ujemne.

W początkowej praktyce niektórych przedsiębiorstw, pracujących na zasadach wydziałowego rozrachunku gospodarczego, stosowano obok premii zasadę osobistej odpowiedzialności kierownika wydziału za ujawnione braki, powstałe z winy wydziału; zasada ta jednak okazała się niewłaściwa.

W późniejszej praktyce wykształciły się zasadniczo dwie formy materialnego zwiększenia zainteresowania załogi wynikami pracy wydziału:

1. tworzenie z ponadplanowanych oszczędności wydziału „funduszu kierownika wydziału" jako źródła premiowania,

2. ustalanie dodatkowej skali premiowania przy rozdziale wtórnej premii, uwzględniającej — poza ilościowym i jakościowym wykonaniem planu produkcji — także obniżenie kosztów wydziału.

Pierwszy system stosują niektóre zakłady budowy traktorów i samochodów. Przykładowo, z oszczędności wydziału uzyskanej na zamówieniach w zakresie produkcji podstawowej, na fundusz wydziału zalicza się od 30 — 40% oszczędności, a od innych zamówień 20 — 30%. Z tej sumy 5—6% przeznacza się na premie dla kierownika wydziału, resztę zaś dzieli na poszczególne odcinki lub osoby, stosownie do dyspozycji kierownika wydziału. 25 — 50% premii miesięcznej rezerwuje się jednocześnie na pokrycie ew. strat (przekroczenie normy kosztów) następnego miesiąca.

W Charkowskich Zakładach Traktorowych za każdy zaoszczędzony rubel, w odniesieniu do produkcji podstawowej, wydział zatrzymuje 0,30 rub., w odniesieniu do innej produkcji — 0,20 rub. Z ogólnej (łącznej) sumy premii, kierownik wydziału otrzymuje 5%, jego zastępca 5%, kierownik działu technicznego 4%, kierownik biura planowania 3%, kierownik biura pracy i płacy — 3%, st. księgowy 3%. Reszta dzielona jest pomiędzy załogę.

Jednocześnie za straty ponoszą odpowiedzialność: kierownik wydziału 0,4% sumy straty, jego zastępca — 0,4%, kierownik działu technicznego 0,3%, kierownik biura planowania, kierownik biura pracy i płacy oraz st. księgowy wydziału — po 0,2%.

System Charkowskich Zakładów Traktorowych jest jednak ostatnio krytykowany, gdyż materialną odpowiedzialność za straty wydziału ponosi nie cały wydział, lecz tylko kierownictwo, co stanowi niesłusznie surowe sankcje.

Drugi rodzaj premiowania przewiduje uzupełnienie premii za wykonanie planu przez dodatkową skalę premiowania. Według zwykłej skali kierownik wydziału podstawowego otrzymuje za wykonanie planu produkcji 30% wynagrodzenia, a za każdy procent przekroczenia planu — 3% pensji. Jego zastępca — 20% i 2%. Tę skalę uzupełnia skala zmiany stawek w zależności od obniżenia kosztu własnego jak niżej:

Skała premiowania kierowniczego personelu wydziału

Kategoria pracowników	Wysokość premii w % od wyn.		
	Przy obniżeniu planowego kosztu własnego	Za wykonanie planu produkcji	Za każdy % przekroczenia planu produkcji
I kategoria (kierownicy i majstrowie przodujących wydziałów i odcinków)	0—1	15	1,5
	1,1—2	18	1,8
	2,1—3	21	2,1
	3,1—4	24	2,4
	4,1—5	27	2,7
	5,1 i wyżej	30	3,0
II kategoria (zastępcy kierowników wydziałów podstawowych, majstrowie innych odcinków)	0—1	10	1,0
	1,1—2	12,5	1,25
	2,1—3	15	1,5
	3,1—4	17,5	1,75
	4,1—5	20	2,0
	itd.		

Skale są tak pomyślane, że maksymalna premia nie przekracza poziomu przewidzianego ustawowo. Premia maksymalna może być wypłacona pod warunkiem obniżenia kosztu własnego o 4 — 5%, jeżeli jednak wydział nie osiąga zaplanowanej oszczędności, to wysokość premii obniża się o połowę.

Premiowanie wydziału za uzyskaną oszczędność może mieć miejsce tylko w tym wypadku, jeżeli plan produkcji został wykonany co do wielkości (rozmiaru) asortymentu, jakości i kosztu własnego produkcji oraz jeśli zostały dotrzymane przewidywane w planie terminy przekazania produkcji przez wydziały produkcyjne.

Premia może być zmniejszona lub wcale nie wydana w razie dużej ilości braków, przekroczenia limitu kosztów, powolnego tempa wprowadzenia pomysłów racjonalizatorskich itp.

Dla zilustrowania sposobu ustalania łącznej sumy premii dla wydziału przytaczamy przykład, opierając się na danych cyfrowych przytoczonej na stronie poprzedniej tabeli. Ustalono następujące premie za wykonanie planu przez poszczególne wydziały:

Wydział 1: przyznano premię, redukując jej wysokość o 10% za przekroczenie kosztów wydziałowych.

Wydział 2: premię przyznano w pełnej kwocie, gdyż wszystkie wskaźniki były dodatnie.

Wydział 8: premii nie zarachowano — nie nastąpiło bowiem obniżenie kosztu własnego, przeciwnie zaś przekroczono limit funduszu płac.

Wydział 9: premii nie przyznano ze względu na przekroczenie limitów funduszu płac i kosztów wydziałowych.

Niektóre zakłady przemysłowe stosują też system stawiania stopni (punktowania) jako oceny pracy wydziału. Za dodatnie rezultaty

pracy stawia się stopnie dodatnie, za ujemne wyniki — stopnie ujemne. Zestawienie stopni (punktów) określa, jaki wydział zajął pierwsze, drugie i następne miejsca; ułatwia to ustalenie sumy premii dla poszczególnych wydziałów i robotników.

W ostatnio publikowanych pracach podkreśla się, że premie za wykonanie zadań nałożonych przez wprowadzenie wewnętrzno-zakładowego rozrachunku gospodarczego nie mogą być częścią normalnego funduszu płac. Niewłaściwa była też polityka ustalania przez niektóre zakłady takich premii, że pracownicy wydziałów pracujących na rozrachunku gospodarczym otrzymywali, pomimo wykonania swoich zadań, niższe premie aniżeli personel wydziałów nie objętych rozrachunkiem. Premia powinna być bowiem dodatkowym bodźcem, przyznawanym za wykonanie zadań przez wydział, bez względu na przebieg działalności przedsiębiorstwa jako całości, bodźcem, pobudzającym do dalszego polepszania wyników swoich prac.

Dlatego też konieczne jest informowanie pracowników o zadaniach wydziału, określenie premii za wykonanie i przekroczenie zadań oraz popularyzowanie osiągniętych wyników.

IV.

Praktyka Związku Radzieckiego wskazuje, że przestawianie wydziałów na system rozrachunku gospodarczego winno przebiegać stopniowo. Najpierw należy wprowadzać rozrachunek gospodarczy w tych wydziałach, które mają największą ilość ustalonych norm, lepiej zorganizowane planowanie i sprawozdawczość — zachowując jednak zasadę, aby objąć rozrachunkiem kompleks wydziałów wzajemnie sobie świadczących usługi. Nie powinny bowiem na wyniki pracy wydziału produkcji podstawowej wpływać wyniki wydziałów pomocniczych. Stosowane formy rozrachunku mogą być przy tym różne dla poszczególnych wydziałów nawet jednego przedsiębiorstwa.

Następnym etapem pracy będzie praktyczne przestudiowanie wyników stosowania rozrachunku gospodarczego w tych wydziałach, popularyzacja osiągnięć, wprowadzenie koniecznych poprawek i stopniowe wprowadzanie rozrachunku gospodarczego w pozostałych wydziałach produkcyjnych i usługowych.

Pracę wprowadzenia wydziałowego rozrachunku gospodarczego należy rozpoczynać nawet i wtedy, kiedy w danym wydziale opracowano niewielką ilość technicznie uzasadnionych norm. Należy sporządzić plan opracowania norm dla poszczególnych wydziałów, który by przewidywał opracowanie materiałów normatywnych w jak najkrótszym czasie oraz ulepszenie sposobu normowania i opracowania progresywnych techniczno - ekonomicznych norm.

Po opracowaniu koniecznych norm przystępuje się do ustalania zadań i wskaźników dla wydziałów, biorąc pod uwagę możliwości ich ewidencji i kontroli. Należy zatem opracować:

1. rodzaj zadań i wskaźników dla wydziału,
2. harmonogram sporządzenia tych wskaźników i zadań, poddania ich pod dyskusję i sprecyzowanie w wydziale produkcyjnym przedsiębiorstwa,
3. terminy kalendarzowe sporządzania sprawozdawczości wydziału i sposobu ustalania uzyskanych wyników,
4. formularze planowej i sprawozdawczej dokumentacji oraz sposoby ewidencji kosztów ogniw opartych na rozrachunku gospodarczym (wydziały, brygady, odcinki produkcyjne).

Kolejną, bardzo odpowiedzialną i skomplikowaną pracą jest sporządzenie cenników planowanych, obejmujących tak ceny surowców, materiałów jak i narzędzi, półfabrykatów itp.

Np. w zakładach budowy samochodów „Zis" opracowano 15 różnych cenników, m. in. na części wymienne wszystkich typów samochodów, na metale, paliwa, drzewo i smary, wyroby metalowe, modele, usługi wydziałów remontowych i innych.

Szczególnie ważną i trudną pracą jest ustalenie cenników świadczeń wydziałów pomocniczych. Należy bowiem przyjąć dla tych wydziałów takie jednostki produkcji, które nie zawierałyby w sobie zbyt dużych błędów, ani też nie powodowały ekonomicznie nieuzasadnionego nakładu pracy. Dlatego duże znaczenie ma tu zaopatrzenie wydziału w przyrządy pomiarowe: liczniki energii elektrycznej, pary, wodomierze, wagi itp. — tym więcej, że mogą się dość często zdarzać wypadki ubytku produkcji usługowej, przy przekazywaniu jej do wydziałów podstawowych.

Zwraca się uwagę, że ustalenie cenników na wyroby gotowe względnie półfabrykaty ma rację bytu jedynie przy produkcji masowej i seryjnej. Przy produkcji indywidualnej i drobno - seryjnej sporządzanie coraz to nowych cenników jest zbyt uciążliwe. W tych wypadkach wystarczy — na podstawie kart przebiegu technologicznego procesu wytwarzania — poprzestać na określeniu ilości normo-godzin danego zamówienia. Ceny ustalane są bowiem wówczas na 1 normo-godzinę.

Znaczna ilość norm, wskaźników itp., jakie należy określić, nie powinna przy tym być powodem do odraczania terminu wprowadzenia wydziałowego rozrachunku gospodarczego. Rozrachunek wydziałowy może być wprowadzony już wtedy, kiedy jeszcze nie ustalono wszystkich norm lub cenników.

Ogólnie stwierdzić trzeba, że system rozrachunku gospodarczego powinien być zbudowany jak najprościej, w ścisłym powiązaniu z danymi księgowości, nie powodując konieczności powiększenia liczby personelu zajętego przy tych pracach.

Przedsiębiorstwa radzieckie poprzedzają wprowadzenie wewnętrznego rozrachunku go-

spodarczego szkoleniem pracowników. Zadaniem tej akcji jest nie tylko omówienie celu, zasad i systemu rozrachunku gospodarczego, ale i wskazanie na istniejące możliwości usprawnienia pracy, obniżenia kosztów, ich wpływ na wyniki wydziału i płynące stąd korzyści ogólnospołeczne i osobiste — pracowników.

Wprowadzenie w życie wewnętrznego rozrachunku gospodarczego wymaga uprzedniego opracowania omówionych zagadnień w formie szeregu zarządzeń. Sprawy wątpliwe, wypływające z codziennej pracy wydziałów, a których rozwiązanie nie jest przewidziane w odnośnych zarządzeniach, powinny być uregulowane przez kierownictwo lub specjalnie do tego celu powołane komisje.

Celem rozstrzygania w trakcie realizowania zasad rozrachunku, sporów i nieporozumień między wydziałami, tworzy się w zakładach przemysłowych komisje arbitrażowe. Na czele komisji stoi przeważnie główny inżynier. Wchodzą do niej kierownik wydziału planowania i główny księgowy oraz ew. ich zastępcy. Bywa też często, że zamiast komisji, w charakterze arbitra występuje z nominacji osoba spośród kierownictwa przedsiębiorstwa.

Szereg przedsiębiorstw przemysłowych Związku Radzieckiego — w których system rozrachunku gospodarczego dał dobre wyniki, powołało zarządzeniem dyrektora przedsiębiorstwa specjalne komisje do spraw rozrachunku gospodarczego. Zadanie tych komisji, działających pod kierownictwem organizacji partyjnych, polega nie tylko na rozpatrywaniu sporów, lecz i na ocenie projektów wprowadzenia i pogłębienia rozrachunku gospodarczego oraz na rozpatrzeniu i analizie miesięcznych sprawozdań z pracy wydziałów, opartych na rozrachunku gospodarczym, na ustaleniu kolejności, jaką uzyskał każdy wydział co do wskaźników jego pracy, dla zróżnicowania premiowania za wyniki działalności.

W przedsiębiorstwach mniejszych, o niewielkiej liczbie robotników, zamiast komisji dla spraw razrachunku, dyrektor przedsiębiorstwa zwołuje okresowe konferencje rozrachunku gospodarczego, na których ustala się wyniki pracy wydziałów.

Przed dyskusją nad wynikami pracy wydziału, kierownik wydziału, opartego na rozrachunku gospodarczym, referuje przed komisją dla spraw rozrachunku wzgl. na konferencji sprawozdanie z działalności wydziału. Wzór sprawozdania wydziału, stosowany w ZSRR, podajemy niżej:

Sprawozdanie

z rezultatów działalności wydziału .... pozostającego na rozrachunku gospodarczym za m-c....

Lp.	Elementy kosztów	Wyprodukowano rzeczywiście po cenie planowej		Rzeczywiste koszty z uwzględnieniem korekty (tys. rub.)	Rezultat	
		Cena	Suma		Oszczędność	Przekroczenie kosztów
1	Materiały podstawowe mniej odpadki					
2	Płace bezpośrednie					
3	Płace dodatkowe					
4	Świadczenia					
5	Paliwo					
6	Koszty wydziałowe i ew. ogólnozakładowe					
7	Wartość braków					
	a) wewnętrznych					
	b) zewnętrznych i reklamacje z winy wydziału					
8	Straty na skutek braków					
	a) wewnętrznych					
	b) zewnętrznych i reklamacje z winy wydziału					
	Razem					

Pożądane jest, aby harmonogram prac przewidywał dyskusje nad wynikami pracy wydziału natychmiast po zakończeniu planowanego okresu, gdyż wtedy charakterystyka pracy wydziału i jego warunków produkcyjnych jest jeszcze świeża w pamięci pracowników. W mniejszych przedsiębiorstwach narady takie odbywają się w 5 — 7 dni po zakończeniu miesiąca, w dużych zakładach — najpóźniej 15—17 dni.

Na naradach tych bada się szczegółowo sprawozdanie wydziału, wynajduje drogi dla dalszego ulepszenia jego pracy, zapoznaje obecnych z doświadczeniami przodowników pracy (stachanowców), wyjaśnia powody niezadowa-

lającej pracy osób, które nie wykonały norm pracy, spowodowały powstanie braków lub inne defekty.

V.

W zależności od przyjętych form wewnętrznego rozrachunku gospodarczego, konieczne jest większe lub mniejsze przystosowanie rachunkowości do potrzeb rozrachunku. Największe wymogi stawiane są księgowości w przypadkach przyjęcia w poczet wskaźników wydziałowych pełnych kosztów własnych — najmniejsze zaś, gdy wskaźniki rozrachunku ograniczają się do danych ilościowych. W rachunkowości odpowiednie dane uzyskiwane być mogą z zapisów księgowych lub pozaksięgowych. Praktyka radziecka zgodna jest jednak co do tego, że sprawozdawczość oparta być musi o zapisy księgowości a nie prowadzona równolegle do nich. Znalazło to swój wyraz w opinii uczestników III Wszechzwiązkowej konferencji planowania wewnątrzzakładowego w przemyśle budowy maszyn, gdzie stwierdzono: „Nie można wprowadzać jakiejś specjalnej rachunkowości wydziałów opartych na rozrachunku gospodarczym, poza systemem księgowości".

W dalszej części stwierdzono, że księgowość opierać się winna jedynie i wyłącznie — w odniesieniu do kont produkcji — na źródłowych dokumentach i sprawozdawczości z przebiegu produkcji.

Niemniej wprowadzenie wydziałowego rozrachunku nie powinno komplikować ani przysparzać prac w zakresie sprawozdawczości wydziałów objętych rozrachunkiem.

Docent J. Liberman formułuje te postulaty następująco: „Zadanie wprowadzenia wewnątrzzakładowego rozrachunku gospodarczego należy i można rozwiązywać w sposób prosty, bez zwiększenia ilości wskaźników planowych i zaprowadzenia specjalnych oraz dodatkowych zestawień rachunkowości, wymagających nadliczbowego personelu rachunkowego". .

Zarówno przy księgowym jak i pozaksięgowym systemie ujmowania rezultatów rozrachunku gospodarczego konieczne jest gromadzenie całości kosztów powstających w wydziale oraz obciążanie wydziałów za pobrane przezeń materiały, półfabrykaty i świadczenia innych wydziałów — po cenie planowanej.

Przy księgowym systemie ewidencji prowadzona jest analityka w przekroju wydziałowym do kosztów bezpośrednich, normalnie odnoszonych na wspólne (nie dzielone na wydziały) konto produkcji. Koszty wydziałowe w odniesieniu do materiałów i świadczeń księgowane są w dwóch pozycjach — po cenie planowanej (ilość rzeczywista x cena planowana), oddzielnie natomiast odchylenia ***).

W chwili obecnej coraz szerszą popularność zyskuje sobie najnowsza metoda tzw. kalkulacji normatywnej, zezwalająca na ścisłe ujmowanie kosztów planowanych i odchyleń od nich oraz dostarczająca bogaty materiał dla analizy tych odchyleń.

Przy pozaksięgowym systemie ewidencjonowania wyników rozrachunku, księgowania odbywają się po koszcie rzeczywistym, a w odpowiednich notach wykazywane są ceny planowane i odchylenia od nich.

Koszty braków — ze względu na specjalny sposób ich ustalania i rozliczania w radzieckim planie kont — wykazywane są zazwyczaj (przy obu metodach) w księgowości nie w kosztach tego wydziału, w którym one powstały, lecz tego, w którym zostały ujawnione.

Statystycznie natomiast koszty te są eliminowane i wykazywane w sprawozdaniu „wydziału — winowajcy". Podobnie w sposób statystyczny ujmowane są kary i grzywny nakładane wzajemnie na siebie przez wydziały.

Szczególnie istotnym problemem wpływającym na prawidłowość wykazywanych wyników pracy jest sposób ustalenia ilości i wartości robót w toku na koniec okresu. Właściwe ustalenie ilości robót w toku zezwala bowiem na ujawnienie braków. W większości przypadków inwentaryzacja robót w toku odbywa się z natury niezależnie od danych sprawozdawczych (salda końcowego) zestawień o ruchu półfabrykatów w wydziale.

Oprócz innych i u nas stosowanych metod wyceny robót w toku, w ZSRR przyjęła się metoda następująca:

Remanent początkowy: 1000 normo-godz. po koszcie rzeczywistym	120.000 Rb
Produkcja przekazana innym wydziałom: 70000 normo-godz. po koszcie planowanym	600.000 Rb
Remanent końcowy: 800 normo-godz. po koszcie planowanym	80.000 Rb
Koszty rzeczywiste okresu	600.000 Rb

Suma kosztów rzeczywistych okresu i remanentu początkowego równać się musi sumie rozchodu do innych wydziałów i remanentu końcowego robót w toku po koszcie rzeczywistym. Ewentualną różnicę ze względu na wycenę rozchodu i remanentu końcowego po koszcie planowanym rozlicza się proporcjonalnie na roboty w toku i produkcję wydziału:

Koszt rzeczywisty	
Remanent początkowy 1000 normo-godz.	120.000.—
+ koszty okresu	600.000,—
Razem koszty rzeczywiste	720.000.—
Koszt planowany	
Remanent końcowy 800 normo-godz.	80.000.—
Produkcja przekazana innym wydziałom	700.000.—
	780.000.—

Odchylenie (w danym przypadku obniżenie kosztów) równa się 780.000.— — 720.000.— = 60.000.—

Odchylenie wynosi $\frac{60.000 \times 100}{780.000} = 7{,}7\%$

***) Odchylenia = (cena planowana x ilość rzeczywista) — (cena rzeczywista x ilość rzeczywista).

Rozliczenie odchyleń

	Koszt planowany	%	Odchylenia suma	Koszt rzeczywisty
Remanent końcowy	80.000.—	7,7	6.100.—	120.000.—
Produkcja przekazana	700.000.—	7,7	53.900.—	600.000.—
Razem	780.000 —	7,7	60.000.—	720.000.—

Księgowości stawiane jest nie tylko zadanie sporządzania sprawozdań z wyników działalności wydziałów pracujących na zasadach rozrachunku gospodarczego, ale także współudział w bieżącym realizowaniu zasad rozrachunku. Wyraża się to m. in. ustalaniem limitów kosztów jako górnej granicy, której przekraczać nie należy. Wykorzystanie tych limitów kontroluje bieżąco księgowość. Przykładowo w Kuźnieckim Kombinacie Metalurgicznym im. Stalina w przypadku przekroczenia ustalonego limitu nakładów na remonty bieżące główna księgowość w porozumieniu z wydziałem planowania kombinatu przestaje akceptować zamówienia wydziałów dla wydziału remontowego. W podobny sposób poprzez księgowość materiałową limitowane i kontrolowane jest zużycie (pobieranie z magazynu) materiałów ruchu, pomocniczych, narzędzi itp. Do zadań księgowości należy również bieżąca analiza wykorzystania funduszu płac.

Postulat pełnej, dokładnej, bieżącej i dostosowanej do potrzeb rozrachunku gospodarczego księgowości spełniany jest w Związku Radzieckim przy niezmienionej organizacji księgowości. Jedynie w dużych zakładach przemysłowych następuje decentralizacja księgowości i umiejscowienie szeregu prac przygotowawczych dla rachunku kosztów własnych w odpowiednich wydziałach.

W przeważającej ilości przypadków wymienione powyżej postulaty realizowane są bez zwiększania ilości etatów dzięki usprawnieniu i polepszeniu jakości prac księgowych w świadomości, że rachunkowość stanowi nieodzowne ogniwo dla funkcjonowania zasad wewnętrznego rozrachunku gospodarczego.

VI.

Jednym ze sposobów pogłębienia rozrachunku wydziałowego jest rozrachunek gospodarczy brygad i odcinków produkcyjnych wzgl. zobowiązania oszczędnościowe poszczególnych pracowników. Zapewniają one dokładniejsze wykonanie planowych zadań wydziałów przez ściślejsze włączenie do walki o lepsze wyniki całej załogi wydziału i stanowią one dalszy ciąg i w pewnym sensie analitykę do konta wydziału, objętego rozrachunkiem.

Rozrachunek taki, tj. poszczególnych odcinków powinien być jak najbardziej prosty.

Jego wprowadzenie jest celowe przede wszystkim w tych wypadkach, kiedy:

1. wydziały produkcyjne są bardzo duże, a ich odcinki produkcyjne stosunkowo wielkimi jednostkami,
2. wydział rozdzielono na szereg odcinków, produkujących odrębne wyroby (różniące się między sobą),
3. poszczególne stanowiska pracy lub zespoły w wydziale mają zakończony proces technologiczny.

A zatem, jeśli brygada wzgl. odcinek ma tego rodzaju pracę, że można bez specjalnego personelu rachunkowego i dodatkowych kosztów zorganizować planowanie i ewidencję zasadniczych wskaźników prac brygady, wówczas można takie brygady wzgl. odcinki przestawić na system rozrachunku gospodarczego.

Wskaźniki, określające pracę odcinka, brygady, są o wiele węższe niż wskaźniki, które pozwalają ustalić wyniki pracy wydziału. Wprowadzając rozrachunek gospodarczy w poszczególnych brygadach — planuje się, ewidencjonuje i bada tylko te najbardziej charakterystyczne wskaźniki pracy, wpływające na oszczędność środków rzeczowych i pieniężnych, które zależą od danej brygady.

Ogólne wskaźniki dla wszystkich brygad można przykładowo określić w ten sposób:

1. zadanie wytworzenia wyrobów (w miernikach naturalnych i umownych),
2. fundusz płac,
3. normy zużycia najbardziej charakterystycznych materiałów (paliwo, metale, narzędzia itp.),
4. norma dopuszczalnego braku, odpadków, ubytku w procesie produkcji itp.

Obliczanie wyników pracy brygady polega na przeliczeniu norm płac i norm zużycia materiałów itp. odpowiednio do rzeczywiście wyprodukowanych dobrych wyrobów (półfabrykatów, usług itd.) i porównaniu z rzeczywistym zużyciem materiału i wypłaconymi zarobkami. W razie uzyskania oszczędności brygada otrzymuje premię.

Źródłem premiowania może być część premii, wydzielonej do dyspozycji wydziału z tytułu oszczędności kosztów własnych ew. z funduszu dyrektora lub funduszu premiowania wszechzwiązkowego współzawodnictwa socjalistycznego.

Premia wynosi przeważnie od 2 do 30% uzyskanej oszczędności. Około 50% uzyskanej premii zatrzymuje się jako rezerwę na przyszły miesiąc na wypadek ew. przekroczenia limitu kosztów. Jeżeli przekroczenie kosztów nie nastąpi, wówczas premię tę wpłaca się, ale część nowej premii zatrzymuje się z kolei na następny miesiąc jako nową rezerwę.

Przestawienie brygady na rozrachunek gospodarczy, odbywające się na żądanie załogi brygady, zgodnie z jej zarejestrowanymi zo-

bowiązaniami w zakresie uzyskania oszczędności, podaje do wiadomości w formie rozporządzenia kierownik wydziału. Sposób premiowania zatwierdza dyrektor przedsiębiorstwa. Ewidencje wyników prowadzić powinien wydziałowy aparat planowania w oparciu o dane księgowości.

Stosunkowo nową formę rozrachunku i współzawodnictwa socjalistycznego w Związku Radzieckim stanowią osobiste konta oszczędności poszczególnych robotników.

Stosowanie tej formy rozrachunku gospodarczego zakłada zapisanie na osobiste konto oszczędności robotnika — jego zobowiązania i ewidencjonowanie co miesiąc rzeczywistych wyników pracy, a zatem wpisuje się oszczędności lub przekroczenie norm kosztów wg głównych pozycji kosztów zależnych od danego pracownika. Np. na stanowiskach roboczych, gdzie zużywa się metale, elektrody, narzędzia itp. materiały, oszczędność określa się jako różnicę między ilością rzeczywiście zużytą a przypadająca do zużycia wg norm w stosunku do wyprodukowanych wyrobów, półfabrykatów itp.

W Gorkowskich Zakładach Budowy Samochodów w ZSRR na osobiste konta oszczędności wpisuje się ponadto ilość zaoszczędzonego czasu.

Niektóre wreszcie przedsiębiorstwa ewidencjonują na tych kontach — oprócz kosztów bezpośrednich — również koszty pośrednie wydziałowe, przypadające na dany wydział wg ustalonego (planowanego) narzutu za 1 normo-godzinę. Ten sposób wiąże bezpośrednio wydajność pracy poszczególnych robotników z oszczędnością kosztów wydziałowych, która zależy od zintensyfikowania pracy w czasie i umożliwia obliczenie wpływu oszczędności lub przekroczeń planu na wysokość kosztów wydziałowych.

Rezultaty oszczędności figurujących na kontach osobowych określane są co miesiąc.

Sposoby i rodzaje form brygadowego rozrachunku gospodarczego i osobistych kont oszczędności są bardzo różnorodne. Zależą one od technologii produkcji, organizacji przedsiębiorstw i ich branżowych specyficznych właściwości.

VII.

Rozpatrzyliśmy wyżej w dużym skrócie doświadczenia radzieckie w zakresie wprowadzenia i pogłębienia wewnętrznego rozrachunku gospodarczego. Dla ilustracji osiągnięć Związku Radzieckiego uzyskanych przez stosowanie rozrachunku gospodarczego podajemy kilka przykładów cyfrowych.

1. Osiągnięcia Kuźnieckiego kombinatu metalurgicznego im. J. W. Stalina

Treść	1940 r.	1945 r.	za 9 miesięcy 1949 r.
Wytop surówki nieodpowiadającej wymogom w wydziale wielkich pieców	3,4	2,6	0,36
Braki stali w wydziale martenowskim	0,5	0,2	0,12
Brak z winy walcowni i wielkich pieców w kg/t	90,5	33,3	16,9
Produkcja szyn kolejowych I gat. w %	79,7	87,3	96,8
Produkcja dużych belek I gat. w %	85,4	76,4	98,0

2. Kombinat Kuźniecki

Treść	Wyniki (w tys. rub.)	
	+ Przekroczenie limitu kosztów	— oszczędność
	I półrocze 1949	4 m-ce II półrocza 1949
Odlewnia surówki	— 18	— 345
„ stali	+ 374	— 292
Warsztaty martenowskie	— 73	— 216
Dział szamotowy	+ 447	— 50
„ cegły ogniotrwałej	— 220	— 505
Kuźnia	— 25	— 49
Warsztaty mechaniczne	— 164	— 277

3. Lubereckie Zakłady budowy maszyn

1948 rok	Koszt własny 1 tony odlewów (w %)	Koszty wydziałowe na 1 tonę dobrych odlewów (w %)	Obniżenie strat powodowanych brakami (w %)
I kwartał	100	100	—
II „	96	88	25
III „	91,3	78	36
IV „	89,4	76	42

*

J. Stalin powiedział: „Walka pomiędzy nowym a starym, pomiędzy obumierającym a powstającym — to jest podstawa naszego rozwoju. Bez podkreślenia i ujawniania otwarcie i uczciwie, jak to przystoi bolszewikom, niedociągnięć i omyłek w naszej pracy, zamykamy sobie drogę naprzód. Tak, ale my chcemy iść naprzód, i właśnie dlatego, że my chcemy iść naprzód, powinniśmy postawić jako jedno z ważniejszych naszych zadań uczciwą i rewolucyjną samokrytykę. Bez tego nie

ma ruchu naprzód. Bez tego nie ma rozwoju"*).

Te słowa Stalina są aktualne i w naszym ustroju społecznym w okresie budowy socjalizmu. Rozrachunek gospodarczy jest potężną dźwignią, która, w oparciu o doświadczenia Związku Radzieckiego i po szerokim jej zastosowaniu, umożliwi nam przedterminowe wykonanie, a więc i przekroczenie wielkich zadań Planu 6-letniego.

Aby tego dokonać powinniśmy stale analizować i krytykować metody wprowadzenia i stosowania rozrachunku gospodarczego w naszej gospodarce narodowej, pogłębiając nasze osiągnięcia praktyczne i teoretyczne w oparciu o doświadczenia Związku Radzieckiego.

LITERATURA

Prof. dr S. K. Tatur — „Choziajstwiennyj rasczіot na priedprijatii" Gospranizdat, Moskwa 1950.

Prof. dr S. K. Tatur — „Chozrasczіot i rientabielnost" — „Izwiestija i Akadiemii Nauk, Otdielenije Ekonomiki i Prawa" Nr 30/50.

W. S. Kazarnowskij — „Chozrasczіot promyszlennowo priedprijatija". Gosfinizdat, Moskwa 1950.

G. I. Bronskij — „Chozrasczіot i rentabielnost' promyszlennowo priedprijatija" Gosfinizdat, Moskwa 1950.

I. F. Korowkin, A. Ch. Sieriebrianyj — „Wnutrizawodskij chozrasczіot i normatiwnyj mietod kalkulacyi w poligraficzeskoj promyszlennosti" Gizlegprom, Moskwa—Leningrad 1949.

Prof. J. G. Liberman — „Chaziajstwiennyj rasczіot maszinostroitielnowo zawoda" Maszgiz. Moskwa 1950.

Je. G. Liberman, F. S. Diemjaniuk, Z. N. Nejman — „Wnutrizawodskij chaziajstwiennyj rasczіot", Maszgiz. Moskwa 1949.

A. Worobjewa — „Wsiemierno ukrieplat' chozrasczіot wnutri priedprijatija", Narodnoje Choziajstwo SSSR, Gospłanizdat, Moskwa 1950.

G. Zelcer — „Waprosy wnutrizawodskowo chaziajstwiennowo rasczіota", „Waprosy Ekonomiki" Nr2/1950.

L. HOROCH

Zakładowy i wydziałowy rozrachunek gospodarczy

(Artykuł dyskusyjny)

Celem przedsiębiorstwa przemysłowego w ustroju planowej gospodarki socjalistycznej jest bezpośrednie wykonywanie zadań planowych wynikających z Narodowego Planu Gospodarczego.

To podstawowe ogniwo życia gospodarczego, jakim jest przedsiębiorstwo wyodrębnione, sterowane i zarządzane być powinno w oparciu o 6 podstawowych zasad a mianowicie: a) planowość, b) rozrachunek gospodarczy, c) jednoosobowe kierownictwo, d) masowy udział załogi w zarządzaniu, e) stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych załogi, f) kontrolę i analizę.

Jak widzimy na drugim miejscu w hierarchii tych zasad zarządzania znajduje się zasada rozrachunku gospodarczego. I słusznie — gdyż rozrachunek gospodarczy uważać musimy jako jeden z najważniejszych instrumentów kierowania życiem gospodarczym zakładu. Tę ważną dźwignię ekonomiki przemysłu uspołecznionego dzielimy na:

a) r o z r a c h u n e k zakładowy i
b) rozrachunek wydziałowy.

Z punktu widzenia ekonomiki przemysłu definicję rozrachunku gospodarczego ująć możemy jak następuje: „Jest to metoda planowego zarządzania przedsiębiorstwami wyodrębnionymi zapewniająca wykonywanie planu przy jak najmniejszych nakładach środków materialnych i pieniężnych". Rozrachunek gospodarczy zapewnia ciągłość walki z marnotrawstwem, mobilizację wszelkiego rodzaju rezerw wewnętrzno - zakładowych i wzrost akumulacji. Tymi podstawowymi rezerwami w naszych obecnych warunkach są:

1. R e z e r w y c z a s u, które mobilizujemy poprzez usprawnianie organizacji procesów technologicznych, organizację miejsca pracy i technicznych norm pracy.

2. Rezerwy tkwiące w ś r o d k a c h i n a r z ę d z i a c h p r o d u k c j i.

3. Ogromne rezerwy, tkwiące w nieunormowanym zużyciu surowców, materiałów pomocniczych, paliwa, energii.

4. Również wielkie jak i cenne rezerwy tkwiące i czekające na mobilizację w postaci podnoszenia stopnia k w a l i f i k a c j i z a w o d o w y c h, w s p ó ł z a w o d n i c t w a i w y n a l a z c z o ś c i r o b o t n i c z e j.

W ustroju socjalistycznej planowej gospodarki wyodrębnione przedsiębiorstwa otrzymują od państwa środki trwałe i obrotowe odpowiednio do swych planowych zadań. Mówimy wówczas i określamy te właśnie ogniwa życia gospodarczego jako przedsiębiorstwa znajdujące się na rozrachunku gospodarczym wobec budżetu państwa. Jednostki te sporządzając odrębne bilanse, posiadają swoje konta bankowe i uprawnione są do takich samodzielnych działań prawnych jak zawieranie umów o zbyt i zaopatrzenie.

Wspomniane wyżej środki są tak rozdzielane, aby w wyniku działalności wytwórczej i realizacyjnej przedsiębiorstwo miało możność zrefundować je i aby wydatki dokonywane były w zasadzie w miarę istnienia

*) J. W. Stalin, Dzieła tom 10, str. 331, wyd. ros.

własnych dochodów. Rozrachunek zakładowy oparty jest więc na takich ekonomicznych dźwigniach, jak: pieniądz, cena, kredyt, zysk, w celu zwiększenia produkcji i obniżenia kosztów własnych, tego najbardziej syntetycznego wskaźnika sprawności i gospodarności zarządzania jednostką przemysłową przez cały kolektyw zakładu. Zakładowy rozrachunek gospodarczy zawiera w sobie wszystkie powyższe elementy. Można więc cele rozrachunku gospodarczego ustalić jak następuje:

1. Najlepsze wykorzystanie oddanych przedsiębiorstwu przez państwo środków materialnych i pieniężnych dla wykonania planowych zadań.

2. Kontrola „przy pomocy złotówki" wszelkiej działalności przedsiębiorstwa.

3. Materialna odpowiedzialność przedsiębiorstwa i jego kierownictwa za wykonanie planu państwowego, za wydatkowanie środków finansowych i materialnych w związku z wykonaniem planu.

4. Materialne zainteresowanie całej załogi przedsiębiorstwa w ograniczeniu kosztów produkcji i zwiększeniu akumulacji.

5. Metodyczne i stałe ujawnianie wewnętrznych rezerw gospodarczych w przedsiębiorstwie w postaci:

a) wzrostu zdolności produkcyjnej;

b) postępu technicznego;

c) wzrostu wydajności pracy;

d) obniżenia norm zużycia surowców i materiałów pomocniczych.

Aby jednak ta, jak widzimy niezmiernie ważna dźwignia ekonomiczna mogła działać sprawnie i w pełni skutecznie musi zaistnieć szereg warunków stwarzający właściwy dla niej klimat. Przede wszystkim opanowana być musi metodyka planowania techniczno-przemysłowo-finansowego a samo planowanie doprowadzone do wydziału. Nienagannie musi być zorganizowana sprawozdawczość i to na wszystkich trzech zasadniczych swych szczeblach, a więc operatywno - techniczna, statystyczna i rachunkowa. Ważność i aktualność tego materiału sprawozdawczego musi być tak samo pełna jak jego aktualność. Braki w tej dziedzinie utrudniać muszą w poważny sposób korzystanie z rozrachunku gospodarczego, jako ekonomicznej dźwigni i organizacyjnego zabiegu.

Ostatnim, ale niezmiernie ważnym, (zwłaszcza dla efektywnego działania rozrachunku wydziałowego) elementem, jest szeroka akcja ze strony całego kolektywu zakładowego w celach ciągłego usprawniania miejsca pracy. Znaczenie tego właśnie zabiegu — org. - technicznego jest u nas jeszcze nie doceniane.

Doniosłe znaczenia miejsca pracy pod względem jego prawidłowej organizacji we wszystkich elementach uwidocznione jest w tym fakcie, iż właśnie tu robotnik oddziaływuje swą żywą pracą przy pomocy środków produkcji na przedmioty produkcji. Tu najlepiej uchwytne są niedomagania w obsłudze materiałowej, transportowej, stopnia wykorzystania agregatu oraz przyczyny przerw, oraz przestoji zawinionych i niezawinionych przez załogę miejsca pracy.

Badania org.-technicznego stanu miejsca pracy prowadzone metodycznie i systematycznie muszą wykryć cały szereg zadań z dziedziny małej racjonalizacji i muszą nasunąć kierownictwu wiele materiału dla rozpracowania dalszych usprawnień czy to w samej metodzie pracy, czy też w procesie technologicznym.

Jest rzeczą oczywistą, że najwyższe zainteresowanie tymi sprawami ze strony całej załogi miejsc pracy musi być wywołane i stymulowane tak przez sam rozrachunek gospodarczy jak i odpowiedni system premiowy. Godny naśladownictwa jest przykład specjalnego szkolenia swej załogi w kierunku walki o rentowność, zaczerpnięty z doświadczeń Gorkowskich Zakładów Budowy Samochodów im. Mołotowa. Przykład ten cytuję z artykułu opublikowanego w Nr. 5/1950 „Płanowoje Chozjastwo" str. 42 — 64.

„Robotnik pracujący w zakładach znajdujących się na rozrachunku gospodarczym powinien dokładnie być zaznajomiony z ekonomiką prac tak swego oddziału, jak i swego miejsca pracy. W związku z tym faktem, z inicjatywy ekonomistów zakładu zostały zorganizowane dla robotników szkoły rentowności, w których to szkołach nauka odbywa się w 2 kierunkach".

Ekonomiści zaznajamiają robotników z zagadnieniami kosztów produkcji, a w szczególności z kosztami produkowanych na zakładzie samochodów, z zagadnieniami rozrachunku gospodarczego zakładu, oddziału i miejsca pracy. Robotnik zaznajamiany jest na konkretnych przykładach z osiągnięciami przodowników oraz zaznajamiany jest z możliwościami obniżenia kosztów produkcji samochodu. Na wykładach robotnicy informowani są jak najdokładniej o normach zużycia i cenach zużywanych materiałów. W formie przystępnej ekonomiści nauczają robotników o prawach socjalistycznej ekonomii politycznej. Równolegle do tego odcinka nauczania mistrzowie i technolodzy omawiają zagadnienia technologii procesów produkcyjnych danego wydziału i miejsca pracy, wskazując równocześnie drogi do obniżenia kosztów. Mistrzowie na bezpośrednich przykładach pouczają robotników w jaki sposób gospodarzyć oszczędnie metalami, narzędziami i innymi środkami pro-

dukcji. Szczegółowy program nauki przedstawia się jak następuje:

1.	Socjalistyczny system gospodarki i jego ekonomiczne prawa	godz. 2
2.	Powojenny wzrost radzieckiej ekonomiki i drogi rozwoju przemysłu samochodowego ZSRR	„ 2
3.	Organizacja zarządzania socjalistycznym przedsiębiorstwem, działem i miejscem pracy	„ 2
4.	Koszty produkcji i rentowność produkcji	„ 3
5.	Drogi obniżenia kosztów produkcji poprzez gospodarność w dziedzinie zużycia podstawowych i pomocniczych materiałów, narzędzi, opału i innych materialnych nakładów	„ 3
6.	Zmniejszenie wydatków i likwidacja nieprodukcyjnych kosztów	„ 3
7.	Drogi do podwyższenia wydajności pracy i obniżenia kosztów produkcji	„ 3
8.	Organizacja wewnątrzzakładowego rozrachunku gospodarczego	„ 3
9.	Socjalistyczne formy organizacji pracy i walka o rentowność	„ 2
10.	Ogólne podsumowanie	„ 2
	Razem	godz. 25

Do końca roku 1950 na kursach rentowności przeszkolonych będzie na zakładzie 6000 pracowników.

Celem sprawnego i metodycznego zastosowania wydziałowego rozrachunku gospodarczego — po należytym przygotowaniu załogi w sposób powyżej cytowany — powinniśmy zastosować następujący tok postępowania.

Należy ustalić dla wybranych wydziałów zasadnicze planowe zadanie w postaci wskaźników ilościowych i jakościowych, a przede wszystkim wskaźniki planowanych kosztów wydziału. Następnie należy ustalić i troskliwie kontrolować normy zużycia. W oparciu o doświadczenia przodowników i racjonalizatorów rozpracowywać i udoskonalać ruch współzawodnictwa i wynalazczości. Należy równocześnie przy pomocy i doradztwie mistrzów opracować specjalny system zachęt premiowych. W dziedzinie obserwacji i analizy skoncentrować należy uwagę na stopniu dziennego wykonywania planów produkcyjnych wyrobów,, produkcji w toku, na postoje, wykorzystanie maszyn, urządzeń i żywej pracy. Ścisła obserwacja procentu wykonywanych i niewykonywanych technicznych norm pracy jest w tym wypadku b. ważnym elementem i polem obserwacji zwłaszcza ze strony mistrza. Jako zabieg organizacyjny mobilizujący załogę wydziału należy stosować powstawanie komisji wydziałowych dla rozpracowywania analizy i dalszego wnioskowania zadań wydziałowego rozrachunku gospodarczego. Jednym z podstawowych zadań tej komisji to ustalanie i obserwowanie norm zużycia materiałów i części nabywanych, norm zużycia narzędzi, paliwa i energii, smarów i gospodarki smarowniczej oraz technicznych norm pracy. Dla tych ostatnich należy dążyć do ustalenia ich z czasem na zasadzie samofotografii czasu i przebiegu pracy przez robotników wydziału. Na okresowych zebraniach wydziału poświęconych sprawom wydziałowego rozrachunku gospodarczego wszystkie te zagadnienia i osiągnięcia muszą być w sposób jasny i przystępny podawane do wiadomości i szeroko krytycznie omówione. Działając w ten sposób osiągniemy poprzez rozrachunek gospodarczy obniżenie nakładów na wytwarzanie produkcji i na jej realizację poniżej społecznie niezbędnych, a przewidzianych w planie kosztów, w postaci ponadplanowych zysków jako widomy przejaw aktywnej działalności przedsiębiorstwa uspołecznionego.

Celem lepszego zrozumienia podstawowych różnic między zadaniami zakładowego i wydziałowego rozrachunku gospodarczego zacytuję radzieckiego ekonomistę N. Korniłowa*).

„Rozrachunek gospodarczy w wydziale produkcyjnym, na odcinku produkcyjnym i w brygadzie robotniczej oparty jest tak samo jak i rozrachunek gospodarczy całego przedsiębiorstwa na porównywaniu nakładów produkcyjnych z wynikami produkcji. Jednakże różni się on zasadniczo od rozrachunku gospodarczego całego przedsiębiorstwa, jeśli chodzi o formę jego realizacji. Wydział produkcyjny, będąc częścią przedsiębiorstwa, nie może mieć samodzielnych umów z innymi wydziałami, nie może mieć konta rozliczeniowego w banku i samodzielnego bilansu. Dlatego też w wydziale produkcyjnym, na odcinku produkcyjnym i w brygadzie robotniczej niezbędne są prostsze formy realizacji rozrachunku gospodarczego. Podstawowymi wskaźnikami rozrachunku gospodarczego są tu: program produkcyjny, ścisłe limity siły roboczej i funduszu płac, limity surowców, materiałów pomocniczych, paliwa, energii elektrycznej i in. oraz preliminarz kosztów wydziałowych. Na podstawie tych wskaźników należy określić koszty własne produkcji wydziału, w obniżeniu których winni być materialnie zainteresowani wszyscy pracujący w tym wydziale. W tym celu ustala się ścisły system premiowania pracowników zgodnie z wynikami ich działalności.

Praktyka czołowych przedsiębiorstw wykazuje, że wydziałowy rozrachunek gospodarczy jest jednym z najważniejszych środków przestrzegania systemu oszczędnościowego, obniżenia kosztów własnych produkcji, podniesienia rentowności i wzrostu wewnętrzno-przemysłowej akumulacji. W celu potwierdzenia ograniczymy się tylko do jednego przykładu. Moskiewskie Zakłady Samochodowe im. Stalina,

*) N. Korniłow: „Rozrachunek gospodarczy i system oszczędności w socjalistycznym przedsiębiorstwie".

w których większość wydziałów produkcyjnych przeszła na rozrachunek gospodarczy, otrzymały w 1948 roku 47,4 mil. rubli ponadplanowej akumulacji w wyniku przekroczenia planu obniżenia kosztów własnych. Pod kierownictwem organizacji partyjnej zastosowano tu rozrachunek gospodarczy w wydziałach produkcyjnych, na odcinkach produkcyjnych i w brygadach robotniczych, w czym aktywny udział przyjęła cała załoga zakładów. Masowe współzawodnictwo socjalistyczne o osiągnięcie lepszych wskaźników produkcyjnych, ekonomicznych i finansowych ogarnęło nie tylko pracowników biorących bezpośredni udział w procesie produkcyjnym, ale także magazynierów, pracowników służby zaopatrzenia, ekonomistów, księgowych itd.".

Dziedziną wprowadzania na zakładach przemysłowych wydziałowego rozrachunku gospodarczego, powinny się w szerokiej skali zająć nasze Wyższe Uczelnie Ekonomiczne, a zwłaszcza katedry Rachunkowości i Ekonomiki Przemysłu. Zespoły profesorów, asystentów i słuchaczy mogą oddać ogromną przysługę praktycznemu życiu przemysłowemu i przyczynić się tą właśnie drogą do zbliżenia nauki ku życiu praktycznemu. Praktyczny sposób prowadzenia seminaryjnych prac ze studentami nad konkretnymi zadaniami przemysłu właśnie w dziedzinie rozrachunku gospodarczego może się stać cennym instrumentem realizacji kapitalnych zadań 6-letniego Planu.

Nie bez znaczenia będzie dla zrozumienia kierunku prac ekonomii radzieckiej w tej dziedzinie, zaznajomienie czytelnika ze zdaniem ekonomisty radzieckiego A. Worobiowej, podkreślającej konieczność związania rozrachunku gospodarczego z systemem premiowym. Pisze ona o tym w pracy pt. „Ze wszech miar rozwijąć rozrachunek gospodarczy wewnątrz przedsiębiorstwa" jak następuje:

„Rozrachunek gospodarczy sprzyja gruntownemu polepszeniu kierowania przedsiębiorstwami i planowania produkcji oraz gwarantuje jak najlepsze zharmonizowanie kierowania techniczną i finansowo-ekonomiczną stroną przedsiębiorstwa.

Stosowanie rozrachunku gospodarczego we wszystkich ogniwach przedsiębiorstwa nieuchronnie przyciąga do walki o obniżenie kosztów własnych i przyspieszenie obrotowości środków obrotowych wielkie kręgi pracowników, a także zmusza ich do zapoznania się z ekonomiką przedsiębiorstwa. Tow. Stalin powiedział: „Umieć rozchodować środki rozumnie i oszczędnie — to największa sztuka, której nie opanowuje się od razu". Wewnętrznozakładowy rozrachunek gospodarczy uczy pracowników inżynieryjno-technicznych rozumnie rozchodować środki oraz pobudza ich do podwyższenia swojego wykształcenia ekonomicznego i do nauczenia się racjonalnego wykorzystania rezerw przedsiębiorstwa.

Rozrachunek gospodarczy wewnątrz przedsiębiorstwa stawia przed każdym pracownikiem zadanie systematycznego obniżania kosztów własnych i podwyższania jakości produkcji, a tym samym pobudza do wynajdywania i stosowania racjonalnych metod organizacji wszystkich elementów gospodarczej działalności przedsiębiorstw".

R. COP

Doświadczenia z wprowadzenia wydziałowego rozrachunku gospodarczego w hutnictwie żelaza

Hutnictwo żelaza, doceniając znaczenie Uchwały Rady Ministrów z dn. 17.IV. 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych, obowiązującej od 1.I. 1951 r. a zalecającej wprowadzenie wydziałowego rozrachunku gospodarczego w przedsiębiorstwach uspołecznionych, poczyniło prace wstępne dla wprowadzenia wydziałowego rozrachunku już w IV kwartale 1950 r.

W tym celu odbyło się szereg specjalnych narad roboczych w Centralnym Zarządzie Przemysłu Hutniczego, na których — w oparciu o literaturę i doświadczenia radzieckie — stanowiące wzory dla podejmowanych prac w zakresie wprowadzenia w życie wydziałowego rozrachunku gospodarczego — postanowiono, że w IV kwartale 1950 r. najgłówniejsze zasady wydziałowego rozrachunku gospodarczego wprowadzi się doświadczalnie w 10 wybranych zakładach.

Założono przy tym, że w okresie wstępnym wprowadza się w każdym z wybranych zakładów wydziałowy rozrachunek gospodarczy tylko na 2 wydziałach. W doborze wydziałów na poszczególnych zakładach kierowano się tym, aby wydziałowym rozrachunkiem gospodarczym objąć ważniejsze wydziały typowe dla produkcji hutniczej. I tak wydziałowym rozrachunkiem gospodarczym objęto:

1. koksownie, 2. wielkie piece, 3. stalownie martenowskie, 4 walcownie rur, 5. odlewnie żeliwa, 6. wytwórnie elektrod.

Pierwsze próby wydziałowego rozrachunku gospodarczego rozpoczęto w październiku 1950 r.

Dla wprowadzenia wydziałowego rozrachunku gospodarczego na zakładach tych powoła-

no komisję w składzie: szef wydziału planowania, kierownik zainteresowanego wydziału i kierownik kosztów własnych. Komisje te przedyskutowały i przedstawiły do zatwierdzenia na okresy miesięczne:

a) plan produkcji w asortymentach,
b) plan zatrudnienia,
c) plan zużycia energii,
d) plan większych napraw okresowych,
e) plan kosztów w układzie asortymentowym, jako syntetyczny obraz wyników pracy i obniżenia kosztów własnych.

I tak oddział planowania opracował miesięczny wydziałowy plan produkcji w asortymentach, uwzględniający:

1. techniczne normy zużycia dla materiałów wsadowych (węgiel, koks, ruda, kęsy, rygle, stal płynna itd.).

2. czas pracy poszczególnych agregatów.

Jednocześnie założono w tym planie zadanie poprawy wskaźników zużycia materiałów wsadowych oraz wskaźnika wykorzystania urządzeń technicznych.

Oddział zatrudnienia i płac w oparciu o zatwierdzone obsady wzorcowe dla każdego stanowiska kosztów *) oraz uwzględniając zadanie polepszenia wskaźnika wydajności opracował plan funduszu płac dla wydziału.

Na skutek braku aparatów pomiarowych na większości stanowisk, plan zużycia energii opracowano na podstawie stosowanych w hutnictwie wskaźników technicznych, a mianowicie:

— dla energii elektrycznej — przyjęto ilość godzin pracy silników i ich średnie obciążenie,
— dla wody i pary — przeciętne zużycie na jednostkę produkcji (w oparciu o normy statystyczne).

Plan większych napraw okresowych (obejmujący głównie okresowe naprawy koksownic, pieców martenowskich itd.) oraz plan remontów bieżących opracowany został przez oddział utrzymania ruchu.

Przyjmując powyższe dane techniczne za punkt wyjścia przystąpiono do obliczenia planowanych kosztów własnych dla każdego asortymentu. Wycena zużycia materiałów wsadowych nie przysporzyła większych trudności z uwagi na to, iż w hutnictwie opracowano cennik zawierający ceny wszystkich materiałów wsadowych jak i odpadów wartościowych. Podobnie nie napotkała na przeszkody wycena zużycia energii oraz świadczeń wydziałów usługowych naprawczych i transportowych gdyż jeszcze przed tym stosowane były dla rozliczenia usług tych wydziałów stałe stawki rozliczeniowe oparte o rzeczywisty koszt własny pierwszego półrocza. W ten sposób wyeliminowano wpływ wahań kosztów w wydziałach usługowych na koszty wydziałów produkcji podstawowej.

*) zespół stanowisk kosztów składa się na wydział.

Inne nakłady, jak: pensje, świadczenia, umorzenia, podatki, ubezpieczenia itp. zaplanowano w oparciu o przeciętne nakłady miesięczne w okresie pierwszego półrocza 1950 r.

Plan zużycia materiałów pomocniczych, z braku norm technicznych opracowało Biuro Kosztów Własnych, wychodząc ze średniego zużycia miesięcznego w pierwszym półroczu 1950 r. w następującym układzie rodzajowym:

1. Materiały ogniotrwałe.
2. Materiały budowlane i instalacyjne.
3. Chemikalia i związki organiczne.
4. Materiały elektrotechniczne.
5. Oleje i smary.
6. Materiały skórzane, gumowe i włókiennicze.
7. Żelazo, metale i stopy.
8. Przedmioty nietrwałe.

Zdając sobie sprawę z tego, że wprowadzenie wydziałowego rozrachunku gospodarczego nie może być traktowane wyłącznie jako zabieg organizacyjny, a jego realizacja wymaga przede wszystkim zrozumienia przez załogę zadań i korzyści płynących ze stosowania rozrachunku, przystąpiono równolegle z wprowadzeniem wydziałowego rozrachunku gospodarczego na niektórych zakładach — do szkolenia kierowników wydziałów personelu inżynieryjno - technicznego i załogi. Przedmiotem szkolenia było omówienie celu rozrachunku gospodarczego a dalej zaznajomienie z zasadami dokładnego opracowywania dokumentacji źródłowo - technicznej, koniecznej do sprawozdawczości wydziałowej oraz zapoznanie słuchaczy z elementami kosztów własnych, obrazujących — jak wiadomo — najlepiej osiągnięte wyniki i oszczędności w pracy.

Już pierwsze doświadczenia w podstawowych wydziałach hutniczych zakładów, które wprowadziły wydziałowy rozrachunek gospodarczy, wskazują na osiągniętą poprawę wyników pracy. Świadczą o tym sprawozdania zakładowe, poparte wnikliwą analizą wykonania zaplanowanego kosztu własnego oraz wskaźników ekonomiczno - technicznych poszczególnych wydziałów produkcyjnych. Rzeczywiste koszty własne tych wydziałów obniżyły się średnio w stosunku do planu kosztów od 1,5 — 8%.

Należy przy tym nadmienić, że obniżka kosztów własnych nastąpiła przy równoczesnej poprawie wskaźników ekonomiczno - technicznych, a w szczególności wskaźnika wydajności.

Dla zobrazowania treści i rezultatów opracowanego planu kosztów oraz sprawozdania z wykonania przedstawia się przykładowo wyniki osiągnięte na wydziale odlewni.

(Patrz tabl. na stronie następnej).

Należy podkreślić, że wybranych 10 zakładów, o których mowa, po raz pierwszy przystąpiło do tak szczegółowego miesięcznego planowania wydziałowego; stąd też zrozumiałe

jest, że w pierwszym doświadczalnym okresie wprowadzenia wydziałowego rozrachunku gospodarczego mogły się zdarzyć nawet poważniejsze odchylenia pomiędzy planem a wykonaniem w poszczególnych elementach planu. Dodatkowy wpływ na obniżenie kosztów własnych w miesiącu październiku miały w dużej mierze przyjęte przez zakłady zobowiązania przekroczenia planów dla uczczenia 33 Rocznicy Rewolucji Październikowej.

Reasumując zebrane doświadczenia z pierwszego okresu wprowadzenia wydziałowego rozrachunku gospodarczego można stwierdzić, co następuje:

1. Na obecnym etapie organizacyjnym należy każdemu wydziałowi postawić miesięczne zadania w postaci zespołu charakterystycznych dla niego wskaźników ekonomiczno-technicznych, mających bezpośredni wpływ na kształtowanie się kosztów własnych wydziału. Przykładowo dla stalowni należałoby ustalić następujący zespół wskaźników:

a) zużycie surówki kg/t,
b) zużycie złomu kg/t,
c) braki w % produkcji,
d) wykorzystanie pieców t/m²,
e) zużycie materiałów ogniotrwałych kg/t,
f) zużycie energii kW/t,
g) wydajność pracy t/rob.

Koszty zaplanowane i rzeczywiste podane są w złotych na jednostkę przeliczeniową produkcji (JP).

Wykonanie planu kosztów odlewni

Rodzaje kosztów	Koszty plan.			Koszty rzecz.			Różnica	
	%	kg/JP	zł/JP	%	kg/JP	zł/JP	kg/JP	zł/JP
I. Materiały wsadowe								
Złom	48	591	6150	52	630	6480	+ 39	+ 330
Surówka	51	634	11941	47	573	10783	— 61	— 1158
Ferrostopy	1	8	355	1	6	291	— 2	— 64
Suma wsadu żelazod.	100	1233	18446	100	1209	17554	— 24	— 892
II. Kamień wapienny			36			25		— 11
Ogólne koszty materiałowe			618			656		+ 38
A. Wsad brutto (I + II)	100	1233	19100	100	1209	18235		— 865
III. Odpady								
Zgar	5	61		5	60		— 1	—
Odpady	11	131	1460	11	132	1464	+ 1	+ 4
Braki	3	41	458	1	17	187	— 24	— 271
Suma odpadów	19	233	1918	17	209	1651	— 24	— 267
B. Wsad netto (A — III)	81	1000	17182	83	1000	16584	—	— 598
IV. Koszty wydziałowe								
Robocizna i świadcz.			5821			4638		— 1183
Pensje i świadczenia			336			301		+ 35
Przedmioty nietrwałe mater. pomocn. i paliwo			4738			4187		— 551
Energia			2269			1641		+ 628
Konserwacja i naprawy			1298			1382		+ 84
Różne koszty			843			1192		+ 349
Umorzenia			468			400		— 68
Naładunek i odwóz			184			32		— 152
C. Razem koszty wydziałowe			15957			13773		— 2184
D. Koszt własny wytwórzenia (B + C)			33139			30357		— 2782

Przy obowiązujących stałych cenach na materiały wsadowe, odpady, energię czy też koszty pieco-godziny — ujęcie ilościowe zupełnie wystarcza do natychmiastowego sygnalizowania ruchu kosztów. W niektórych wypadkach wskaźniki takie opracować należy nie tylko dla wydziałów, ale i dla poszczególnych stanowisk, składających się na wydział. Wskaźniki takie należy ustalić również dla wydziałów usługowych. Warunkiem jednak jest, aby stosowane wskaźniki były zrozumiałe dla załogi i łatwo sprawdzalne. Ta forma ustalania wyników wydziałowego rozrachunku gospodarczego, stanowiąc pierwszy etap w dążeniu do pogłębienia znajomości zagadnień ekonomicznych wydziałów, nie powoduje konieczności rozbudowy aparatu administracyjnego i dodatkowej sprawozdawczości.

Dopiero w miarę opanowywania tego zagadnienia należałoby przejść do kolejnych wyższych form rozrachunku wydziałowego, stosowanych obecnie z powodzeniem w Związku Radzieckim.

Przy proponowanym podejściu do rozrachunku wydziałowego w pierwszym jego etapie osiąga się tę korzyść, iż:

a) ustalenie wyników, do których zmierza wydziałowy rozrachunek gospodarczy, możliwe jest, na podstawie sprawozdawczości z produkcji, natychmiast po zakończeniu miesiąca bez skomplikowanych obliczeń,

b) wskaźniki ilościowe przemawiają wyraźniej do załogi aniżeli inne obliczenia, niejednokrotnie dość zawiłe,

c) wykazane oszczędności muszą znaleźć odbicie w rzeczywistych kosztach własnych.

2. Niezależnie od powyższych wskaźników należy zaprowadzić bieżącą kontrolę zużycia materiałów pomocniczych i wykorzystywanych świadczeń wydziałów usługowych. Pobranie materiałów pomocniczych zarówno dla bieżących potrzeb ruchu, jak i dla napraw, może być dokonywane jedynie za zgodą kierownika wydziału względnie upoważnionej przez niego osoby; celowe okazać się może również zaprowadzenie w magazynie tzw. kart limitowych, które zezwalają na kontrolę wydanych w ciągu okresu ważniejszych materiałów, przy czym limitem jest planowana ilość zużycia. Z chwilą wyczerpania limitu magazyn nie honoruje w zasadzie wydanych przez wydział kwitów pobrania. Jeżeli chodzi o świadczenia wydziałów usługowych, to należy zwrócić uwagę, aby ilość przepracowanych godzin przez wydziały naprawcze była potwierdzona przez wydział korzystający z usługi.

3. Osiągnięte z poprawy wyżej przytoczonych wskaźników oszczędności muszą być potwierdzone przez obliczenie rzeczywistych kosztów własnych, które należy przeprowadzać w terminie przyspieszonym. W następnym etapie można by przejść do planowania kosztów wydziałów,

4. W celu zainteresowania kierowników wydziałów i załogi w jak najekonomiczniejszej pracy wydziałów należy wskaźniki techniczno - ekonomiczne, przyjęte dla badania wyników wydziałowego rozrachunku gospodarczego, wbudować w system premiowania pracowników.

5. Należałoby rozszerzyć i pogłębić — w porozumieniu z POP PZPR i Kołem Związku Zawodowego — akcję uświadamiającą o znaczeniu wydziałowego rozrachunku gospodarczego, akcję zaznajamiania personelu inżynieryjno - technicznego i załogi z dokumentacją potrzebną do wydziałowego rozrachunku i obliczeń kosztów własnych.

6. Na miesięcznych naradach wytwórczych główną uwagę poświęcać należy analizie wskaźników techniczno - ekonomicznych, charakteryzujących wyniki wydziałowego rozrachunku gospodarczego.

7. Wprowadzić należy międzyzakładowe współzawodnictwo, mające na celu polepszenie wskaźników techniczno - ekonomicznych na wydziałach o podobnych agregatach i układzie asortymentowym produkcji.

M. BOGDANOWICZ

Rozliczenia międzywydziałowe

(Opracowanie monograficzne)

Celem zaznajomienia Czytelników z zagadnieniami organizacji i techniki rachunkowości wydziałów, działających na wewnętrznym ograniczonym rozrachunku gospodarczym, zamieszczamy poniżej monografię, poświęconą opisowi organizacji i techniki rozliczeń międzywydziałowych, w jednym z zakładów przemysłowych.

Stosowane tam rozwiązania organizacyjno-techniczne, aczkolwiek w wielu przypadkach nie odpowiadające w pełni wymogom rozrachunku gospodarczego, w dużej mierze mogą być jednak przydatne zakładom wprowadzającym u siebie zasady pogłębionego rozrachunku gospodarczego.

Zakład wytwarza artykuły przemysłowe o krótkim, bo 5-dniowym cyklu produkcyjnym, przy czym produkcja jest w wysokim stopniu zmechanizowana. Wytwarzanie artykułów podstawowych jest 2-fazowe, wydziały produkcyjne dzielą się na wydziały przygotowawcze (1 faza) i montażowe (2 faza). Zbyt odbywa się na miejscu, do magazynu centrali handlowej, położonego na terenie zakładu. Produkcja pomocnicza jest rozbudowana na dużą skalę i nastawiona wyłącznie na świadczenia dla produkcji podstawowej. Praktycznie — oprócz dostaw surowca dla obu typów produkcji, materiałów pomocniczych i uzupełnień parku maszynowego — zakład jest uniezależniony od zakupów i usług z zewnątrz.

Podział na wydziały

Podział na samodzielnie rozliczające się wydziały obejmuje cały zakład. Nie ma żadnej komórki organizacyjnej która nie stanowiłaby względnie nie byłaby wcielona do któregoś z wydziałów. Wynika z tego, że samodzielnymi wydziałami są nie tylko wydziały wytwór-

cze produkcji podstawowej i pomocniczej, powodujące koszty, ale i przynoszące dochody, lecz również i te komórki, które nie rozwijają działalności wytwórczej, a powodują jedynie powstawanie nakładów, jak np. administracja zakładu kierownictwo techniczne, dział zaopatrzenia i podobne.

Do samodzielnie rozliczających się wydziałów należą:

zespoły wytwórcze produkcji podstawowej, przy czym każdy zespół jest samodzielnym wydziałem;

zespoły wytwórcze produkcji pomocniczej;

zaopatrzenie i zbyt, jako zespół wszystkich magazynów głównych zakładu;

oddział „ogólne kierownictwo techniczne", obejmujący: dyrekcję techniczną, inspektorat jakości produkcji, straż pożarną, kalkulację i planowanie, laboratorium;

oddział „administracja", obejmujący: dyrekcję, radę zakładową, sekretariat, dział personalny, dział finansowo-budżetowy, dział pracy i opieki socjalnej, dział organizacyjno-gospodarczy, straż przemysłową;

wydział transportowy;

zespoły działalności usługowej;

dział inwestycyjny;

oddział gospodarki mieszkaniowej;

oddział akcji socjalnej.

Na koszty wydziału składają się koszty, poniesione bezpośrednio przez wydziały i koszty, przekazane przez poprzednie wydziały produkcyjne np. w formie przekazywanych do dalszej produkcji półfabrykatów. Półfabrykaty „noszą" na sobie całkowity planowany koszt wytworzenia, czyli całkowite planowane koszty wszystkich poprzednich wydziałów produkcyjnych.

Dochody wydziału z tytułu sprzedaży wyrobów lub usług księgowane są po planowanej cenie kosztów własnych. Wyjątkiem jest zaliczanie zużytych materiałów po koszcie rzeczywistym.

Planowanie nakładów i dochodów wydziału następuje z zasady w tej samej wysokości, czyli planowane nakłady wydziału winny znaleźć pokrycie w planowanych dochodach za wykonaną produkcję lub świadczenia.

Wynikiem działalności wydziału produkcyjnego jest różnica między sumą dochodów a poniesionymi nakładami.

W omawianym zakładzie zdolność produkcyjna wydziałów jest do siebie ściśle dostosowana. Wydziały pracują równym rytmem dziennym, przekazywanie półfabrykatów i wyrobów odbywa się codziennie ściśle w ilościach przewidzianych planem. W wypadkach nieobecności kwalifikowanych pracowników, stosowana jest między wydziałami wymiana pracowników przyuczonych do pracy na kilku warsztatach.

Z wyżej wymienionych powodów nie zdarzają się w zakładzie przekroczenia dochodów. Wynikiem działalności wydziału jest więc w praktyce nie różnica między sumą dochodów a sumą nakładów, ale różnica między planowanymi a poniesionymi nakładami, czyli oszczędność względnie przekroczenie kosztów.

Oddziały nieprodukujące „sprzedają" swoje koszty planowane. Przy takim założeniu również i oddziały nie wytwarzające wyrobów, a więc nie osiągające dochodów, mogą wykazywać wynik działalności, którym jest oszczędność względnie przekroczenie planowanych kosztów.

Przekazywanie kosztów wydziałowych odbywa się po stawkach planowanych, czyli wydział może przekazać jedynie swoje koszty planowane.

Różnica między planowanymi a rzeczywistymi kosztami kształtuje wynik działalności wydziału. Widać z tego, jak wielki nacisk musi być położony w zakładzie na precyzję planowania, jeżeli „rentowność" wydziałów uzależniona jest w dużej mierze od realnie opracowanych planów kosztów.

Planowanie

Podstawowa i pomocnicza działalność wytwórcza zakładu opiera się na planach operatywnych, sporządzanych na okresy roczne, kwartalne i dwutygodniowe.

Plan roczny obejmuje działalność całego zakładu. Plan kwartalny opracowany jest w dwu rzutach:

a) jako ogólny plan produkcji dla całego zakładu, a następnie — po naniesieniu zmian —

b) jako szczegółowy plan produkcji dla każdego wydziału z osobna.

Plan dwutygodniowy tzw. okresowy przygotowywany jest:

a) jako plan szczegółowy dla każdego wydziału,

b) jako plan indywidualny dla każdego pracownika, zatrudnionego bezpośrednio przy produkcji w oddziałach przygotowawczych. Dla oddziałów montażowych planów indywidualnych nie opracowuje się.

Suma skorygowanych kwartalnych planów produkcji poszczególnych wydziałów stanowi kwartalny plan produkcji zakładu. Plan ten jest podstawą do ustalenia kalkulacji wstępnej. Plany wydziałów produkcyjnych wyodrębniają koszty własne każdego artykułu oddzielnie. Planowaniu podlegają:

rodzaj i ilość produkcji

zużycie materiałów

robocizna bezpośrednia

robocizna pośrednia i wynagrodzenia pracowników umysłowych

narzuty kosztów ogólnych na artykuły i wydziały

koszty pozostałe i dochody.

Podstawą do planowania zużycia materiałów są normy kalkulacyjne; do ustalenia planowanych kosztów własnych zaplanowanej produk-

cji oraz do wyliczenia norm wartościowych na jednostkę wyrobu, służy kalkulacja wstępna.

W pracach przygotowawczych do planowania bierze udział cały zakład. Jakość i wielkość produkcji podstawowej i pomocniczej określa kierownictwo zakładu, wydziały zgłaszają przewidywane remonty maszyn i narzędzi, pomieszczeń i inne. Wydział ma prawo umieścić w planie każdy uzasadniony koszt o charakterze ogólnym, jeżeli tylko na wstępnych konferencjach planistycznych potrafi go „obronić". Umieszczenie w planie zadania jest zarazem zobowiązaniem do wykonania.

Wstępne prace planistyczne wykonywane są przez dział planowania przy współudziale dyrekcji administracyjnej i technicznej, a polegają na zestawieniu kwartalnego ogólnego planu produkcji, ustalającego artykuły typowane do produkcji, wydziały, na których produkcja będzie miała miejsce itd.

Po przygotowaniu planu ogólnego, zwoływana jest konferencja techniczna, w której biorą udział: kierownictwo techniczne, mistrzowie wszystkich wydziałów produkcyjnych, przodownicy pracy i racjonalizatorzy. Ustalana jest tu i kontrolowana: zdolność produkcyjna wydziałów, rodzaje materiałów służących do produkcji i inne szczegóły techniczne.

Następnym etapem pracy w dziale planowania jest sporządzanie szczegółowych planów kwartalnych dla każdego wydziału. Plany szczegółowe opracowywane są z dużą dokładnością; ustalają one nie tylko wymienione wyżej elementy kalkulacyjne w ilości i wartości, ale również wysokość produkcji dziennej, kolejność wytwarzania zaplanowanych artykułów, czas przeznaczony na konserwację i remonty maszyn itp.

Zasadnicze elementy kalkulacyjne, wchodzące w skład kosztu własnego jednostki wyrobu, obliczane są na podstawie kalkulacji wstępnej. posługującej się ustalonymi, ciągle kontrolowanymi normami zużycia materiałowego, robocizny bezpośredniej, ogólnych kosztów wydziałowych i kosztów działalności oddziałów nieprodukujących.

Zasadą przy międzywydziałowym przekazywaniu kosztów jest operowanie kosztami planowanymi, od zasady tej odstąpiono jednak przy zaliczaniu kosztów zużycia materiałowego ze względu na wahania cen, wysoką wartość i nierzadko nieodpowiednią gatunkowość surowca, którego udział w koszcie własnym jednostki wyrobu przekracza 90% wartości wyrobu. Byłoby rzeczą niesłuszną obciążanie wydziału odpowiedzialnością za zmianę cen rynkowych lub przekroczenie norm zużycia surowca, spowodowane dostawą nieodpowiednich gatunków materiałów podstawowych. Zużycie materiałów zaliczane jest więc w rozliczeniach międzywydziałowych po koszcie rzeczywistym, dzięki czemu nie wpływa na kształtowanie się wyniku działalności wydziału. Oczywiście stan ten jest stanem przejściowym do chwili udoskonalenia jakości surowca.

W międzywydziałowym zaliczaniu kosztów robocizny bezpośredniej wysuwają się dwa zasadnicze momenty: przestrzeganie planowanego czasu pracy na świadczenia i planowanych stawek płacy. Dla uniknięcia w tym względzie odchyleń od planu, każdy wydział przestrzega ściśle wykorzystania przewidzianej planem kwartalnym ilości etatów i wysokości wynagrodzeń. Odchylenia od planowanych kosztów robocizny bezpośredniej wpływają na wynik działalności wydziału.

Dział planowania sporządza na okresy dwutygodniowe szczegółowe plany produkcyjne już nie dla całego zakładu, ale dla każdego poszczególnego wydziału oraz indywidualne, imienne plany produkcyjne dla każdego pracownika (robocizna bezpośrednia) zatrudnionego w oddziałach przygotowawczych.

Plany wydziałowe określające rodzaj, ilość i wartość materiałów podstawowych i pomocniczych, które mają być zużyte w ciągu okresu, są podstawą do codziennego pobierania materiałów, z magazynów głównych do wydziałowych magazynów podręcznych. Zgodnie z dyscypliną, panującą w zakładzie ani mistrz wydziałowy, ani magazynier nie mają prawa do pobrania względnie wydania materiałów ponad limity, określone w planie wydziałowym. W wyjątkowych wypadkach, kiedy zachodzi potrzeba pobrania materiałów ponad plan, sporządzane są osobne protokoły, uzasadniające konieczność i powody zmiany planu, a uprawniające magazynierów do zwolnienia ponadplanowych gatunków lub ilości surowca.

Indywidualne plany produkcyjne określają dokładnie ilość, jakość i wartość materiałów, przeznaczonych do zużycia przez danego pracownika na każdy dzień pracy dwutygodniowego okresu. Plany indywidualne są podstawą do codziennego pobierania materiałów przez poszczególnych pracowników z podręcznych magazynów surowców i do przekazywania półfabrykatów do podręcznych magazynów półfabrykatów.

Przekraczanie wskaźników zużycia materiałowego jest niedopuszczalne bez zezwolenia dyrekcji technicznej. Na planie indywidualnym podlega rejestracji procent odpadu przy produkcji. Przekroczenie tego procentu, oznaczonego oddzielnie dla każdego gatunku materiału, powoduje natychmiastową ingerencję czynnika technicznego, celem zbadania i usunięcia powodu przekroczeń.

Wydziałowe i indywidualne plany produkcyjne spełniają rolę zleceń warsztatowych, stosowanych w innych zakładach przemysłowych. Wprowadzenie planów indywidualnych umożliwia kontrolę zużycia drogiego surowca od chwili oddania go na warsztat. Dzięki tej kon-

troli, mimo wyłączenia wpływu wysokości zużycia materiałowego na wynik działalności wydziału, gospodarka surowcem prowadzona jest w granicach największej oszczędności.

W wydziałach montażowych plany indywidualne nie mają zastosowania, gdyż materiał podstawowy nie jest tam zużywany, montowanie półfabrykatów przekazywanych przez wydziały przygotowawcze odbywa się systemem taśmowym, a drobne stosunkowo ilości materiałów pomocniczych są z wystarczającą ścisłością kontrolowane przy pomocy planów wydziałowych.

W pracach planistycznych zakładu rzucają się w oczy pewne „chwyty organizacyjne", których celem jest szybkie orientowanie zainteresowanych osób w planie prac.

Pierwszym z nich jest oznaczenie całkowitej produkcji dziennej wszystkich oddziałów wytwórczych, zwanej „planem dziennym", wspólnym numerem bieżącym przez okres całego roku gospodarczego. Operowanie cyframi planów dziennych ułatwia międzywydziałowe przekazywanie półfabrykatów i wyrobów gotowych. Wiadomo jest więc, że np. w dniu 9 października wszystkie wydziały przygotowawcze wytwarzają plan dzienny nr 189, zaś wydziały montażowe wykańczają plan dzienny nr 184 (zgodnie z 5-dniowym cyklem produkcyjnym wydziały przygotowawcze wyprzedzają montaż o 5 planów dziennych).

Dla orientacji w planie produkcji sporządzane są w zakładzie kalendarze pracy i biuletyny informacyjne produkcji.

K a l e n d a r z p r a c y, sporządzany na okres półroczny, jest obliczeniem dni roboczych, przypadających w ciągu półrocza, usystematyzowanych w dwutygodniowe okresy produkcyjne, oznaczone numerami bieżącymi dla całego roku. Dni robocze kalendarza pracy oznaczone są numerami planów dziennych i to oddzielnie dla wydziałów przygotowawczych i montażowych, zgodnie z dwufazowością produkcji. Kalendarz pracy, jako schematyczny plan produkcji, służy wszystkim wydziałom zakładu.

Kalendarz pracy informuje również o terminach narad wytwórczych wydziałów produkcji podstawowej i pomocniczej.

B i u l e t y n i n f o r m a c y j n y p r o d u k c j i jest szczegółowo opracowanym planem produkcji podstawowej i tej części produkcji pomocniczej, która jest bezpośrednio związana z produkcją podstawową (np. opakowania). Zawiera on wskazówki o rodzaju ważniejszych materiałów, jakie należy pobrać do produkcji określonego asortymentu wyrobów, określa ponadto wydział produkujący, numery planów dziennych i ilość wyrobów gotowych w planie. Przed kwartalnym wydaniem biuletynu informacyjnego zwoływana jest konferencja produkcyjna, której zadaniem jest wprowadzenie poprawek do planu w wypadku, gdy zakład nie dysponuje materiałem przewidzianym w planie rocznym. Odpowiednią rubrykę biuletynu zaopatruje się wówczas w uwagę, dlaczego i jaki rodzaj materiału zostanie zużyty do produkcji. Równocześnie korekcie ulegają wskaźniki zużycia surowca. Z biuletynu informacyjnego korzystają wszyscy pracownicy, posiadający styczność z produkcją, począwszy od kierownictwa technicznego, a skończywszy na magazynierach, którzy na jego podstawie sporządzają limity wydawanych do produkcji materiałów.

Kalendarz pracy i biuletyn informacyjny produkcji określają plan pracy i podają szczegóły jego wykonania dla całego zakładu.

Rozliczanie świadczeń międzywydziałowych

Wszystkie świadczenia rzeczowe i usługi na rzecz innych wydziałów są sprzedawane. Dokumentem stwierdzającym sprzedaż jest tzw. rachunek wewnętrzny.

Na formularzu tego dokumentu znajdujemy: pozycję indeksu materiałowego, wyszczególnienie świadczenia, ilość, cenę i wartość świadczeń, podpisy wystawiającego i kierownika wydziału oraz miejsce na dyspozycję księgową i podpis księgowego.

Rachunek wewnętrzny wystawiany jest przez wydział raz dziennie na całkowity „plan dzienny" (produkcja dnia) przekazany innemu wydziałowi. Wartość świadczeń wykazywana jest w trzech pozycjach: wartości materiału, robocizny bezpośredniej i wartości narzutu kosztów wydziałowych.

Sprzedaż wyrobów i usług odbywa się po cenach planowanych bez względu na wysokość kosztów rzeczywistych. Wyceny świadczeń dokonuje wystawiający (kierownik wydziału, mistrz) na podstawie wydawanego kwartalnie cennika wewnętrznego, zawierającego w tym okresie obowiązujące ceny wszelkich materiałów podlegających w zakładzie obrotowi. O wahaniach cen rynkowych materiałów podstawowych w okresach kwartalnych nie jest wydział zawiadamiany. Odchylenia cen rzeczywistych od planowanych podawane są przez księgowość materiałową do wiadomości działu kosztów własnych, który koryguje wartość zużycia materiałowego na arkuszu rozliczeniowym kosztów wydziału.

Koszty utrzymania oddziałów nieprodukujących powinny obciążyć wszystkie pozostałe wydziały, a więc spośród wydziałów wytwórczych produkcji podstawowej tak wydziały przygotowawcze jak i montażowe. Ponieważ jednak produkcja wydziałów przygotowawczych przekazywana jest w całości wydziałom montażowym, gdzie podlega dalszym procesom wytwórczym, zaniechane dla uproszczenia rozliczeń obciążania wydziałów przygotowawczych narzutami kosztów ogólnych. Koszty te obciążałyby i tak wydziały montażowe w cenie półfabrykatów, przekazywanych przez wydzia-

ły przygotowawcze, byłoby więc niepotrzebnym nakładem pracy narzucanie ich na wydziały I fazy produkcji. Oczywiście w wypadku zbywania produkcji wydziałów przygotowawczych na zewnątrz zakładu, musiałby być stosowany narzut kosztów ogólnych na te wydziały dla obliczenia kosztu własnego półfabrykatów.

Podobnie potraktowano sprawę narzutów kosztów ogólnych na wydziały produkcji pomocniczej, która — jako całkowicie nastawiona na uzupełnianie produkcji podstawowej a nie na zbyt — nie jest tymi narzutami w rachunkach wewnętrznych obciążana.

Rachunek wewnętrzny wystawiany jest w dwóch egzemplarzach, z których oryginał przesyłany jest z przekazywanymi półfabrykatami względnie wyrobami gotowymi do wydziału odbierającego świadczenia, kopia zaś pozostaje w wydziale świadczącym.

Z końcem miesiąca tak oryginały jak i kopie wszystkich wystawionych przez wydziały rachunków wewnętrznych spotykają się w dziale księgowości kosztów własnych, gdzie są kompletowane i sprawdzane.

Oddziały nieprodukujące, przekazujące innym wydziałom swoje planowane koszty utrzymania, nie wystawiają rachunków wewnętrznych. Narzutu tego na pozostałe wydziały dokonuje księgowość kosztów własnych.

Celem zmniejszenia nakładu pracy przy księgowaniu rachunków wewnętrznych, sporządzane są przez księgowych w dziale kosztów własnych miesięczne zestawienia tych rachunków dla każdego wydziału, mianowicie uznania i obciążenia otrzymane od tego samego wydziału lub dotyczące tego samego wydziału za ten sam rodzaj świadczenia łączy się w grupy i wnosi do zestawienia rachunków w jednej pozycji. Zestawienia te ujmują tak obciążenia z tytułu świadczeń otrzymanych jak uznania z tytułu świadczeń przekazanych.

Zestawienia rachunków wewnętrznych są podstawą do księgowania wartości rozliczeń międzywydziałowych.

Organizacja księgowości

Precyzja rozliczenia świadczeń międzywydziałowych uzależniona jest w dużej mierze od organizacji rachunkowości, która zapewniać powinna dokładne i szybkie ustalanie wyniku działalności wydziałów. Dla osiągnięcia dokładności rozliczeń istnieć musi możliwość kontroli wysokości wzajemnych obciążeń i uznań; sprawność organizacyjna działu księgowości zapewnić powinna ustalenie wyniku działalności wydziałów najpóźniej do dnia 20 następnego miesiąca. Zadania te spełnić można drogą wyodrębnienia rozliczeń wydziałów z całości księgowości zakładu.

W omawianym zakładzie księgowość ma układ dwustopniowy, składa się mianowicie z księgowości analitycznej i księgowości syntetycznej.

Zaznaczyć należy, że zakład prowadzi księgowość techniką przebitki na maszynach do kontowania.

Rozliczenia międzywydziałowe umieszczone są w ramach księgowości analitycznej w formie analitycznej księgowości kosztów wydziałowych i analitycznej księgowości rozliczeń międzywydziałowych.

Każdy wydział posiada odrębną k a r t o t e k ę a n a l i t y c z n ą k o s z t ó w k l a s y 4, zawierającą wszystkie te konta przewidziane jednolitym planem kont, które są konieczne do rejestrowania nakładów rodzajowych wydziału.

Analityczna kartoteka kosztów wydziałowych nie jest prowadzona bieżąco, poza tym przyjmuje ona wpis wtórny, tzn. dokumenty księgowane są wpierw w księgowości syntetycznej, a następnie dopiero w analitycznej.

Księgowanie kosztów wydziałów ma następujący przebieg:

Dokumenty, stanowiące podstawę do księgowań na kontach klasy 4, a więc zestawienia zużycia materiałowego, sporządzane dla każdego wydziału odrębnie, wydziałowe listy płac, dokumenty bankowe i kasowe gromadzone są w księgowości syntetycznej. W księgowości tej istnieje podział dzienników, m. in. i klasa 4 posiada osobny dziennik. Celem doprowadzenia do zbilansowania się każdego dziennika, liczby, które dotyczą kont przeciwstawnych, a więc powinny być zaksięgowane na innym dzienniku, są nanoszone na ten dziennik bez przebitki w ostatniej, przeznaczonej na ten wpis, kolumnie dziennika.

Np. dziennik rozliczeń magazynowych kl. 3 przejmuje zapisy, dotyczące przychodów i rozchodów materiałowych na kontach klasy 3, nie przyjmuje natomiast obciążeń kont zużycia materiałowego klasy 4. Dla zbilansowania się dziennika obciążenia za zużycie materiałów wnosi się bez przebitki w ostatnią kolumnę dziennika z zaznaczeniem symbolu konta klasy 4, którego zapis przeciwstawny dotyczy, łamanego przez numer wydziału zużywającego materiał. Dodać należy, że wpis ten nie wymaga żadnych dodatkowych manipulacji kartą kontową lub dziennikiem w maszynie do kontowania.

W ten sposób na dziennikach księgowości syntetycznej zbierany jest w ciągu miesiąca cały materiał liczbowy, dotyczący obciążeń kont klasy 4, księgowania na kontach tej klasy nie są jednak bieżąco przeprowadzane.

Danych liczbowych dla obciążeń kont klasy 4 dostarcza księgowości syntetycznej analityczna kartoteka wydziałowa, księgowanie kosztów odbywa się więc dopiero w końcu miesiąca.

Analityczna kartoteka kosztów wydziałowych nie korzysta przy rejestrowaniu kosztów z oryginału dokumentów, lecz posługuje się dziennikami księgowości syntetycznej, w których w ostatniej kolumnie wpisywane były ob-

KALENDARZ PRACY na II-gie półrocze 1950 r.

LIPIEC 1	2	3	4	5	SIERPIEŃ 1	2	3	4	5
19	1	S			22	1	W	Zal. autom.	
	2	N	XXX	XXX		2	Ś	137	132
	3	P	130	125		3	C	138	133
	4	W	131	126		4	P	139	134
	5	Ś	132	127		5	S	OOO	OOO
	6	C	133	128		6	N	XXX	XXX
	7	P	134	129		7	P	140	135
	8	S	134a	129a		8	W	141	136
	9	N	XXX	XXX		9	Ś	142	137
	10	P	135	130		10	C	143	138
20	11	W	136	131	23	11	P	144	139
	12	Ś	Wyl. autom.			12	S	145	140
	13	C	URLOP USTAWOWY			13	N	XXX	XXX
	14	P				14	P	146	141
	15	S				15	W	IIIII	IIIII
	16	N				16	Ś	147	142
	17	P				17	C	148	143
	18	W				18	P	149	144
	19	Ś				19	S	150	145
	20	C				20	N	XXX	XXX
21	21	P			24	21	P	151	146
	22	S				22	W	152	147
	23	N				23	Ś	153	148
	24	P				24	C	154	149
	25	W				25	P	155	150
	26	Ś				26	S		
	27	C				27	N	XXX	XXX
	28	P				28	P	156	151
	29	S				29	W	157	152
	30	N				30	Ś	158	153
	31	P				31	C	159	154
Dni rob. normalnych 7					Dni rob. normalnych 21				
Sobót planowanych (2) 1					Sobót planowanych (3) 2				
Razem dni rob. pełnych 8					Razem dni rob. pełnych 23				

WRZESIEŃ 1	2	3	4	5	PAŹDZIERNIK 1	2	3	4	5
25	1	P	160	155	28	1	N	XXX	XXX
	2	S	OOO	OOO		2	P	183	178
	3	N	XXX	XXX		3	W	184	179
	4	P	161	156		4	Ś	185	180
	5	W	162	157		5	C	186	181
	6	Ś	163	158		6	P	187	182
	7	C	164	159		7	S	188	183
	8	P	165	160		8	N	XXX	XXX
	9	S	166	161		9	P	189	184
	10	N	XXX	XXX		10	W	190	185
26	11	P	167	162	29	11	Ś	191	186
	12	W	168	163		12	C	192	187
	13	Ś	169	164		13	P	193	188
	14	C	170	165		14	S	194	189
	15	P	171	166		15	N	XXX	XXX
	16	S	OOO	OOO		16	P	195	190
	17	N	XXX	XXX		17	W	196	191
	18	P	172	167		18	Ś	197	192
	19	W	173	168		19	C	198	193
	20	Ś	174	169		20	P	199	194
27	21	C	175	170	30	21	S	OOO	OOO
	22	P	176	171		22	N	XXX	XXX
	23	S				23	P	200	195
	24	N	XXX	XXX		24	W	201	196
	25	P	177	172		25	Ś	202	197
	26	W	178	173		26	C	203	198
	27	Ś	179	174		27	P	204	199
	28	C	180	175		28	S		
	29	P	181	176		29	N	XXX	XXX
	30	S	182	177		30	P	205	200
						31	W	206	201
Dni rob. normalnych 21					Dni rob. normalnych 22				
Sobót planowanych (3) 2					Sobót planowanych (3) 2				
Razem dni rob. pełnych 23					Razem dni rob. pełnych 24				

LISTOPAD 1	2	3	4	5	GRUDZIEŃ 1	2	3	4	5
31	1	Ś	IIIII	IIIII	34	1	P	230	225
	2	C	207	202		2	S	231	226
	3	P	208	203		3	N	XXX	XXX
	4	S	OOO	OOO		4	P	232	227
	5	N	XXX	XXX		5	W	233	228
	6	P	209	204		6	Ś	234	229
	7	W	210	205		7	C	235	230
	8	Ś	211	206		8	P	IIIII	IIIII
	9	C	212	207		9	S	236	231
	10	P	213	208		10	N	XXX	XXX
32	11	S	214	209	35	11	P	237	232
	12	N	XXX	XXX		12	W	238	233
	13	P	215	210		13	Ś	239	234
	14	W	216	211		14	C	240	235
	15	Ś	217	212		15	P	241	236
	16	C	218	213		16	S		
	17	P	219	214		17	N	XXX	XXX
	18	S	220	215		18	P	242	237
	19	N	XXX	XXX		19	W	243	238
	20	P	221	216		20	Ś	244	239
33	21	W	222	217	36	21	C	245	240
	22	Ś	223	218		22	P	246	241
	23	C	224	219		23	S	OOO	OOO
	24	P	225	220		24	N	XXX	XXX
	25	S				25	P	IIIII	IIIII
	26	N	XXX	XXX		26	W	IIIII	IIIII
	27	P	226	221		27	Ś	247	242
	28	W	227	222		28	C	248	243
	29	Ś	228	223		29	P	249	244
	30	C	229	224		30	S	Inwent. roczna	
						31	N	XXX	XXX
Dni rob. normalnych 21					Dni rob. normalnych 18				
Sobót planowanych (3) 2					Sobót planowanych (3) 2				
Razem dni rob. pełnych 23					Razem dni rob. pełnych 20				

Dni roboczych normalnych 110 — Planowanych sobót 17 = 11 dni normalnych — Sobót niepl. 6 — Dni wolnych 51 = Razem 184 dni.

1) Dekada 2) Data 3) Dzień 4) Rozpoczęty plan (zlecenie) 5) Odprowadzony plan (zlecane) na magazyn

Terminy

„NARAD WYTWÓRCZYCH"

oddz. 100, 200, 300, 400, 600:

7-ma — 8. VII 1950
8-ma — 5. VIII 1950
9-ta — 2. IX 1950
10-ta — 7. X 1950
11-ta — 4. XI 1950
12-ta — 2. XII 1950

Terminy

„NARAD WYTWÓRCZYCH"

oddz. 700, 800:

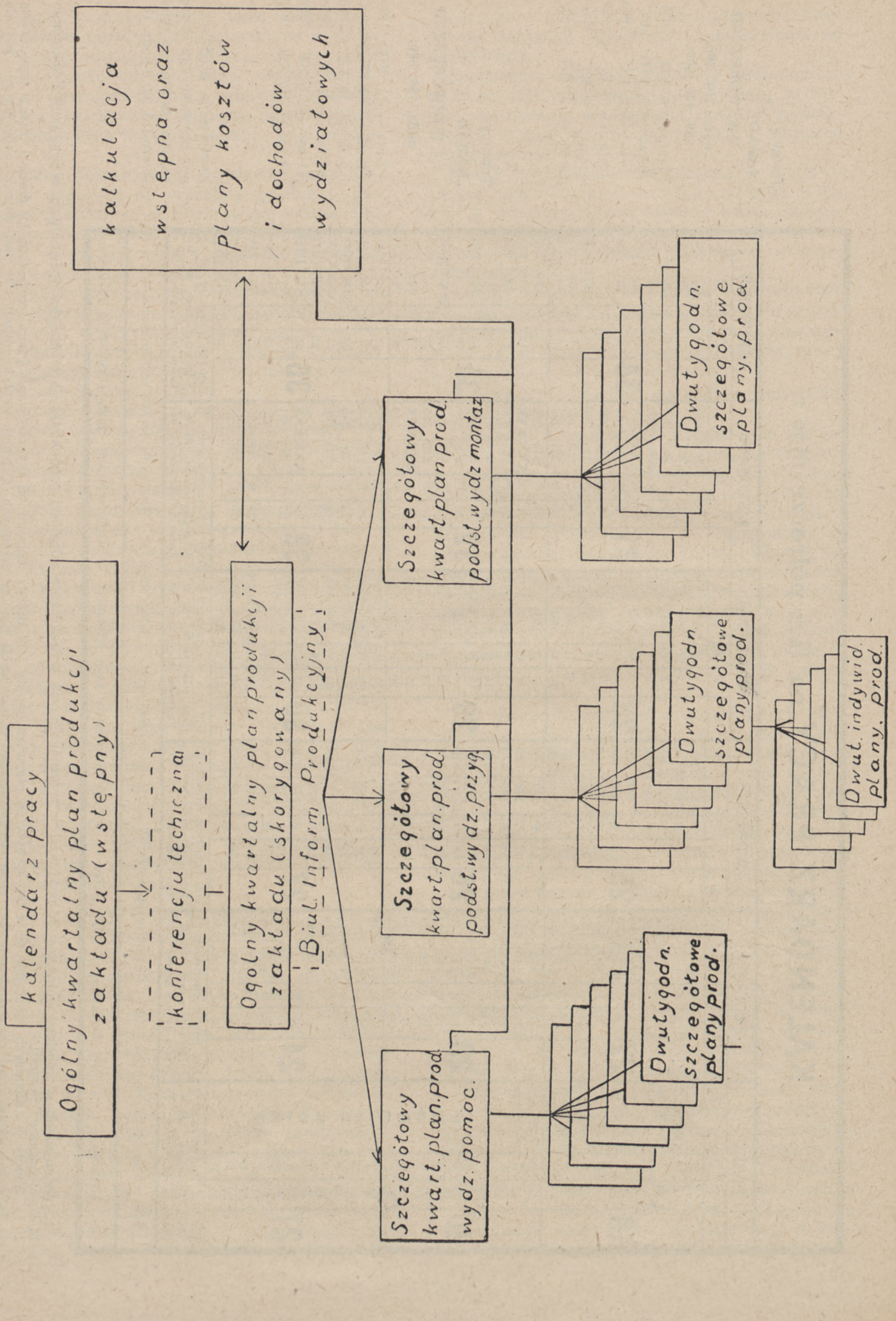
7-ma — 11. VII 1950
8-ma — 19. VIII 1950
9-ta — 16. IX 1950
10-ta — 21. X 1950
11-ta — 21. XI 1950
12-ta — 16. XII 1950

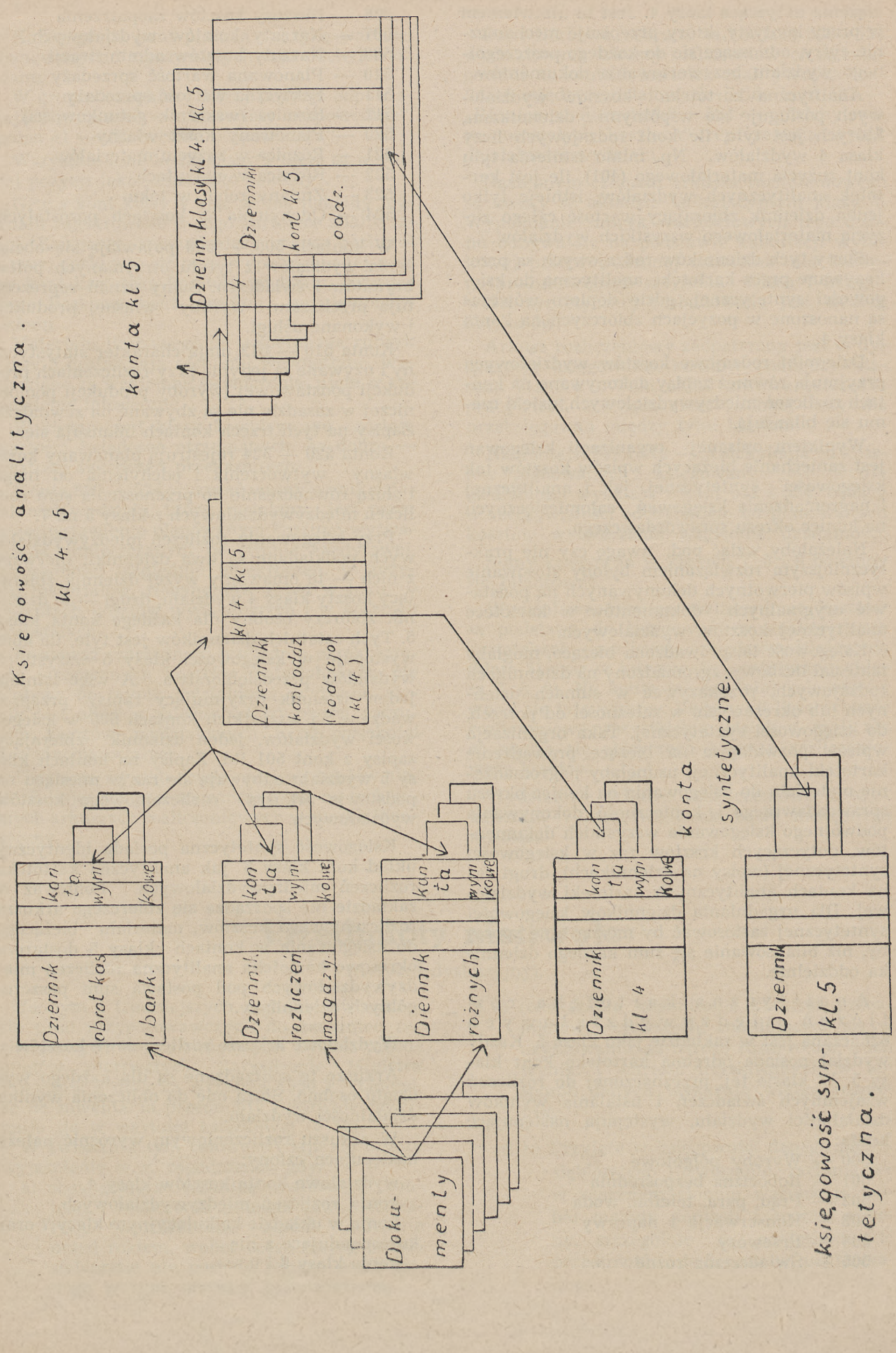
Konferencje produkcyjne odbywać się będą każdego ostatniego dnia okresu (15, 30) o godz. 11.

Jedna sobota w miesiącu wolna jest od produkcji a przeznaczona na wykańczanie zaległości produkcyjnych wydziałów opóźnionych w produkcji i dokonanie bieżącej naprawy maszyn.

Soboty w kalendarzu oznaczone są w ten sposób, że pierwsza sobota jest dniem wolnym od wykonywania planu (oznaczona O) druga i trzecia traktowane są jako normalne, czyli ośmiogodzinne dni robocze i oznaczone są numerami planów dziennych. Czwarta sobota mimo, że jest dniem roboczym nie posiada oznaczonego planu (rubryka zupełnie wolna) dlatego, że trzy soboty po 6 godzin dają w sumie 18 godzin roboczych, czyli dwa pełne dni pracy (druga i trzecia sobota), pozostałe dwie godziny przeznaczone są na konserwację maszyn.

Schematyczne powiązanie czynności planistycznych

Księgowość analityczna.
kl 4 i 5
konta kl 5
Dzienn. klasy
kl 4.
kl. 5
Dziennik kont kl 5 oddz.
4
kl 4
kl 5
Dziennik kont oddz (rodzajo) (kl 4)
kon ta wyni kowe
Dziennik obrot kas i bank.
Dziennik rozliczeń magazy.
Dziennik różnych
Dziennik kl 4
Dziennik kl. 5
konta syntetyczne.
księgowość syntetyczna.
Dokumenty

ciążenia dotyczące klasy 4. Jest to ułatwieniem w pracy kontysty, który przepisuje mechanicznie cyfry, odnoszące się do każdego poszczególnego wydziału bez wertowania dokumentów.

Analityczna kartoteka kosztów wydziałowych posługuje się wspólnymi dziennikami, których jest tyle, ile kont rodzajowych liczy klasa 4 wydziałów. Np. mimo istnienia tylu kont zużycia materiałowego (401), ile jest kartotek analitycznych wydziałów, istnieje tylko jeden dziennik zbierający wartość całego zużycia materiałowego wszystkich wydziałów.

Sumy tych dzienników rodzajowych są przekazywane przez kartotekę analityczną do księgowości syntetycznej, gdzie dopiero wówczas są nanoszone w pozycjach zbiorczych na konta klasy 4.

Dzienniki rodzajowe kosztów wydziałowych przyjmują również zapisy dokonywane na kontach rozliczeń międzywydziałowych, dzięki czemu się bilansują.

Wynikiem opisanej organizacji księgowań jest zaniechanie bieżących wpisów kosztów tak księgowości syntetycznej, jak i analitycznej i nagromadzenia księgowań całomiesięcznych na koniec okresu sprawozdawczego.

Należałoby wziąć pod uwagę czy nie praktyczniejszym rozwiązaniem byłoby stosowanie wpisów pierwotnych dokonywanych na podstawie oryginalnych dokumentów w kartotece analitycznej kosztów wydziałowych.

Księgowość ta, prowadzona bieżąco, mogłaby materiał liczbowy, zgromadzony na dziennikach rodzajowych, przekazywać w sumach dziennych lub okresowych, w zależności od potrzeb, do księgowości syntetycznej. Taka organizacja wpisów pozwalająca na bieżące prowadzenie kartoteki analitycznej, usunęłaby nagromadzenie materiału do księgowania na koniec okresu sprawozdawczego i konieczność dokonywania podwójnego księgowania wszystkich dokumentów, dotyczących kosztów raz w księgowości syntetycznej (wpisy na dziennikach), drugi raz na kontach analitycznych kartoteki wydziałowej. Dla uzgadniania dzienników księgowości syntetycznej zastosować by można inne sposoby, niż bilansowanie się sum każdego dziennika oddzielnie.

A n a l i t y c z n a k a r t o t e k a r o z l i c z e ń m i ę d z y w y d z i a ł o w y c h oznaczana jest w zakładzie jako klasa 5. Każdy wydział posiada odrębną kartotekę kont klasy 5. W klasie tej, przeznaczonej do rozliczeń wzajemnych świadczeń i ustalania wyników działalności wydziału, występują następujące konta:

500 — Wyroby półgotowe
501 — Robocizna bezpośrednia
502 — Prąd, para, telefon, woda
503 — Konserwacja i naprawy
504 — Przewozy
505 — Świadczenia różne
506 — Narzuty kosztów zaopatrzenia
507 — Narzuty kosztów wydziałowych
508 — Narzuty kosztów administracji
510 — Planowana wartość sprzedaży
511 — Faktyczna wartość sprzedaży
512 — Różnica (wskaźnik gatunkowości)
520 — Planowany koszt własny
521 — Różnica w zużyciu materiałów
522 — Różnica w narzutach
523 — Zmiany robót w toku
524 — Odchylenia w kosztach pozostałych.

W kontach 500 — 508 pojawiają się obciążenia wydziałów z tytułu otrzymanych półfabrykatów i świadczeń. Sumy uznań reprezentują przekazane wyroby własnej produkcji i wykonane usługi.

Konta 510 — 512 mają charakter statystyczny i używane są jedynie przy rozliczeniach produkcji podstawowej (wyroby produkcji pomocniczej w zasadzie nie są zbywane na zewnątrz). Zapisy na tych trzech kontach bilansują się.

Konta 520 — 524 rejestrują planowany koszt własny wytworzenia i odchylenia od niego i służą równocześnie do przenoszenia sum rozliczeń międzywydziałowych z klasy 5 na 7.

Przy księgowaniu rozliczeń międzywydziałowych podkładane są dwa dzienniki: pierwszy z nich — to omawiany wyżej dziennik zbierający koszty klasy 4 wydziału, drugi — to dziennik zbiorczy osobny dla każdego konta klasy 5. Tych ostatnich dzienników jest tyle, ile kont występuje w księgowości klasy 5 wszystkich wydziałów przedsiębiorstwa. A więc istnieje jeden dziennik przyjmujący zapisy, przeprowadzane na wszystkich kontach 500 w księgowości wydziałów, jeden dziennik zbierający zapisy z kont 501 itd. Zapisy na kontach klasy 5 wydziału odbywają się raz w miesiącu na podstawie arkusza rozliczeniowego kosztów wydziałowych.

Księgowość syntetyczna posiada identyczny układ kont klasy 5 jak analityczna kartoteka rozliczeń międzywydziałowych. Ponieważ w zakładzie nie sporządza się zbiorczego arkusza rozliczeniowego kosztów, materiału bieżącego do księgowania w kontach klasy 5 dostarcza okresowo kartoteka analityczna rozliczeń międzywydziałowych pod postacią sum poszczególnych dzienników.

Wydziałowe arkusze rozliczeniowe kosztów

Arkusze te sporządzane są dla każdego wydziału osobno. Służą one do obliczenia wyniku działalności wydziału.

W arkuszu rozliczeniowym wyróżnić należy następujące człony:

wydziałowe konta kosztów klasy 4,
konta rozliczeń międzywydziałowych,
konta w układzie kalkulacyjnym klasy 7 oraz korespondujące z nią
konta klasy 8 i 9.

Każda grupa kont posiada rubrykę wartości planowanych i rzeczywistych oraz odchyleń od planu.

W grupie kont klasy 4 trzy pozycje odpowiadające grupie 40 — „Materiały bezpośrednie", grupa 41 — „Robocizna bezpośrednia".

Wszystkie inne konta klasy 4 ujęte są w jednej pozycji jako „Pozostałe nakłady".

Grupa kont klasy 4 ująć winna nakłady wydziału rejestrowane w jego kartotece analitycznej. Księgowy, sporządzający arkusz rozliczeniowy, posługuje się przy wypełnianiu tej grupy kont kartoteką kosztów wydziału, sumując dane liczbowe kont według wymienionego układu.

Materiału liczbowego do wypełnienia rubryk klasy 5 dostarczają rachunki wewnętrzne, wystawiane za wzajemne świadczenia, ujęte w zestawienia miesięczne.

W ciężar kont klasy 5 wpisywane zostają wartości świadczeń otrzymanych, na dobro — wartości świadczeń przekazanych.

Konta 520 — 524 wykazać winny wynik działalności wydziału, który ustalany jest przez przeciwstawienie planowanym kosztom wytwarzania, umieszczanym po stronie kredytowej, oszczędności względnie przekroczeń, w zużyciu materiałów, remanentów robót w toku, w narzutach kosztów wydziałowych i w kosztach pozostałych.

Ponieważ oszczędność względnie przekroczenie planowanych kosztów materiałowych nie wpływa na wynik działalności wydziału, wynik jest obecnie zależny od wysokości narzutów kosztów wydziałowych i od wysokości kosztów pozostałych.

Ustalanie wyniku działalności wydziałów nieprodukujących przeprowadzane jest na tych samych arkuszach rozliczeniowych w sposób identyczny.

Dane liczbowe, zebrane na kontach 500—524 wydziałowych arkuszy rozliczeniowych są księgowane na kontach kartotek analitycznych rozliczeń międzywydziałowych. Salda kont 522 — „Różnica w narzutach" i 524 — „Odchylenia w pozostałych kosztach" reprezentują wynik działalności wydziału.

Następnym członem arkusza rozliczeniowego są koszty w układzie kalkulacyjnym klasy 7. Wypełnianie rubryk wartościowych tego członu odbywa się na podstawie kalkulacji wynikowej przeprowadzanej oddzielnie dla każdego produkowanego artykułu. Klasa 7 księgowości syntetycznej rozbudowana jest według artykułów.

Arkusz rozliczeniowy zaopatrzony jest w dyspozycję księgowania kosztów pomiędzy klasami 7 a 8 i 9. Taki układ arkusza oszczędza pracy nad sporządzaniem osobnej noty dla przeksięgowań między tymi klasami.

Na kontach 809 i 819 — „Odchylenia od kosztów planowanych" księgowany jest wynik działalności wydziału z kont 522 i 524, będący w rzeczywistości odchyleniem od planowanych kosztów wytwarzania względnie działalności.

Sumy księgowań w klasach 7, 8 i 9 powinny się bilansować.

Wydziałowe arkusze rozliczeniowe kosztów są podstawą do księgowań: w analitycznych kartotekach rozliczeń międzywydziałowych (klasa 5) oraz w księgowości syntetycznej (klasa 7, 8, 9). Na konta tej ostatniej księgowości wnosi się tyle wpisów, ile pozycji liczą arkusze rozliczeniowe wszystkich wydziałów, czyli nie sporządza się zbiorczego arkusza rozliczeniowego kosztów.

Wydziałowe arkusze rozliczeniowe są wykańczane i księgowane około 20 następnego miesiąca.

Przedmioty nietrwałe

(Artykuł dyskusyjny).

Jednym z trudniejszych zagadnień w zakresie prac przygotowawczych do zamknięć rachunkowych za rok bieżący jest wycena przedmiotów nietrwałych. Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 23 września 1950 r. stanowi, że do inwentarza przedmioty nietrwałe przyjmuje się w wartości książkowej (§ 15).

W związku z tym celowe wydaje się bliższe wyjaśnienie w.w. zagadnienia, gdyż:

a) obowiązująca technika ewidencji, kontroli i rozliczania przedmiotów nietrwałych wprowadzona została zaledwie przed rokiem, wobec czego szereg przedsiębiorstw nie posiada jeszcze dostatecznego w tym zakresie doświadczenia,

b) rozwiązania organizacji kontroli przedmiotów nietrwałych, znajdujących się w użytkowaniu, są bardzo różnorodne, a ich wyniki i wartość uzyskiwanych w ten sposób danych wykazują wielką rozpiętość.

ad b) Przyjęte w księgowości danego przedsiębiorstwa rozwiązanie rachunkowe w znacznym stopniu warunkuje wybór metody kontroli i sposób wyceny, szczególnie w odniesieniu do przedmiotów, będących w użytkowaniu.

Obowiązują dwa typy rozwiązań:

zastosowane w JPK dla przemysłu — umożliwiające przy pomocy zespołu dwu kont (351 i 352) stopniowe umarzanie wartości eksploatowanych przedmiotów i

zastosowane w JPK dla handlu, jednostek administracyjnych i przemysłu miejscowego — gdzie przy pomocy jednego konta ewidencjonuje się i umarza przedmioty nietrwałe, przy czym umarzanie odbywa się w obu etapach: w chwili wydania do użytkowania i w momencie zniszczenia przedmiotu.

Rozwiązanie dla przemysłu zezwala ponadto na wykazywanie wartości użytkowanych przedmiotów w wysokości pierwotnej, korygowanej przy pomocy drugiego konta o sumę dotychczasowych odpisów tytułem zużycia, w rozwiązaniu JPK dla handlu przedmioty nietrwałe w użytkowaniu wykazuje się w 50% pierwotnej wartości.

W związku z powyższym trudno mówić o jednolitym sposobie ujęcia przedmiotów nietrwałych w inwentarzu, a możliwe metody należy indywidualizować i przystosowywać do potrzeb danego przedsiębiorstwa.

Na ich wybór będą miały wpływ następujące czynniki:

a) sposób ewidencji przedmiotów nietrwałych zróżnicowany z kolei w zależności od miejsca znajdowania się tych przedmiotów,

b) stosowane w danej jednostce rozwiązania rachunkowe, wynikające z branżowych planów kont.

ad a) Miejsce znajdowania się przedmiotów nietrwałych (magazyn lub komórka użytkująca), zależnie od przyjętych rozwiązań organizacyjnych, w znacznym stopniu decyduje o sposobie ewidencji i dokładności materiału sprawozdawczego, jaki można stąd uzyskać.

Przedmioty nietrwałe, będące w posiadaniu przedsiębiorstwa, znajdują się:

— w magazynach (na składzie), stanowiąc zapas dla bieżącego uzupełniania ubytków, wynikłych na skutek zużycia przedmiotów, będących w użytkowaniu,

— w użytkowaniu.

Podziałowi temu odpowiada odrębna i na odmiennych (zazwyczaj) zasadach prowadzona ewidencja szczegółowa oraz osobne konta księgowości syntetycznej. Ewidencja szczegółowa zapasów magazynowych przedmiotów nietrwałych nie różni się od sposobu ewidencji innych zapasów materiałowych, w związku z czym sposób postępowania w toku inwentaryzacji i wyceny jest jednakowy dla wszystkich zasobów magazynowych.

Wartość bilansową przedmiotów nietrwałych na składzie uzyskuje się z zapisów na kontach księgowych po uprzednim przeksięgowaniu stwierdzonych w czasie inwentaryzacji niedoborów i nadwyżek.

Istotny problem stanowi natomiast wycena przedmiotów nietrwałych w użytkowaniu. Wobec różnorodności możliwych tu wypadków omówiono poniżej najbardziej typowe z nich, które uzależnione są od przyjętej w danej jednostce metody ewidencji szczegółowej.

1. Przedsiębiorstwa stosujące JPK dla przemysłu

Prace nad wyceną przedmiotów nietrwałych (w użytkowaniu) należy rozpocząć od uporządkowania spisów inwentaryzacyjnych i wydzielenia do osobnych wykazów:

1. przedmiotów krótkotrwałego użytkowania lub niskiej wartości jednostkowej, a więc tych, które z chwilą wydania do użytkowania natychmiast spisywane są w ciężar klasy 4,

2. pozostałych przedmiotów.

Kryteria dla dokonania w.w. klasyfikacji zawarte są w instrukcjach branżowych lub opartych o nie instrukcjach wewnętrznych danego przedsiębiorstwa, albo też w wytycznych o charakterze ogólnym (np. wytyczne BOR P/B—4, Biuletyn BOR Nr 1/50).

Przedmioty krótkotrwałego użytkowania lub niskiej wartości jednostkowej były, w myśl w.w. instrukcji lub wytycznych, spisywane bieżąco w ciężar nakładów bezpośrednio w momencie oddania ich do użytkowania, w związku z czym pełna ich wartość uległa już umorzeniu.

Wartość tych przedmiotów nie ulega aktywowaniu i wykazuje się je tylko jako pozycję i l o ś c i o w ą inwentarza. Jeśli przedsiębiorstwo stosuje inne rozwiązanie, polegające na przyjęciu dla takich przedmiotów w użytkowaniu s t a ł e g o salda 351 (wartość przedmiotów wydawanych w ciągu roku dla zastąpienia zużytych przeksięgowuje się w ciężar nakładów), wówczas to saldo przyjmuje się do bilansu. (Biuletyn BOR Nr 1/50, wytyczne P—B/4, p. 14b).

Przeprowadzenie opisanego powyżej podziału doprowadza do ustalenia listy przedmiotów nietrwałych, umarzanych stopniowo, których wartość pierwotna figuruje po debecie konta 351, a dotychczasowe umorzenie po kredycie konta 352.

Dalsze postępowanie sprowadza się do ustalenia różnic ilościowych, a w konsekwencji wartościowych pomiędzy stanem rzeczywistym i zapisami książkowymi.

Tok i metoda pracy zależna będzie od przyjętego w poszczególnych wypadkach sposobu ich ewidencji i kontroli:

a) w wypadku, gdy prowadzona jest ewidencja ilościowo - wartościowa w przekroju asortymentowym (tzn. wynika z niej rodzaj, ilość i wartość pierwotna przedmiotów użytkowanych na poszczególnych miejscach powstawania kosztów *) i stosuje się stopniowe zaliczanie zużycia przedmiotów w nakłady poszczególnych okresów, wówczas zagadnienie sprowadza się do porównania wpisów książkowych ze spisami inwentaryzacyjnymi i wyprowadzenia stwierdzonych różnic ilościowych i wartościowych.

W stosunku do stanu książkowego stwierdzone nadwyżki księguje się:

— nieodpisane z kont zapasowych a uprzednio pobrane do użytkowania przedmioty: Dt 351 — Ct 350, w pełnej wartości pierwotnej,

— nowoujawnione w czasie inwentaryzacji (nie objęte ewidencją na 1.1. 1950 r. i nie zakupione po tym czasie) przedmioty: Dt 351 — Ct 081, przyjmując jako ich wartość 50% wartości takich samych lub podobnych nowych przedmiotów.

Podstawą wyceny są ceny aktualnie obowiązujące.

W razie niedoborów różnice w stosunku do stanu książkowego księguje się:

— Dt 352 — Ct 351 w pełnej (pierwotnej) wartości zaginionych przedmiotów, a następnie

— Dt 175 — Ct 302, jeśli za niedobór odpowiada osobiście pracownik,

— Dt 174 — Ct 302, jeśli c z a s o w o nie wyjaśniono przyczyny braku przedmiotu.

Niedobory, w odniesieniu do których ustalono, że powstały na skutek normalnego zużycia, nie pociągają za sobą żadnych dodatkowych księgowań (por. Dt 352 — Ct 351).

W obu ostatnich wypadkach podlega wyksięgowaniu kwota, będąca odpowiednikiem wartości rzeczywistej przedmiotu w chwili jego zaginięcia. Ponieważ ustalenie jej będzie w większości wypadków trudne do stwierdzenia można przyjąć jako jej odpowiednik połowę wartości pierwotnej.

Po przeprowadzeniu wymienionych księgowań uzupełniających wartość książkową użytkowanych przedmiotów nietrwałych wprowadzona do inwentarza w układzie wg grup rodzajowych lub innym, przyjętym w danej branży, powinna odpowiadać wartości pierwotnej przedmiotów zainwentaryzowanych *).

Prace przygotowawcze do wyceny inwentarza należy połączyć z analizą stosowanych norm odpisów dla stwierdzenia ich prawidłowości, gdyż może się zdarzyć, że np. przedmiot przewidziany do umorzenia w ciągu 12 miesięcy, po upływie roku nadal istnieje w przedsiębiorstwie, a jego stan wskazuje na to, że będzie on służyć jako narzędzie pracy jeszcze przez dłuższy okres czasu.

Celowe jest w takich wypadkach zrewidowanie norm użytkowania i przyjęcie na 1951 r. niższych stawek branżowych dla odpisów miesięcznych. Jednocześnie przerwanie dalszego umarzania przedmiotów umorzonych już w 100% sprzeczne jest z zasadą traktowania przedmiotów nietrwałych w odróżnieniu od środków trwałych, jako masy a nie poszczególnych obiektów majątkowych.

b) W przedsiębiorstwach, prowadzących tylko i l o ś c i o w ą ewidencję przedmiotów nietrwałych w użytkowaniu, ograniczenie się do takiej tylko formy ewidencji jest spowodowane z reguły przyjęciem przy otwieraniu ksiąg na 1.I. 1950 r. systemu globalnej wyceny.

Ze względu na powiązania zapisów wartościowych z ilościowymi, konieczne jest zazwyczaj o d t w o r z e n i e, w możliwie dokładny sposób, wartości pierwotnej użytkowanych przedmiotów. Metoda odtwarzania jej zależy z kolei od indywidualnych możliwości przedsiębiorstwa.

Krokiem wstępnym będzie, jak i w wypadkach uprzednio omówionych, wyprowadzenie ilościowych różnic pomiędzy stanem wg kartoteki szczegółowej a stanem rzeczywistym i ustalenie przyczyn tych różnic.

Po zakończeniu tego etapu należy przystąpić do odtworzenia pierwotnej wartości remanentu.

Sposobów, zmierzających do tego celu, jest kilka, mianowicie:

— przy niewielkiej ilości różnorodnych przedmiotów (np. do 2000 sztuk) względnie przy niewielkim ich asortymencie (np. do 150 rodzai) — wycenę każdego rodzaju przedmiotu przeprowadza się w oparciu o aktualnie obowiązujące ceny cennikowe lub planowe, jeśli takie przyjęte są do ewidencji zapasów w magazynie,

*) patrz Biuletyn BOR Nr 8/50 — artykuł pt. „Ewidencja i kontrola przedmiotów nietrwałych".

*) W sprawozdaniu bilansowym przedmioty nietrwałe w użytkowaniu wykazuje się jako wyprowadzone pozaksięgowo saldo kont 351 i 352. Odpisy z tytułu zużycia podaje się poza sprawozdaniem na wzór odpisów umorzeniowych środków trwałych. Do inwentarza wprowadza się przedmioty wg ich grup rodzajowych.

— przy dużym asortymencie przedmiotów nietrwałych — dokonuje się ich ugrupowania wg grup rodzajowych np.

odzież ochronna i robocza:

obuwie skórzane,

„ gumowe,

płaszcze,

kombinezony,

fartuchy,

bielizna robocza itp.

oraz przyjmuje się dla każdej grupy ceny przeciętne. Iloczyn cen i sztuk przedmiotów w obrębie grupy przyjmuje się wówczas jako wartość pierwotną tych przedmiotów.

Dla osiągnięcia większej dokładności obliczeń wskazane jest: a) odrębne traktowanie poszczególnych wypadków przez stosowanie indywidualnej wyceny przedmiotów bardziej wartościowych, np. mebli, cenniejszych narzędzi itp., których wartość pierwotną można, na podstawie zapisów księgowych, względnie łatwo odtworzyć, oraz b) zestawianie pozostałych przedmiotów w grupy o zbliżonych do siebie cenach.

Ponieważ dla tych ostatnich trudno jest ustalić cenę przeciętną, jako średnią ważoną indywidualnych cen tych przedmiotów, dlatego też należy za taką przyjąć cenę najliczniej reprezentowanego rodzaju.

Jeśli np. w grupie znajdować się będą przedmioty:

X — 12 sztuk
Y — 18 „
Z — 9 „
W — 15 „

wówczas jako cenę przeciętną przyjmie się cenę przedmiotu „Y".

Obliczoną przy pomocy jednego z w.w. sposobów sumę przyrównuje się do salda konta 351.

Stosunek wzajemny tych sum, zależnie od charakteru różnicy (dodatnia lub ujemna) powoduje następujące księgowania:

Saldo 351 jest niższe od kwoty szacunku — różnica księgowana jest Dt 351 — Ct 081.

Saldo 351 jest wyższe od kwoty ustalonej w drodze szacunku — różnica jest księgowana:

— Dt 082 — Ct 351, jeśli przekracza zł 3.000.— (za zgodą jednostki nadrzędnej).

W innym wypadku jednostka nadrzędna może nakazać bądź obciążenie różnicą nakładów ostatniego miesiąca sprawozdawczego, bądź przeprowadzenie ponownej wyceny remanentu.

Zapisy te należy poprzedzić wyksięgowaniem z Ct 351 na Dt 352 szacunkowej wartości tych przedmiotów, których brak stwierdzono w toku inwentaryzacji. Dla tego przeksięgowania przyjmuje się cenę przeciętną, przyjętą przy szacunku, o którym była powyżej mowa.

W dalszej kolejności wartość tych przedmiotów winna być odniesiona, zależnie od przyczyny niedoboru, na konta 405, 174 lub 175.

Przy obciążaniu kont 174 lub 175 należy przyjąć połowę wartości szacunkowej (dla uwzględnienia zużycia, wzgl. inny umownie ustalony (%) wartości pierwotnej).

Przykład:

Saldo 351 wynosi	42.600.—
Wartość remanentu przedmiotów nietrwałych ustalona w drodze szacunku grupowego	41.900.—
Ujawniona w toku inwentaryzacji nadwyżka, którą należy wyksięgować jako rozchód z magazynu	100.—
Ujawnione w toku inwentaryzacji niedobory przedmiotów nietrwałych, za które osobiście odpowiedzialni są pracownicy: wartość pierwotna brakujących przedmiotów	150.—
wartość przedmiotów obciążająca pracowników 50%	75.—
Ujawniony w toku inwentaryzacji niedobór niezawiniony (nie wyksięgowano we właściwym czasie zużycia)	125.—

Lp.	Treść	Suma	Dt	Ct
1	Ujawniona nadwyżka	100.—	351	350
2	Przeksięgowanie niedoborów: zawinionych 150.— niezawinionych 125.—	275.—	352	351
3	Korekta salda konta 351 do wysokości ustalonej w drodze szacunku (42.600 + + 100) — (41.900 + 150 + 125) =	525.—	352	351
4	Przeniesienie na nakłady za m-c XII : (525 + 75 + + 125) = (niezależnie od normalnych odpisów za miesiąc sprawozdawczy)	725.—	405	352
5	Obciążenie u innych zaginięcia	75.—	175	352

Przykład:

Saldo konta 351 wynosi	22.550.—
Wartość remanentów wg szacunku	22.500.—
Ujawniony w toku inwentaryzacji niedoborów:	
zawiniony (stwierdzona odpowiedzialność pracownika)	40.—
niezawiniony	45.—

Lp.	Treść	Suma	Dt	Ct
1	Przeksięgowanie niedoborów: zawinionych 40.— niezawinionych 45.—	85.—	352	351
2	Przeniesienie na nakłady (45 + 20)	65.—	405	352
3	Obciążenie winnych niedoboru	20.—	175	352
4	a) Korekta salda konta 351 do wysokości ustalonej w drodze szacunku 22.550.— (22.500 + 40 + + 45)	35.—	351	352
	b) Zmniejszenie nakładów w wysokości korekty wartości p. n.	35.—	352	405

Wydaje się, że omówione powyżej metody szacunku wartości remanentu mogą być stosowane jedynie tam, gdzie dokonanie bardziej dokładnych obliczeń nie jest możliwe.

Stałe, z roku na rok stosowanie tej metody, jest wykluczone, a zabieg tegoroczny winien być wykorzystany dla prawidłowego i ostatecznego rozpracowania analitycznej ewidencji przedmiotów nietrwałych, będących w użytkowaniu.

Odtwarzanie wartości pierwotnej użytkowanych przedmiotów w wypadku braku powiązania pomiędzy ewidencją ilościową z zapisami wartościowymi nie jest konieczne w tym wypadku, jeśli: — spis z natury wykazuje całkowitą zgodność z danymi książkowymi lub

— różnice stwierdzone w czasie inwentaryzacji są rzeczywiście nieznaczne i to zarówno w stosunku do ilości przedmiotów jak i ich wartości jednostkowej (np. dotyczą jedynie tańszych typów narzędzi).

Stan taki świadczy bowiem o prawidłowym zorganizowaniu kontroli ilościowej ruchu narzędzi, gwarantującej należyte zabezpieczenie własności przedsiębiorstwa.

Ocena wartości praktycznej zastosowanego w przedsiębiorstwie systemu kontrolnego należeć winna jednak do jednostki nadrzędnej, a zatem decyzja o zwolnieniu przedsiębiorstwa od obowiązku szacunku należeć powinna do niej.

W razie pozytywnej oceny i zgody przedsiębiorstwa:

— przyjmują bez zmian saldo książkowe konta 351 jako wartość pierwotną przedmiotów użytkowych, jeśli remanent zgadza się z danymi kartotekowymi.

— korygują saldo konta 351 o wartość w y c e n i o n y c h nadwyżek i niedoborów, jeśli pomiędzy remanentem i danymi kartoteki występują różnice.

Podstawą dla wyceny tych różnic są ceny aktualne, a księgowania są analogiczne do opisanych uprzednio.

2. Przedsiębiorstwa stosujące JPK dla handlu

Podobnie jak w przedsiębiorstwach korzystających z JPK dla przemysłu, przygotowanie do wyceny przedmiotów nietrwałych, będących w użytkowaniu, należy rozpocząć od eliminacji na osobne arkusze przedmiotów o niskiej wartości jednostkowej lub o krótkim okresie użytkowania.

Wydzielonych w ten sposób przedmiotów albo nie wykazuje się w bilansie w ogóle, albo też przyjmuje się do bilansu stałe saldo, obrazujące stały zapas tych przedmiotów w użytkowaniu.

W odniesieniu do pozostałych przedmiotów stosuje się analogiczne do opisanych w rozdziale poprzednim metody, wynikające z zasad ewidencji szczegółowej. Różnice w księgowaniu uwarunkowane są tylko przyjęciem w danym wypadku odmiennego rozwiązania rachunkowego (brak konta odpisów z tytułu zużycia oraz przyjęcia uproszczonego sposobu określania zużycia).

W związku z tym w razie określenia wartości remanentu drogą szacunku jako podstawę przyjmuje się połowę obowiązujących cen przedmiotów nowych.

Przykład.

Saldo konta 3051 wynosi	25.400.—
Wartość wycenionego remanentu przedmiotów w użytkowaniu (50% wartości przedmiotów nowych w cenach aktualnych)	25.405.—
Ujawnione nadwyżki (100% wartości)	100.—
Ujawniony niedobór (50% wartości pierwotnej przedmiotów):	
przy stwierdzonej odpowiedzialności osobistej	20.—
niezawiniony, podlegający w spisaniu w nakłady do wyjaśnienia	25.—
do wyjaśnienia	10.—

Lp.	T r e ś ć	Suma	Dt	Ct
1	Ujawniona nadwyżka	100.—	3051	3050
2	Spisanie niedoborów:			
	a zawinionych	20.—	175	3051
	b) niezawinionych	25.—	405	3051
	c) do wyjaśnienia	10.—	174	3051
3	Korekta salda do wysokości ustalonej w drodze szacunku (25.400 + 100) + — (25.405 + 20 + 25 + + 20) =	40.-	405	3051

Uwaga: jeśli wartość remanentu jest wyższa od książkowego salda 3051 różnicę księguje się Dt 3051 — Ct 405.

Reasumując uwagi, dotyczące ujęcia w rocznym zamknięciu rachunkowym przedmiotów nietrwałych, należy stwierdzić:

a) podstawą wyceny bilansowej jest ich wartość książkowa, skorygowana o poprawki, wynikające ze stwierdzenia istnienia nadwyżek lub niedoborów ilościowych;

b) przedsiębiorstwa stosujące JPK dla przemysłu podają w bilansie wartość pierwotną przedmiotów nietrwałych, statystycznie zmniejszoną o dotychczasowe odpisy z tyt. zużycia. Kwotę odpisów podaje się w pozycji pozabilansowej;

c) przedsiębiorstwa, stosujące JPK dla handlu, jednostek administracyjnych i przemysłu miejscowego podają w bilansie wartość przedmiotów nietrwałych w użytkowaniu w 50% ich wartości pierwotnej;

d) nie jest konieczne wprowadzanie do inwentarza przedmiotów w użytkowaniu z podaniem wartości osobno dla każdego ich rodzaju;

e) prace nad przygotowaniem zamknięć rocznych winny być wykorzystane dla rozpracowania szczegółowej ewidencji analitycznej tych przedmiotów, tam gdzie dotychczas tego nie dokonano.

T. T.

WYTYCZNE — INFORMACJE — WYJAŚNIENIA BOR

Wytyczne w sprawie analitycznej księgowości inwestycyjnej[1])

Na podstawie § 39 p. 1 Instrukcji w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji objętych planem inwestycyjnym na rok 1951, stanowiącej załącznik do Zarządzenia Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r., Biuro Organizacji Rachunkowości podaje następujące wytyczne dotyczące prowadzenia analitycznej księgowości inwestycyjnej w r. 1951[2]).

I.
Zasady ogólne

Wszyscy inwestorzy bezpośredni bez względu na formę organizacyjno-prawną, z wyjątkiem jednostek budżetowych i osób fizycznych oraz innych jednostek zwolnionych na podstawie specjalnych przepisów, obowiązani są prowadzić bieżąco analityczną kartotekę inwestycyjną, która obejmuje ewidencję i kontrolę:

a) z a a n g a ż o w a n i a środków przeznaczonych na sfinansowanie inwestycji w zawartych umowach, wydanych zleceniach inwestycyjnych, zamówieniach itp.; ewidencja ta winna umożliwić bieżące ustalenie sumy środków finansowych, jakimi dysponuje inwestor po skorygowaniu aktualnego limitu o wysokość środków już zaangażowanych;

b) s f i n a n s o w a n i a inwestycji tj. efektywnego wydatkowania środków z PI na pokrycie nakładów inwestycyjnych;

c) w y k o n a n i a rzeczowego inwestycji (dokonanych nakładów na inwestycje);

d) w y k o n a n i a zadań oszczędnościowych ciążących na inwestorze w etapie projektowania i wykonania inwestycji.

Podstawowe zasady prowadzenia analitycznej księgowości inwestycyjnej są następujące:

1. zapisy winny być dokonywane na ujednoliconych drukach księgowych wydanych przez Przedsiębiorstwo Druków i Przyborów Księgowych[3]);

2. zapisy winny być dokonywane bieżąco, przez przebitkę;

3. zapisy powinny być zgodne z księgowaniami na kontach syntetycznych, z wyjątkiem zapisów w zakresie zaangażowania środków, które nie znajdują odbicia w księgowości głównej.

Ewidencja szczegółowa inwestycji stanowi podstawę dla sporządzenia sprawozdawczości inwestycyjnej oraz dla kontroli bankowej. Od rozmiarów i zasięgu działalności inwestycyjnej, czasokresu wykonywania inwestycji i źródeł ich finansowania zależy:

a) organizacja komórki księgowości inwestycyjnej,

b) wybór odpowiednich druków księgowych,

c) podział dzienników,

d) technika dokonywania zapisów oraz ich uzgodnienia z księgowością główną.

II.
Organizacja komórki księgowości inwestycyjnej

Ze względu na konieczność zapewnienia zgodności zapisów dokonywanych w księgowości inwestycyjnej z zapisami w księgowości głównej, komórka księgowo-

[1]) Opracowane przez BOR na zlecenie Ministerstwa Finansów — akceptowane przez to Ministerstwo i BI.

[2]) W związku z tym przestał być aktualny materiał zawarty w książce „Ujednolicone druki rachunkowe i finansów“ dotyczący analitycznej księgowości inwestycyjnej (str. 11 — 35) oraz fragment tej książki zamieszczony w Biuletynie BOR Nr 4/50 (str. 169—181).

[3]) W-wa, Rejtana 16.

ści inwestycyjnej winna być nadzorowana przez głównego (starszego) księgowego, który jest odpowiedzialny za całość rachunkowości przedsiębiorstwa. Umiejscowienie księgowości inwestycyjnej jest zależne od obowiązującego daną jednostkę schematu organizacyjnego. Księgowość ta może się mieścić w komórce wykonawstwa inwestycyjnego, może stanowić jeden z referatów księgowości głównej, bądź wreszcie tworzyć odrębną jednostkę w schemacie organizacyjnym.

III.

Druki księgowe

W zależności od rozmiarów działalności inwestycyjnej oraz od organizacji księgowości inwestora, dla analityki inwestycyjnej może mieć zastosowanie jeden z dwóch następujących typów kartotek:

1. Kartoteka inwestycyjna składająca się z trzech odrębnych zespołów kartotekowych, a mianowicie:
   a) kartoteki zaangażowania, obejmującej karty zaangażowania środków inwestycyjnych „IZ“ (wzór KRD — 0102 R) oraz dziennik inwestycyjny „I“ (wzór KRD — 0112 Ru lub 1112 Rp), którego symbol „I“ należy uzupełnić przez dopisanie słowa „zaangażowanie“.
   b) kartoteki sfinansowania, która obejmuje karty finansowania inwestycji „IF“ (wzór KRD — 0140 R) oraz dziennik inwestycyjny „I“ (wzór KRD 0112 Ru lub 1112 Rp), którego symbol „I“ uzupełnić należy przez dopisanie słowa „finansowanie“.
   c) kartoteki wykonania (nakładów), obejmującej karty nakładów inwestycyjnych „IN“ (wzór KRD 0103 R) oraz dziennik inwestycyjny I (wzór KRD 0112 Ru lub 112 Rp), którego symbol „I“ uzupełnia się przez dopisanie słowa „nakłady“.
2. Kartoteka inwestycyjna typu uniwersalnego, obejmująca jeden rodzaj kart analitycznych, a mianowicie karty uniwersalne inwestycji „INW“ (wzór KRD 0101R) oraz dziennik INW (wzór KRD 0111 RP lub 011 Ru), na których dokonywane są zapisy dotyczące zarówno zaangażowania, finansowania i wykonania (nakładów).

Wzory dzienników z dodaniem do ich symbolu liter „p“ lub „u“ różnią się tylko szerokością marginesu przystosowaną do różnych typów używanych aparatów do księgowania (nastawienie uchwytów karty dziennikowej).

Posługiwanie się kartoteką inwestycyjną typu uniwersalnego daje najlepsze wyniki, jeżeli inwestycje finansowane są z jednego rodzaju środków inwestycyjnych, np. bezzwrotnych. Wybór odpowiednich kart i dziennika dla księgowości inwestycyjnej winien być uzgodniony przez inwestora z oddziałem banku finansującego inwestycje.

IV.

Podział dzienników

Podział dzienników jest zależny m. in. od stosowanego przez daną jednostkę gospodarczą typu kart kontowych wzorów dziennika.

A) Dziennik inwestycji I (wzór KRD 0112 Ru lub 0112 Rp).

Podziałem podstawowym jest podział dzienników na 3 zespoły odpowiadające poszczególnym rodzajom kart analitycznych, tj. na:

1. dzienniki zaangażowania,
2. „ finansowania,
3. „ wykonania.

Prowadzone być powinny 2 dzienniki zaangażowania:

a) dziennik zaangażowania bieżącego roku,
b) dziennik zaangażowania lat następnych.

Dzienniki finansowania dzielą się w zależności od rodzaju środków, z których finansowane są inwestycje, w sposób następujący:

1. dziennik finansowania ze środków bezzwrotnych,
2. „ „ ze środków zwrotnych,
3. „ „ ze środków własnych.

Dzienniki wykonania dzielą się w sposób następujący:

1. dziennik inwestycji rozpoczętych,
2. „ „ zakończonych.

Wyżej podany podział dzienników jest podziałem obowiązującym. Ewentualny dalszy ich podział uwarunkowany jest zasięgiem działalności inwestycyjnej lub organizacją i techniką prac. Dziennik może zbierać zapisy dotyczące wszystkich tytułów inwestycyjnych, kilku tytułów inwestycyjnych lub tylko jednego tytułu inwestycyjnego.

Dzienniki zaangażowania prowadzi się w dwóch egzemplarzach (przez kalkę) przy czym jeden egzemplarz przesyła się raz na miesiąc do banku finansującego inwestycje celem wglądu i kontroli. Jeżeli dziennik zbiera zapisy dotyczące wszystkich względnie kilku tytułów inwestycyjnych, umieszcza się na marginesie dziennika obok symbolu karty znak tytułu inwestycyjnego. Znakowanie to ułatwia zestawienie sum odnoszących się do określonego tytułu inwestycyjnego.

B) Dziennik inwestycji INW (wzór KRD 0111 Ru lub 0111 Rp).

Dziennik ten prowadzony jest oddzielnie dla inwestycji rozpoczętych i inwestycji zakończonych. Oddzielnie dzienniki prowadzi się również przy zaangażowaniu środków lat następnych oraz przy finansowaniu inwestycji z różnych środków. Dalszy podział dzienników może uwzględniać poszczególne tytuły inwestycyjne lub kilka tytułów inwestycyjnych.

Dziennik INW prowadzi się w dwóch egzemplarzach (przez kalkę), z których jeden przedkładany co miesiąc jest bankowi finansującemu inwestycje dla celów analizy i kontroli bankowej.

V.

Układ kartoteki szczegółowej inwestycji

Kartoteka analityczna inwestycji składa się z dwóch działów zasadniczych:

1. inwestycje rozpoczęte,
2. inwestycje zakończone.

Przy stosowaniu kart i dziennika typu uniwersalnego INW systematyka kart w każdym z powyższych

działów powinna przebiegać wg tytułów inwestycyjnych, a w obrębie tytułów wg poszczególnych pozycji tytułu.

Przy stosowaniu kart i dziennika typu I systematyka kart w obrębie poszczególnych działów przebiegać będzie jak następuje:

A. Dział analityki inwestycji rozpoczętych.

1. zaangażowanie
   a) bieżącego roku,
   b) lat następnych,
2. finansowanie
   a) ze środków bezzwrotnych,
   b) „ „ zwrotnych,
   c) „ „ własnych
3. wykonanie.

B. Dział analityki inwestycji zakończonych.

1. zaangażowanie
2. finansowanie,
3. wykonanie.

Dalsza systematyka kart przebiegać powinna wg tytułów inwestycyjnych, a w obrębie tytułów wg składników tytułów.

VI.

Dokumentacja zapisów

Wszelkie zapisy w księgowości inwestycyjnej mogą być dokonywane jedynie na podstawie odpowiednich dokumentów. Przedmiotem ewidencji w kartotece analitycznej są:

1. w zakresie zaangażowania

a) umowy zawarte między inwestorem a przedsiębiorstwem wykonawczym lub potwierdzenia zleceń wstępnych udzielonych tym przedsiębiorstwom;

b) zamówienia udzielone dostawcom;

c) zlecenia wewnętrzne wystawione na inwestycje wykonywane systemem gospodarczym;

d) umowy zawarte z OWI, spółdzielniami itp.;

e) zawiadomienia o anulowaniu umów, zleceń lub zamówień;

f) noty księgowe stwierdzające różnice pomiędzy sumami zaangażowania a sumami faktur (ostatecznych) i rozliczeń kosztów;

g) noty memoriałowe zewnętrzne, korygujące kwoty fakturowe (skorygowanie zaangażowania);

h) noty memoriałowe wewnętrzne zawierające obliczenia wysokości oszczędności na etapie projektowania;

i) noty memoriałowe wewnętrzne zawierające obliczenia wysokości oszczędności do wygospodarowania w okresie realizacji inwestycji;

j) noty memoriałowe zawierające obliczenie różnic z tytułu obniżki cen przy dostawach dóbr inwestycyjnych;

k) inne dokumenty wywierające wpływ na wysokość zaangażowania środków inwestycyjnych.

2. w zakresie finansowania

a) potwierdzenia banków wykonania zleceń przelewu środków inwestycyjnych na rzecz dostawców przedsiębiorstw wykonawczych, względnie na rachunek operacyjny (refundacja) itp.;

b) dowody wpłat z tytułu dokonanych zwrotów środków inwestycyjnych;

c) zawiadomienia banków o pobranych prowizjach i kosztach.

3. w zakresie wykonania

a) faktury przejściowe i ostateczne za wykonane roboty inwestycyjne i dostawy dóbr inwestycyjnych;

b) noty memoriałowe korygujące kwoty fakturowe;

c) noty memoriałowe dotyczące rozliczonych kosztów inwestycji wykonywanych systemem gospodarczym;

d) ew. inne dokumenty dotyczące wykonania inwestycji.

4. w zakresie zapisów o charakterze informacyjnym (w nagłówkach kart)

a) wniosek inwestycyjny,

b) układ klasyfikacyjny kartoteki inwestycyjnej (spis symboli);

c) polisa ubezpieczeniowa;

d) dokumentacja techniczna;

e) awiza uruchomienia limitu brutto ew. awiza virements;

f) inne dokumenty.

VII.

Technika dokonywania zapisów

Zapisy na kartach księgowości inwestycyjnej dokonuje się obligatoryjnie przez przebitkę na odpowiedni rodzaj dziennika inwestycyjnego. Dzienniki IZ (zaangażowania) oraz INW (uniwersalny) prowadzone są w 2 egzemplarzach, z których jeden, po uzgodnieniu obrotów i dokonaniu zamknięć miesięcznych, przesyła się do banku finansującego inwestycje do wglądu i kontroli, drugi zaś pozostaje u inwestora.

Przy każdorazowym zapisie należy na prawym brzegu dziennika notować symbol karty analitycznej, na której dokonano zapisów, co umożliwia kontrolę prawidłowości zapisów.

Uwagi:

1. W odróżnieniu od przepisów obowiązujących w r. 1950 limit środków przyznany na sfinansowanie danego składnika tytułu inwestycyjnego ewidencjonuje się nie w kwocie netto lecz brutto i w oparciu o tę sumę przebiega kontrola wykorzystania limitu. Powoduje to konieczność ewidencjonowania w analityce inwestycyjnej zadań oszczędnościowych, nałożonych na inwestora oraz wykonania tych zadań.

2. Prowizje i odsetki bankowe, dotyczące tytułu złożonego z kilku składników, ewidencjonowane są w zasadzie na oddzielnych kartach jako odrębny składnik tytułu.

3. W odróżnieniu od zasad obowiązujących w Planie Inwestycyjnym 1950 r. dostawy z importu pokrywane są w zasadzie na równi z dostawami krajowymi w ciężar właściwych limitów finansowych składników tytułu inwestycyjnego. W związku z tym dla do-

staw z importu nie są prowadzone odrębne karty analityczne.

Dostawy z importu niezgodne rzeczowo i finansowo ze składnikami tytułów inwestycyjnych inwestorów są pokrywane przez banki w ciężar odrębnych kont. Dostawy te podlegają dodatkowemu włączeniu do właściwych tytułów inwestycyjnych. Dla tego rodzaju dostaw należy zatem założyć odrębne karty w księgowości analitycznej.

VIII.

Zapisy na kartach INW

Karty analityczne w księgowości inwestycyjnej otwierane są na każdy składnik tytułu inwestycyjnego oddzielnie z chwilą zaangażowania po raz pierwszy środków na dany składnik tytułu lub z chwilą otrzymania awiza bankowego o uruchomieniu limitu lub virements.

Zaangażowanie środków na lata następne powoduje konieczność wykazania tego zaangażowania na odrębnej karcie.

Zaliczki wypłacone przedsiębiorstwom wykonującym inwestycje i OWI ewidencjonowane są na kartach poszczególnych składników tytułu inwestycyjnego. W wypadku gdy zaliczka w momencie wypłaty nie może być odniesiona do określonego składnika tytułu, należy założyć odrębną kartę zaliczek. Wówczas potrącenie zaliczki od sumy faktury za wykonane inwestycje powoduje przeksięgowanie potrąconej kwoty zaliczki ze specjalnej karty zaliczek na kartę tego składnika tytułu inwestycyjnego, którego faktura dotyczy.

Ukończenie wykonania danego składnika tytułu inwestycyjnego powoduje następujące czynności:

1. zaksięgowanie sald zaangażowania finansowania i nakładów na dziennik inwestycji rozpoczętych w celu wyrównania obrotów rubryki zaangażowania, wykonania i finansowania,

2. zaksięgowanie sald finansowania i nakładów (z wyłączeniem zaangażowania), na tej samej karcie na dziennik inwestycji zakończonych,

3 przeniesienie karty do kartoteki inwestycji zakończonych.

Rozliczenie środków i nakładów po zakończeniu całego tytułu inwestycyjnego, dokonywane po wstępnym zatwierdzeniu bilansu, znajduje księgowy wyraz w kartotece przez zapis po stronie Winien finansowania i po stronie Ma wykonania.

Oddanie inwestycji częściowo zakończonej do użytkowania powoduje:

1) zaksięgowanie na karcie szczegółowej (po stronie Ma) wartości szacunkowej części obiektu oddanej do użytkowania na dziennik inwestycji rozpoczętych,

2) założenie nowej karty dla inwestycji częściowo zakończonej,

3) zaksięgowanie na nowej karcie (po stronie Winien) wartości szacunkowej części obiektu oddanej do użytkowania na dziennik inwestycji zakończonych.

Dalsze zapisy nakładów, dotyczące nie całkowicie zakończonej inwestycji, dokonywane są na karcie szczegółowej pierwszej aż do chwili całkowitego ukończenia inwestycji. Sposób księgowania całkowitego ukończenia omówiono powyżej.

1. Karta uniwersalna inwestycji — INW (KRD-0111)

Opis druku

Lp.	Rubryka	Zawiera	Źródło danych
1	Górna ząbkowana część karty	Numeracja karty wg przyjętego przez inwestora układu klasyfikacyjnego. Znakowanie cyfrowe (numeracja) następuje przez wycinanie właściwych ząbków.	Układ klasyfikacyjny kartoteki inwestycyjnej
2	Tytuł	Nazwa tytułu inwestycyjnego, tzn. wniosku inwestycyjnego zaopatrzonego klauzulą wykonalności.	Wniosek inwestyc.
3	Składnik tytułu (obiekt)	Nazwa najniższego tytułu składnika inwestycyjnego wg planu realizacji.	Plan realizacji
4	PI — 195..... r. Cz., Dz., Rozdz.	Rok oraz symbole Planu Inwestycyjnego. (Np. rok 1951 oraz symbole PI roku 1951) Przy zaangażowaniu środków inwestycyjnych lat następnych wpisać tylko rok, np. 1952. Wpisanie symboli PI nastąpi po zatwierdzeniu planu 1952.	Wniosek inwestyc.
5	Wniosek inwest. Nr i Lp.	Numer tytułu inwestycyjnego oraz liczba porządkowa odnosząca się do składnika tytułu wg planu realizacji.	Wniosek inwestyc.
6	Ubezpieczono	Data wykonania ubezpieczenia.	Polisa ubezpieczeniowa
7	Polisa	Numer polisy ubezpieczeniowej.	Polisa ubezpieczeniowa
8	Okres wykonania	Miesiąc i rok rozpoczęcia oraz miesiąc i rok ukończenia (wykonania) składnika tytułu inwestycyjnego.	Wniosek inwestyc.
9	Dokumentacja techniczna	Symbol i numer zbioru dokumentów zawierających uzasadnienie techniczne i ekonomiczne wykonywanej inwestycji.	Dokumenty źródłowe

Lp.	Rubryka	Zawiera	Źródło danych
10	Dokumentacja prawna	Symbol i numer zbioru dokumentów ustalających stosunek prawny inwestora do inwestowanego obiektu oraz terenu (placu).	Dokumenty źródłowe
11	Całkowita wartość kosztorysowa	Wartość kosztorysowa w tys. zł całego składnika tytułu inwestycyjnego, a nie części przewidzianej do wykonania w roku sprawozdawczym.	Kosztorys
12	Rodzaje środków inwestycji	Środki bezzwrotne, zwrotne lub własne. W przypadku finansowania inwestycji z kilku źródeł, podać właściwe rodzaje środków.	Awiz uruchomienia limitu ew. awiza virements
13	Limit netto (wykreślić „netto" wpisać „brutto")	Limit brutto, tj. łącznie z zadaniami oszczędnościowymi do wykonania na etapie projektowania i realizacji oraz różnicami cen (patrz pkt VI). Uwaga 1: przy korzystaniu z dwóch rodzajów środków inwestycyjnych należy wykazać limit w dwóch sumach (na 1 linii przeznaczonej na ewidencję limitu) oznaczając każdą z tych sum skrótem (symbolem) literowym np.: w tys. 2850 z (zwrotne) w tys. 1500 w (własne).	Awiz uruchomienia limitu ew. awiza virements
14	Symbol	Symbol (numeracja) układu kartoteki.	Układ klasyfik. kartoteki inwestyc.
15	INW	Symbol druku.	
16	Karta	Numer kolejny karty.	
17	Str. dz........	Strona dziennika inwestycji.	
18	Data, dz. m-c	Dzień i miesiąc dokonania zapisu.	Dziennik
19	Dowód, symbol, Nr	Symbol i numer dowodu, na podstawie którego jest dokonany zapis.	Dokumenty źródłowe
20	Treść	Nazwa zleceniobiorcy, tzn. dostawcy inwestycyjnego, wzgl. wydziału własnego wykonującego inwestycje oraz krótkie określenie operacji (np. zamówienie nr umowa z dn., przelew, zwrot, faktura nr).	Dokumenty źródłowe
21	System wykonania	Zgodnie z wyjaśnieniem w dolnej części karty należy dla celów analitycznych wpisać skrót, oznaczający system wykonania: z — przy systemie zleconym, g — przy systemie gospodarczym. Oznaczenie systemu wykonawstwa dotyczy zarówno zapisów zaangażowania, finansowania jak wykonania.	Dokumenty źródłowe
22	Zaangażowanie w umowach, zamówieniach i zleceniach: termin wykonania	Termin wykonania umowy, zamówienia lub zlecenia.	
23	Zaangażowano	Zadania oszczędnościowe zrealizowane na etapie projektowania inwestycji, kwoty zawartych umów i wydanych zamówień, zleceń wewnętrznych, zadania oszczędnościowe na etapie realizacji, poprawki zwiększające kwoty umów, zamówień i zleceń oraz ew. różnice między sumą rzeczywistych nakładów ustalonych na podstawie faktur i zestawień miesięcznych nakładów inwestycji wykonanych we własnym zakresie a kwotą umowy, zamówienia lub zlecenia, różnice wynikające z obniżki cen. Wszystkie zmniejszenia zaangażowania a mianowicie kwoty umów, zamówień i zleceń anulowanych, poprawki zmniejszające kwoty umów, zamówień i zleceń oraz ew. różnice między kwotą umowy, zamówienia lub zlecenia, a sumą faktury lub zestawienia nakładów oraz związane z tym zmniejszenia planowanych oszczędności i różnic wynikających z obniżki cen przeprowadza się drogą czerwonego storna.	Dokumenty źródłowe

Lp.	Rubryka	Zawiera	Źródło danych
24	Zmniejszenie (skreślić „zmniejszenie“ a wpisać „oszczędność“	Rubryka ta zmienia swoje dotychczasowe przeznaczenie i służyć będzie dla ewidencji oszczędności wygospodarowanych na etapie projektowania i realizacji danego składnika tytułu inwestycyjnego oraz różnic wynikających z obniżki cen dostaw inwestycyjnych.	Zawiadomienie banku finansującego inwestyc.
25	XX	W rubryce tej dla celów analizy finansowania wpisuje się w zależności od rodzaju zużytych środków: b — przy finansowaniu ze środków bezzwrotnych, z — przy finansowaniu ze środków zwrotnych, w — przy finansowaniu ze środków własnych.	Dokumenty źródłowe
26	Finansowanie Winien	Zwroty środków inwestycyjnych dokonane przez dostawców na skutek skorygowania faktur oraz z rachunku bankowego własnego (bieżącego) na skutek skorygowania nakładów inwestycji wykonanych sposobem gospodarczym, prowizje i odsetki zbonifikowane przy zwrotach; na karcie zaliczek: potrącone od sumy faktur zaliczki.	Dowody bankowe
	Ma	Przelewy na zapłatę faktur inwestycyjnych, przelewy zaliczek, o ile nie są one ewidencjonowane na odrębnej karcie, potrącone przy fakturach zaliczki, o ile były one ewidencjonowane na odrębnej karcie, refundacje środków obrotowych zużytych na cele inwestycyjne, prowizje i odsetki banku finansującego inwestycje; na karcie zaliczek: wypłacone na poczet wykonania robót zaliczki.	Dowody bankowe
27	Wykonanie (nakłady Winien)	Nakłady ustalone na podstawie faktur i innych dokumentów oraz na podstawie miesięcznych rozliczeń nakładów inwestycji wykonanych sposobem gospodarczym (w kwotach netto, tj. po potrąceniu zrealizowanych oszczędności) i różnic wynikających z obniżki cen; prowizje i odsetki banku finansującego inwestycje.	Faktury i noty oraz miesięczne zestawienia nakładów inwestycyjnych Dowód bankowy
	Ma	Zmniejszenie nakładów wynikające ze skorygowania faktur lub zestawień miesięcznych oraz prowizje i odsetki zbonifikowane przy ew. zwrotach środków.	Noty księgowe Dowód bankowy

Dziennik inwestycji — INW (KRD-0111 Ru-0111 Rp)

Opis druku

Lp.	Rubryka	Zawiera
1	Inwestor bezpośredni	Nazwa inwestora bezpośredniego (pieczątka).
2	Str.......	Kolejny numer strony dziennika.
3	za........	195.... r. Miesiąc i rok, w którym są dokonywane zapisy.
4	Tytuł	Nazwa i symbol zatwierdzonego tytułu inwestycyjnego; rubrykę wypełnia się tylko w tym wypadku, jeżeli przeznacza się oddzielne dzienniki dla poszczególnych tytułów inwestycyjnych.
5	Limit netto (wykreślić „netto“ a wpisać „brutto“)	W rubrykach tych wpisuje się limit brutto całego tytułu inwestycyjnego; rubryki te wypełnia się tylko w tym wypadku, jeżeli przeznacza się oddzielne dzienniki dla poszczególnych tytułów inwestycyjnych.
6	PPI — 195...... r. Cz., Dz., Rozdz., §	Rok oraz symbole Części, Działu, Rozdziału i Paragrafu Państwowego Planu Inwestycyjnego, którym objęte są wykonywane inwestycje.
7	INW strona	Kolejny numer strony dziennika (podobnie jak w pkt. 2). Dalsze rubryki są analogiczne jak w karcie szczegółowej INW. Opis karty INW ma zatem również zastosowanie do opisu dziennika.

Lp.	Rubryka	Zawiera
8	Ostatnia wolna rubryka	Po zaksięgowaniu poszczególnych pozycji na karcie szczegółowej przebitkowo na dziennik — należy w ostatniej rubryce dziennika wpisać symbol karty szczegółowej. Jeżeli dziennik jest przeznaczony dla wszystkich wykonywanych inwestycji, w rubryce tej obok symbolu karty umieszcza się symbol tytułu inwestycyjnego.
9-22		Jak rubryki 15—28 karty INW (KRD 0101 R).

Zapisy na kartach typu I

1. Karta zaangażowania środków inwestycyjnych — IZ (KRD 0112 R)

Kartę IZ zakłada się z chwilą pierwszego zaangażowania środków na dany składnik tytułu inwestycyjnego lub z chwilą otrzymania awizu bankowego o uruchomieniu limitu lub virements, oddzielnie dla każdego składnika tytułu inwestycyjnego.

Zaangażowanie środków na lata następne powoduje konieczność wykazania tego zaangażowania na oddzielnej karcie IZ.

Zakończenie inwestycji powoduje przeniesienie karty zaangażowania do kartoteki zaangażowania po uprzednim wyksięgowaniu salda.

Opis druku

Lp.	Rubryka	Zawiera	Źródło danych
1	Górna, ząbkowana część karty	Numeracja karty wg przyjętego przez inwestora układu klasyfikacyjnego. Znakowanie cyfrowe (numeracja) następuje przez wycinanie właściwych ząbków.	Układ klasyfikacyjny kartoteki inwestycyjnej
2	Tytuł	Nazwa tytułu inwestycyjnego.	Wniosek inwestycyjny
3	Składnik tytułu (obiekt)	Nazwa najniższego składnika tytułu inwestycyjnego wg planu realizacji.	Plan realizacji inwestycji
4	PI — 195.... r. Cz., Dz., Rozdz., §	Rok oraz symbole Planu Inwestycyjnego (np. rok 1951 oraz symbole PI roku 1951). Przy zaangażowaniu środków inwestycyjnych lat następnych wpisać tylko rok — np. 1952. Wpisanie symboli PI nastąpi po zatwierdzeniu planu 1952.	Wniosek inwestycyjny
5	Wniosek inw. Nr i Lp.	Symbol wniosku inwestycyjnego oraz liczba porządkowa odnosząca się do nazwy składnika tytułu ustalonego wg planu realizacji.	Plan realizacji inwestycji
6	Okres wykonania	Miesiąc i rok rozpoczęcia oraz miesiąc i rok ukończenia (wykonania) składnika tytułu inwestycyjnego.	Plan realizacji inwestycji
7	Dokumentacja techniczna	Symbol i numer zbioru dokumentów zawierających uzasadnienie techniczne i ekonomiczne wykonywanej inwestycji.	Dokumenty źródłowe
8	Dokumentacja prawna	Symbol i numer zbioru dokumentów ustalających stosunek prawny inwestora do inwestowanego obiektu oraz terenu (placu).	Dokumenty źródłowe
9	Całkowita wartość kosztorysowa	Wartość kosztorysowa w tys. zł całego składnika tytułu inwestycyjnego, a nie ew. części przewidzianej do wykonania w roku sprawozdawczym.	Kosztorys
10	Rodzaje środków inwestycyjnych finansowych	Środki bezzwrotne, zwrotne lub własne. W przypadku finansowania inwestycji z kilku źródeł podać właściwe rodzaje środków.	Awiz uruchomienia limitu ew. awiza virements
11	Limit netto (wykreślić „netto" a wpisać „brutto")	Limit brutto, tj. łącznie z zadaniami oszczędnościowymi do wykonania na etapie projektowania i realizacji oraz różnicami wynikającymi ze zniżki cen (patrz punkt VI 1 j). Uwaga: przy korzystaniu z dwóch rodzajów środków inwestycyjnych należy wykazać limit w dwóch sumach (na 1 linii przeznaczonej na ewidencję limitu) oznaczając każdą z tych sum skrótem (symbolem) literowym środków, np.: w tys. zł 2850 z (zwrotne) w tys. zł 1500 zł (własne).	Awiz uruchomienia limitu ew. awiza virements

Lp.	Rubryka	Zawiera	Źródło danych
12	Symbol	Symbol (numeracja) układu kartoteki.	Układ klasyfikacyjny kartoteki inwestycyjnej
13	I — Z	Symbor druku.	
14	Karta	Numer kolejny karty.	
15	Str. Dz.	Strona dziennika zaagażowania środków inwestycyjnych.	Dziennik I
16	Data	Dzień i miesiąc dokonania zapisu.	
17	Dowód, symbol Nr	Symbol (np. Z — zamówienie) i numer dowodu, na podstawie którego dokonywany jest zapis księgowy.	Dokumenty źródłowe
18	Treść: a) zleceniobiorca b) przedmiot zlecenia	Nazwa zleceniobiorcy, tzn. przedsiębiorstwa, któremu przesłano zamówienie lub z którym zawarto umowę wzgl. nazwa wydziału własnego przy zleceniach wewnętrznych oraz krótka treść umowy, zamówienia wzgl. zlecenia.	Dokumenty źródłowe
19	Termin wykonania	Termin wykonania umowy, zamówienia, zlecenia wewnętrznego. Przy robotach przewidywanych na kilka lat należy podać termin 31.12. br.	Dokumenty źródłowe
20	Zaangażowanie środków inwestyc. systemem zleconym (lub z tytułu dostaw):		
	Zaangażowano	Zadania oszczędnościowe zrealizowane na etapie projektowania inwestycji, kwoty zawartych umów i wydanych zamówień, zadania oszczędnościowe na etapie realizacji, poprawki zwiększające kwoty umów, zamówień ew. różnice między kwotą faktury (nakład rzeczywisty), a kwotą umowy lub zamówienia oraz prowizje i odsetki bankowe, różnice wynikające z obniżki cen przy dostawach inwestycyjnych. W przypadku, gdy umowa przewidywała wykonanie robót inwestycyjnych częściowo w roku bieżącym a częściowo w następnym — na karcie zaangażowania wpisać należy tylko tę wartość robót, jaka zostanie wykonana w roku sprawozdawczym, pozostałą natomiast wartość wpisać na karty odnośnych lat następnych.	
21	Zmniejszono	Kwoty umów i zamówień anulowanych oraz oszczędności i różnice wynikające z obniżki cen dotyczące tych pozycji, poprawki zmniejszające kwoty umów, zamówień, i różnic wynikających z obniżki cen zadań oszczędnościowych ew. różnice między kwotą umowy lub zamówienia a fakturą oraz prowizje i odsetki zbonifikowane przez bank przy ew. zwrotach środków inwestycyjnych.	Awiz bankowy
22	Zaangażowanie środków inwestyc. systemem gospodarczym: zaangażowano	Kwoty wydanych zleceń wewnętrznych, umowy zawarte z OWI, spółdzielniami itp. (z uwzględnieniem wartości materiałów), poprawki zwiększające kwotę zlecenia lub umowy, ew. różnice między wysokością nakładów rzeczywistych kwotą zlecenia lub umowy, zadania oszczędnościowe na etapie projektowania i realizacji oraz prowizje i odsetki bankowe.	Dokumenty źródłowe Awiz bankowy
23	Zmniejszono	Kwoty wycofanych zleceń i umów oraz oszczędności dotyczących tych zleceń i umów, poprawki zmniejszające kwotę zleceń umów i zadań oszczędnościowych, ew. różnice między kwotą zlecenia a wartością nakładów rzeczywistych oraz prowizje i odsetki zbonifikowane przy ew. zwrotach środków inwestycyjnych.	Dokumenty źródłowe Awiz bankowy

Lp.	Rubryka	Zawiera	Źródło danych
24	Saldo zaangażowania	Saldo rubryk „Zaangażowano" i „Zmniejszono" zarówno z tytułu umów i zamówień, jak zleceń wewnętrznych oznaczające łączną kwotę zaangażowania.	Dane z karty zaangażowania inwestycji
25	Ostatnia wolna rubryka	Może być wykorzystana dowolnie, przykładowo celem wykazania aktualnego stanu limitu do zaangażowania, tzn. limit brutto, pomniejszony o saldo zaangażowania.	Dane z karty zaangażowania inwestycji

Uwaga:

Jeśli przy zamówieniu lub umowie nie można ustalić wartości przedmiotu zamówienia lub umowy, należy określić we własnym zakresie wartość szacunkową.

Poprawki do wartości szacunkowej są księgowane w rubryce „Zaangażowano", jeżeli zwiększają pierwotną wartość szacunkową lub w rubryce „zmniejszono" jeżeli zmniejszają pierwotną wartość szacunkową.

Ostateczne ustalenie zaangażowania następuje w momencie wykonania zamówienia lub umowy na podstawie faktury. Zasada określenia wartości szacunkowej w przypadkach, gdy zachodzi trudność ustalenia wartości opartej na kosztorysie, obowiązuje również przy zleceniach wewnętrznych.

2. Karta finansowania inwestycji I-F (KRD—0140 R)

Karta finansowania inwestycji I-F służy do:

1. zapisów księgowych dotyczących finansowania inwestycji,
2. rejestrowania zmian limitu inwestycyjnego,
3. kontroli aktualnego stanu limitu do wykorzystania,
4. kontroli wykonania zadań oszczędnościowych na etapie projektowania i realizacji inwestycji.

Karta finansowania inwestycji przeznaczona jest do zapisów dotyczących poszczególnego składnika tytułu inwestycyjnego wyodrębnionego w planie realizacji inwestycji.

W przypadkach kiedy tytuł nie dzieli na poszczególne pozycje lub gdy składniki tytułu są nieliczne i niezłożone (np. gdy tytuł obejmuje jedynie zakup kilku maszyn i urządzeń), zapisy dotyczące całego tytułu są dokonywane na jednej karcie.

Finansowanie inwestycji z kilku rodzajów środków inwestycyjnych, np. zwrotnych i własnych, winno być uwidocznione na odrębnych kartach.

Zaliczki wypłacone przedsiębiorstwom wykonawstwa inwestycyjnego i OWI ewidencjonowane są na kartach poszczególnych składników tytułu inwestycyjnego. W wypadku, gdy zaliczki w momencie wypłaty nie mogą być odniesione do określonego składnika tytułu należy założyć odrębną kartę zaliczek. Wówczas potrącenie zaliczki od sumy faktury za wykonane inwestycje powoduje przeksięgowanie potrąconej kwoty zaliczki ze specjalnej karty zaliczek na kartę finansowania tego składnika tytułu inwestycyjnego, którego dotyczy faktura.

Zapisy na kartach finansowania są dokonywane przez przebitkę na dziennik finansowania.

Po ostatecznym finansowym rozliczeniu całego tytułu przenosi się karty finansowania do kartoteki inwestycji zakończonych dział finansowania, po uprzednim przeksięgowaniu sald przez dziennik finansowania inwestycji.

Opis druku

Lp.	Rubryka	Zawiera	Źródło danych
1 — 9	Patrz objaśnienia do karty zaangażowania		
10	Rodzaje środków inwestycyjnych finansowania	Rodzaj środków, z których finansowana jest dana inwestycja. W rubryce tej wymienia się tylko jeden rodzaj środków, ponieważ karta przeznaczona jest do ewidencji finansowania z jednego określonego rodzaju środków (patrz uwagi wstępne do karty finansowania).	
11	Limit netto (wykreślić „netto" a wpisać „brutto")	Analogiczne wyjaśnienia jak do karty zaangażowania z wyjątkiem uwagi, która w odniesieniu do karty finansowania jest nieaktualna.	
12—14	Patrz objaśnienia do karty zaangażowania		
15	Str. dz.	Strona dziennika finansowania inwestycji.	Dziennik
16	Data, dz. m-c.	Dzień i miesiąc dokonania zapisu księgowego.	Dokumenty źródłowe
17	Dowód, symbol, Nr	Symbol i numer dowodu, na podstawie którego dokonywany jest zapis księgowy.	Dokumenty źródłowe

Lp.	Rubryka	Zawiera	Źródło danych
18	Treść	Nazwa zleceniobiorcy, tzn. przedsiębiorstwa, które otrzymało lub ew. zwróciło środki finansowe oraz krótkie określenie operacji (np. Przelew, zwrot, refundacja).	Dokumenty źródłowe
19	Faktura wzgl. nota rozliczeniowa, symbol Nr	Symbol i numer faktury, noty wzgl. rozliczenia wewnętrznego, za które przekazano środki ew. otrzymano zwrot.	Dokumenty źródłowe
20	Finansowanie inwestycji wykonanych systemem zleconym		
	Winien	Ew. zwroty środków inwestycyjnych dokonane przez dostawców inwestycyjnych na skutek skorygowania faktury oraz ew. bonifikaty prowizji i odsetek bankowych.	Dowód bankowy
		Na karcie zaliczek: potrącone od sumy faktur zaliczki.	Faktura
21	Ma	Przelewy ze środków inwestycyjnych na zapłaty faktur inwestycyjnych, przelewy zaliczek, o ile nie są one ewidencjonowane na odrębnej karcie, potrącone przy fakturach zaliczki, o ile były one ewidencjonowane na odrębnej karcie.	Odcinek D „Zlecenie przelewu środków inwestycyjnych" potwierdzony przez bank Faktury
		Na karcie zaliczek: wypłacone na poczet wykonania robót zaliczki.	Odcinek D „Zlecenie przelewu środków inwestycyjnych" potwierdzony przez bank
22	Finansowanie inwestycji wykonanych systemem gospodarczym		
	Winien	Ew. zwroty środków uprzednio zrefundowanych przez bank na skutek skorygowania rozliczeń za nakłady na inwestycje wykonane sposobem gospodarczym, zwroty środków dokonane przez OWI oraz ew. bonifikaty prowizji i odsetek bankowych.	Dowód bankowy
		Na koncie zaliczek: zaliczki potrącone przy rozliczeniu z OWI.	Odcinek D „Zlecenie przelewu środków inwestycyjnych" potwierdzonych przez bank
23	Ma	Przelewy ze środków inwestycyjnych tytułem refundacji zużytych środków obrotowych, przelewy na rzecz OWI, spółdzielni itp., zaliczki wypłacone OWI, o ile nie są one ewidencjonowane na odrębnej karcie, potrącone przy rozliczeniach z OWI zaliczki, o ile były one ewidencjonowane na odrębnej karcie oraz prowizję i odsetki bankowe dotyczące tych przelewów.	
		Na koncie zaliczek: wpłacone OWI zaliczki.	
24	Saldo	Saldo obrotów rubryk finansowania i oszczędności: Obroty rubryk Ma finansowania (21 i 23) + „ rubryki oszczędności (25) — „ rubryk Winien finansowania (20 i 22)	Zapisy w rubrykach 20, 21, 23 i 25
25	Wolna rubryka winna być zatytułowana: oszczędność	Oszczędności wygospodarowane w okresie projektowania i realizowania inwestycji oraz różnice wynikające z obniżki cen dóbr inwestycyjnych.	Zawiadomienie banku finansującego inwestycje.

3. Karta nakładów inwestycyjnych — I-N (KRD-0103 R)

Karta nakładów inwestycyjnych I-N służy do:

1. bieżącego księgowania nakładów inwestycyjnych,

2. rejestrowania i kontrolowania limitu inwestycyjnego w porównaniu z nakładami.

Karta nakładów inwestycyjnych przeznaczona jest do zapisów dotyczących poszczególnego składnika tytułu inwestycyjnego wyodrębnionego w planie realizacji inwestycji.

W przypadku kiedy tytuł nie dzieli się na poszczególne pozycje lub gdy składniki tytułu są nieliczne i niezłożone (np. tytuł obejmuje jedynie zakup kilku maszyn i urządzeń), zapisy dotyczące całego tytułu są dokonywane na jednej karcie.

Zapisy na kartach nakładów są dokonywane przez przebitkę na dziennik nakładów inwestycyjnych.

Ukończenie wykonania inwestycji (składnika lub tytułu) powoduje:

1. zaksięgowanie salda na dzienniki inwestycji rozpoczętych celem wyrównania konta,

2. zaksięgowanie salda po tej samej karcie na dziennik inwestycji zakończonych,

3. przeniesienie karty do kartoteki inwestycji zakończonych — dział nakładów.

Oddanie inwestycji częściowo zakończonej do użytkowania powoduje:

1. zaksięgowanie na karcie szczegółowej (po stronie Ma) wartości szacunkowej części obiektu oddanej do użytkowania na dziennik inwestycji rozpoczętych,

2. założenie nowej karty dla inwestycji częściowo zakończonej,

3. zaksięgowanie na nowej karcie (po stronie Winien) wartości szacunkowej części obiektu oddanej do użytkowania na dziennik inwestycji zakończonych.

Dalsze zapisy nakładów, dotyczące niecałkowicie zakończonej inwestycji, dokonywane są na karcie szczegółowej pierwszej aż do chwili całkowitego ukończenia inwestycji. Sposób księgowania całkowitego ukończenia został już uprzednio omówiony.

Opis druku

Lp.	Rubryka	Zawiera	Źródło danych
1—5	Patrz objaśnienia do karty zaangażowania I — Z		
6	Ubezpieczono	Data dokonania ubezpieczenia.	Polisa ubezpieczeniowa
7	Polisa	Numer polisy ubezpieczeniowej.	Polisa ubezpieczeniowa
8 — 16	Jak w karcie zaangażowania I—Z r. obr. 6—14		
17	Str. dz.	Strona dziennika nakładów inwestycyjnych.	Dziennik
18	Data, dz. m-c.	Dzień i miesiąc dokonania zapisu księgowego.	Dokumenty źródłowe
19	Dowód, symbol, Nr	Symbol i numer dowodu, na podstawie którego dokonywany jest zapis księgowy.	Dokumenty źródłowe
20	Treść	Nazwa dostawcy inwestycyjnego lub własnego wydziału inwestycyjnego przedsiębiorstwa oraz krótkie określenie operacji (np. faktura, nr, rozliczenie za m-c).	Dokumenty źródłowe
21	Zamówienie, zlecenie, umowa, symbol, Nr	Symbol i numer zamówienia zlecenia lub umowy, na podstawie którego została wykonana inwestycja.	Dokumenty źródłowe wzgl. karta zaangażowania.
22	Nakłady na inwestycje wykonane systemem zleconym (lub z tyt. dostaw):		
	Winien	Kwota rzeczywistego nakładu inwestycyjnego ustalonego na podstawie faktury (netto = tzn. po potrąceniu oszczędności i różnic cen) lub ew. noty dostawcy inwestycyjnego oraz prowizje i odsetki dotyczące faktur.	Faktury i noty księgowe Dowód bankowy
23	Ma	Zmniejszenie nakładów wynikających ze skorygowania faktur oraz prowizje i odsetki bankowe zbonifikowane przy ew. zwrotach środków inwestycyjnych na skutek skorygowania faktur.	Dokumenty źródłowe Dowód bankowy
24	Nakłady na inwestycje wykonywane systemem gospodarczym		
	Winien	Kwota rzeczywistego nakładu inwestycyjnego ustalonego na podstawie miesięcznych zestawień rozliczeniowych faktury netto, tzn. po potrąceniu oszczędności OWI, spółdzielni itp. oraz prowizje i odsetki dotyczące przelewów refundacyjnych.	Miesięczne zestawienia nakładów Faktury OWI itp. spółdzielni. — Dowód bankowy.
25	Ma	Ew. zmniejszenia nakładów wynikających ze skorygowania kwoty miesięcznego rozliczenia nakładów zmniejszenia faktur OWI, spółdzielni itp. oraz prowizje i odsetki zbonifikowane przy ew. zwrotach środków inwestycyjnych.	Dokumenty źródłowe
26	Wolne dwie rubryki	Mogą być wykorzystane dla celów sprawozdawczości inwestycyjnej.	Dowód bankowy

4-4a. Dziennik (inwestycji) — I (KRD—0112 Ru — 0112 Ru i Rp)

Dziennik I służy do chronologicznego ujęcia zapisów dokonywanych na kartach I-Z, I-F, oraz I-N.

Opis druku

Lp.	Rubryka	Zawiera
1	Inwestor bezpośredni	Nazwa inwestora bezpośredniego (pieczątka).
2	Dziennik I str.....	Kolejny numer strony dziennika.
3	Dwie linie wolne	Linie te służą do wypisania nazwy dziennika w zależności od jego przeznaczenia przykładowo: dziennik zaangażowania ze środków bezzwrotnych „ nakładów inwestycji rozpoczętych itd. (zgodnie ze schematem podziału dzienników).
4	za..... 195..... r .	Miesiąc i rok, za który są dokonywane zapisy.
5	Tytuł	Nazwa i symbol zatwierdzonego tytułu inwestycyjnego. Rubrykę wypełnia się tylko w tym wypadku, jeżeli przeznacza się oddzielne dzienniki dla poszczególnych tytułów inwestycyjnych.
6	Limit netto (skreślić „netto" a wpisać „brutto")	Limit brutto tytułu inwestycyjnego. Rubrykę tę wypełnia się jedynie wtedy, jeśli dla poszczególnych tytułów inwestycyjnych przeznacza się oddzielne dzienniki.
7	PPI 195...... r.	Rok oraz symbole Części, Działu, Rozdziału i Paragrafu Państwowego Planu Inwestycyjnego, którym objęte są wykonywane inwestycje.
8	„I" strona	Kolejny numer strony dziennika (podobnie jak w p. 2).
9	Str. dz.	jak przy kartach I—Z, I—F, I—N
10	Data, dzień, m-c	„ „ „ „ „ „
11	Dowód, symbol, Nr	„ „ „ „ „ „
12	Treść — zleceniobiorca, tytuł operacji	„ „ „ „ „ „
13	Dwie wolne rubryki:	
	W dzienniku zaangażowania	Termin wykonania: a) dzień, b) miesiąc
	W dzienniku finansowania	Faktura wzgl. nota rozlicz. a) symbol, b) Nr.
	W dzienniku nakładów (wykonania)	Zamówienie, zlecenie, umowa: a) symbol, b) Nr.
14	Dwie wolne rubryki	Do dowolnego wykorzystania dla celów statystycznych.
15	Symbol karty — Tytuł	Symbol karty (w części niezaliniowanej) oraz symbol tytułu (w części zaliniowanej), Symbol Tytułu wpisuje się tylko w tych przypadkach, gdy dziennik przeznaczony jest dla kilku wzgl. wszystkich tytułów inwestycyjnych.

IX.

Uzgadnianie zapisów w analityce inwestycyjnej z zapisami w księgowości głównej

Uzgadnianie zapisów w księgowości analitycznej z zapisami w księgowości głównej dokonuje się przynajmniej raz na miesiąc (na koniec każdego miesiąca). W przedsiębiorstwach, które obowiązane są stosować Jednolity Plan Kont w r. 1951 uzgadnianie winno przebiegać w następujących przekrojach:

A) W przypadku stosowania kart typu uniwersalnego (INW)

1. saldo sum rubryki „finansowanie" dziennika dzienników) INW inno być zgodne z saldem gr. 03 02 w księgowości głównej,

2. saldo sum rubryki „wykonanie" dziennika (dzienników INW winno być zgodne z saldem gr. 03 w księgowości głównej,

3. limity brutto pomniejszone o saldo sum rubryki „finansowanie" i sumy rubryki „oszczędności" dziennika (dzienników) INW winny być zgodne z saldem odpowiednich kont pozabilansowych w księgowości głównej, na których wykazywany jest limit inwestycyjny do wykorzystania.

B) W przypadku stosowania zespołu kart typu I.

1. saldo sum rubryki „finansowanie" dziennika (dzienników) IF winno być zgodne z saldem kont gr. 02 w księgowości głównej,

2. saldo sum rubryki „wykonanie" dziennika (dzienników) IN winno być zgodne z saldem kont gr. 03 w księgowości głównej.

3. limity brutto pomniejszone o saldo rubryki „finansowanie" oraz sumy rubryki „oszczędność" dziennika (dzienników) IF winny być zgodne z saldem odpowiednich kont pozabilansowych w księgowości głównej, na których wykazywany jest limit inwestycyjny do wykorzystania.

Uzgodnienie zapisów w jednostkach, których księgowość nie jest oparta na JPK na r. 1951 odbywa się przez porównanie sald odpowiednich kont, na których księgowane są operacje dotyczące inwestycji z zapisami w analitycznej księgowości inwestycyjnej.

Zwraca się uwagę, że sumy księgowań, o których mowa w pkt. A) 2 i 3 oraz w pkt. B) 2 i 3 winny być zgodne z zapisami banku finansującego inwestycje.

X.

Jednostki budżetowe, będące inwestorami bezpośrednimi obowiązane są jedynie do prowadzenia kartoteki w zakresie zaangażowania na kartach typu I-Z przez przebitkę na dziennik I.

Sposób ewidencji w zakresie zaangażowania omówiony w poprzednich rozdziałach będzie miał zastosowanie również dla jednostek budżetowych.

Wyjaśnienia zespołów konsultacyjnych

Pytanie: Jak należy księgować inwestycje dokonywane w obcych obiektach?

Odpowiedź: Inwestycje dokonywane w obcych obiektach księguje się na kontach podgrup:

000 — „Środki trwałe zakładowe" i
001 — „Środki trwałe pozazakładowe"

pod nazwą „Inwestycje w obcych obiektach".

Pytanie: Jak księgować nakłady na wykup terenów i na niwelację?

Odpowiedź: a) Nakłady na wykup terenów należy księgować przez grupę 02, 03. Wartość placów, gruntów i terenów nie wchodzi do kl. 0, gdyż są ewidencjonowane wyłącznie ilościowo i wykazywane w uzupełnieniach do bilansu. Nie dotyczy to uzbrojenia placów, którego wartość wykazuje się na kontach grupy 00;

b) Nakłady związane z niwelacją placów lub terenów celem przygotowania pod zabudowania ujmuje się w grupie 00 „Środki trwałe" w korespondencji z podgrupą 081 „Zwiększenie funduszu". Jeżeli natomiast niwelacja ma na celu np. przygotowanie terenu dla założenia trawnika, to wówczas grupa 00 nie będzie obciążana, gdyż nie następuje przyrost wartości środków trwałych.

Pytanie: Jak księgować przeniesienia środków na kapitalne remonty wygospodarowanych w jednym przedsiębiorstwie do drugiego?

Odpowiedź: Przepisów specjalnych regulujących zagadnienie księgowania przeniesień środków na kapitalne remonty między przedsiębiorstwami nie ma. Sposób księgowania wynika z komentarza do JPK na 1951 r.

Sumę środków na kapitalne remonty przeniesioną do innego przedsiębiorstwa księguje się:

a) w przedsiębiorstwie przekazującym: Dt 1882 Ct 1122

b) w przedsiębiorstwie otrzymującym: Dt 1122 Ct 1882.

Pytanie: Czy należy księgować w grupie 00 wzgl. 07 wartość dokonanego remontu kapitalnego, którego koszt przewyższa 30% wartości obiektu, ale wynosi mniej niż 9.000 zł?

Odpowiedź: Zgodnie z pismem Ministerstwa Finansów, Departamentu Księgowości Nr Ks/6515/2/51 z dn. 4.I.1951 r. w oparciu o instrukcję PKPG Nr 30 remont wyżej omawiany, winien być uważany za bieżący, finansowany ze środków obrotowych. Jakkolwiek tego rodzaju remont może być z punktu widzenia technicznego remontem kapitalnym, należy przyjąć za podstawę oceny kryterium finansowe i nie rejestrować go ani w grupie 00 ani 07.

Pytanie: Czy należy w grupie 00 i podgrupie 081 ewidencjonować remont kapitalny, który finansowany jest z PPI ze względu na to, że koszt jego przekracza 70% wartości danego obiektu?

Odpowiedź: Zgodnie z pismem z dnia 4. I. 1951 r. Nr KS/6515/2/51 celem uniknięcia dowolności, należy na podstawie zapisów przyjąć kryteria finansowe, traktując robotę tę jako inwestycje (Dt 00, Ct 081).

Pytanie: Jakiego rodzaju wyroby należy zaliczyć do produkcji z odpadków?

Odpowiedź: Zaliczenie wyrobów do produkcji z odpadków jest zagadnieniem branżowym. Księgowanie natomiast na kontach grupy 94 — „Realizacja produktów powszechnego użytku wytwarzanych z odpadków", 0522 — „Środki przeznaczone na fundusz popierania produkcji z odpadków" oraz 1852 — „Fundusz popierania produkcji z odpadków", wprowadzonych do branżowych planów kont, będzie mogło nastąpić dopiero po wydaniu zarządzeń określających sposób tworzenia funduszu popierania produkcji z odpadków oraz rodzaj wyrobów danej branży zaliczanych do produkcji tego typu.

Pytanie: Jak należy księgować remonty kapitalne w obcych obiektach wykonywane sposobem gospodarczym?

Odpowiedź: Nakłady na kapitalne remonty w obcych obiektach wykonywane sposobem gospodarczym należy księgować na koncie 1907 — „Remonty kapitalne w obcych obiektach", gdyż konto to winno obejmować wszelkie nakłady związane z kapitalnymi remontami w obiektach obcych.

Pytanie: Jak należy księgować należności wątpliwe?

Odpowiedź: Należności wątpliwe, dochodzenie których wdrożono za pośrednictwem arbitrażu figurują w JPK na 1951 r. w podgrupie 176; w innych wypadkach nie podlegają wyłączeniu i wykazywane są w podgrupie 174.

Pytanie: Jak ewidencjonować przedmioty nietrwałe w inwentarzu, uprzednio odpisane na kl. 4?

Odpowiedź: Przedmioty nietrwałe odpisane na kl. 4, lecz pozostające nadal w użytkowaniu ewidencjonuje się tylko ilościowo (szczegółowe omówienie znajduje się w Biuletynie BOR Nr 1 z 1950 r. str. 42 „Wytyczne Nr 4/P-B)".

Pytanie: Czy koszt dobudówek gospodarczych przy budynkach mieszkalnych księguje się jako zwiększenie wartości budynku mieszkalnego?

Odpowiedź: Koszt dobudówek gospodarczych (chlewiki, komórki) trwale związanych z gruntem, a więc mający charakter nieruchomości, nawet nie przekraczający zł 900.— (30.000 zł w dawnej walucie) należy uważać za nakłady zwiększające wartość budynku mieszkalnego i ewidencjonować w grupie 00 i 07. Nakład pokryty ze środków obrotowych należy zrefundować ze środków PPI.

Pytanie: Kiedy księguje się umorzenie na kontach analitycznych?

Odpowiedź: Umorzenie na kontach analitycznych księguje się raz do roku. W przypadku znacznej ilości środków trwałych należy rozłożyć pracę w ten sposób, ażeby zapisy ukończone były możliwie najwcześniej, przystępując już pod koniec roku sprawozdawczego do zapisów umorzeń w obrębie tych środków trwałych, które nie ulegają zmianom lub przerzutom. Na kontach głównych umorzenia księguje się miesięcznie.

PRZEGLĄD WYDAWNICTW

Wydawnictwa książkowe

Biblioteka Biura Organizacji Rachunkowości, tom II. Ujednolicone druki rachunkowe i finansowe, opracowanie zbiorowe. Wyd. Polskie Wydawnictwa Gospodarcze, Warszawa, 1950.

Część A — Opisy. Treść: Wstęp. I Księgowa dokumentacja inwestycji, II Księgowa dokumentacja remontów kapitalnych, III Księgowa dokumentacja środków trwałych, IV Druki księgowości finansowej, V Druki dla gospodarki materiałowej. Część B — Wzory. (S. M.)

S. Je. Kamienicer — Organizacija i planirowanije socialisticzeskowo promyszlennowo priedprijatija (Organizacja i planowanie w socjalistycznym przedsiębiorstwie przemysłowym), Gospłanizdat. Moskwa 1950, str. 424.

Treść: Wstęp, 1. Socjalistyczne przedsiębiorstwo przemysłowe i jego struktura, 2. Podstawowe zasady organizacji i planowania pracy socjalistycznego przedsiębiorstwa przemysłowego, 3. Plan techniczno-przemysłowo-finansowy — organizacyjną podstawą pracy socjalistycznego przedsiębiorstwa przemysłowego, 4. Organizacja kierowania przedsiębiorstwem, 5. Organizacja podstawowego procesu produkcji, 6. Obsługa produkcji podstawowej przez wydziały usługowe, 7. Przygotowanie do produkcji, 8. Techniczny plan przedsiębiorstwa, 9. Organizacja pracy i płac, 10. Normowanie pracy, 11. Sporządzanie planu zatrudnienia i płac, 12. Program produkcji przedsiębiorstwa i organizacja jego wykonania, 13. Wykorzystanie zdolności produkcyjnej przedsiębiorstwa, 14. Wykorzystanie zasobów materiałowych, 15. Planowanie kosztu własnego produkcji, 16. Planowanie finansowe w przedsiębiorstwie, 17. **Rozrachunek gospodarczy przedsiębiorstwa.**

(S. M.)

Prof. N. A. Kiparisow — Kurs tieorii buchgaltierskowo ucziota (Podręcznik teorii księgowości). Wydanie 6 ponownie opracowane. Gospłandizdat. Moskwa. 1950, str. 263.

Treść: 1. Ogólna charakterystyka rachunkowości, 2. Przedmiot i metoda księgowości, 3. Organizacja i technika księgowości.

Książka ta jest podręcznikiem przeznaczonym dla studentów wyższych ekonomicznych zakładów naukowych i zalecona została jako pomoc naukowa przez Ministerstwo Szkół Wyższych ZSRR. (S. M.)

Praca zbiorowa pod redakcją **M.W. Bugusławskiego — Ucziot i opieratiwnaja tiechnika w bankach dołgosrocznych włożenij** — (Rachunkowość i technika operacyjna w bankach inwestycyjnych). Gosfinizdat. Moskwa, 1949, str. 231.

Treść: Wstęp, 1. Operacja banków specjalnych (inwestycyjnych) i budowa ich bilansów, 2. Organizacja rachunkowości i technika operacyjna, 3. Operacje rozrachunkowe, 4. Akumulacja i ewidencja środków w bankach specjalnych, 5. Operacje w zakresie bezzwrotnego finansowania inwestycji, 6. Operacje w zakresie kredytowania długoterminowego, 7. Operacje w zakresie kredytowania krótkoterminowego, 8. Rozrachunki banków specjalnych z Bankiem Państwa, 9. Rozrachunki wzajemne, przychody i wydatki, rachunki różne, 10. Sprawozdawczość banków, 11. Rewizje dokumentalne.

W opracowaniu tego podręcznika, przeznaczonego dla finansowo - kredytowych technikum ZSRR, brali udział: M.W. Bogusławskij, A.B. Złobinskij, P.M. Rojtman i S.Ł. Jampolskij. (S. M.)

M. W. Bogusławskij, A. A. Prosiełkow — Ucziot i opieratiwnaja tiechnika w Gosbankie (Rachunkowość i technika operacyjna w Banku Państwa) Gosfinizdat. Moskwa. 1950, str. 267.

Treść: 1. Ogólna charakterystyka rachunkowo - operacyjnej pracy w Banku Państwa, jego struktura i sieć, 2. Bilans Banku Państwa, 3. Struktura księgowości w Banku Państwa, 4. Dokumentacja, obieg dokumentów i wewnętrzna kontrola w banku, 5. Operacje rozrachunkowe, 6. Operacje kredytowe, 7. Rozliczenia (wzajemne) między filiami, 8. Operacje kasowe, 9. Operacje emisyjne, 10. Operacje obcą walutą i metalami szlachetnymi, 11. Kasowe wykonanie państwowego budżetu ZSRR, 12. Rozrachunki z bankami inwestycyjnymi, 13. Ewidencja funduszów, środków trwałych, dłużników i wierzycieli, przychodów i wydatków, 14. Sprawozdawczość, 15. Rewizja dokumentalna.

Podręcznik ten został opracowany dla finansowo - kredytowych technikum ZSRR. Ministerstwo Finansów ZSRR zaleciło go jako pomoc naukową dla tychże uczelni. Dzieło opracowali: M.B. Bogusławskij, J. B. Griebień i A.A. Prosiełkow. Jest to podręcznik księgowości i techniki operacyjnej w Banku Państwa. Odpowiada on treścią programowi sieci kursów Banku Państwa w zakresie przygotowania i podniesienia kwalifikacji pracowników rachunkowych i operacyjnych. Dla bardziej wnikliwego i głębokiego zapoznania się księgowych z rachunkowością banków i ich techniką operacyjną, jak zaznaczają autorzy dzieła, jest ten podręcznik niewystarczający. W tym wypadku należy posługiwać się jeszcze odpowiednimi instrukcjami.

(S. M.)

W. I. Piereslegin — Mietody iscziślenija oborocziwajemosti sredieclstw priedprijatij (Metody obliczania częstotliwości obrotu środków w przedsiębiorstwach) Gosfinizdat. Moskwa. 1950, str. 80.

Treść: 1. Skład środków przedsiębiorstwa, 2. Częstotliwość obrotu środków przedsiębiorstwa, 3. Drogi przyśpieszenia obiegu środków obrotowych, 4. Obliczanie wskaźników szybkości obiegu środków obrotowych, 5. Określanie wyników przyśpieszenia obiegu środków obrotowych, 6. Kontrola częstotliwości obrotu obrotowych środków przedsiębiorstwa. (S. M.)

W.P. Kopniajew — Kak ułuczszit ispolzowanije oborotnych sriedstw. (Jak polepszyć wykorzystanie środków obrotowych). Gosfinizdat. Moskwa. 1949, str. 94.

Treść: 1. Środki obrotowe i znaczenie ich efektywnego wykorzystania, 2. Wskaźniki częstotliwości obrotu środków obrotowych, 3. Przyśpieszenie obiegu środków w zapasach produkcyjnych (materiałowych, — prz. tłum.), 4. Przyśpieszenie obiegu środków w produkcji w toku, 5. Przyśpieszenie obiegu środków w wyrobach gotowych, 6. Zakończenie. (S. M.)

B.Ju. Kricziewskij — Uczrieżdienija Gosbanka w barbie za uskorienije oborocziwajemosti oborotnych sriedstw (Instytucje Banku Państwa w walce o przyśpieszenie obiegu środków obrotowych). Gosfinizdat. Moskwa. 1950, str. 48.

Treść: 1. Nowe zadania instytucji Banku Państwa, 2. Rezerwy prawidłowej organizacji gospodarki materiałowej przedsiębiorstw, 3. Skrócenie cyklu produkcyjnego — ważny warunek przyśpieszenia obiegu środków obrotowych, 4. Przyśpieszenie obiegu środków obrotowych w sferze obrotu.

F. Salnikow — Planirowanije w kołchozie (Planowanie w kołchozie). Gospłanizdat. Moskwa. 1949, str. 176.

Treść: Wstęp., 1. Planowanie produkcji w kołchozie, 2. Preliminarz przychodów i wydatków, 3. Zadania produkcyjne dla brygad i ogniw produkcji roślinnej i ferm produkcji zwierzęcej, 4. Plany robocze w kołchozie, 5. Przygotowanie kołchozu do zawarcia umowy z MTS (Ośrodkami maszynowymi), 6. Kontrola wykonania planu w kołchozie. (S. M.)

KOMUNIKAT PD i PK

W związku ze zmianą dotychczasowej struktury organizacyjnej Przedsiębiorstwa Druków i Przyborów Księgowych z dniem 1.I.51 r. istniejące obecnie terenowe Oddziały PDPK, a mianowicie:

1. Oddział PDPK w Warszawie ul. Ogrodowa 51 (skrót telegraf. „Pedepeka Warszawa").
2. Oddział PDPK w Poznaniu, ul. Armii Czerwonej 2 (skrót telegraf. „Pedepeka Poznań").
3. Oddział PDPK w Katowicach, ul. Mielęckiego 3 (skrót telegraf. „Pedepeka Katowice").

przechodzą na pełny rozrachunek wewnętrzny. Zadaniem Oddziałów PDPK będzie zaopatrywanie w druki i przybory księgowe Odbiorców własnego rejonu terenowego.

Terenem działania:

I — Oddziału PDPK Warszawa są województwa:

białostockie, kieleckie, lubelskie, m. Łódź, łódzkie, olsztyńskie, rzeszowskie, m. Warszawa, warszawskie.

II — Oddziału PDPK Poznań — województwa:

bydgoskie, gdańskie, koszalińskie, poznańskie, szczecińskie, wrocławskie, zielonogórskie.

III — Oddziału PDPK Katowice — województwa: katowickie, krakowskie i opolskie.

Każdy z odbiorców wraz z własnym numerem rejestracyjnym jest przydzielony do jednego z Oddziałów PDPK, w którym od dnia 1.I.1951 r. winien już bezpośrednio, z pominięciem Centrali PDPK w Warszawie, ul. Rejtana 16, zaopatrywać się w potrzebne mu druki i przybory księgowe.

W odniesieniu do Instytucji politycznych, społecznych, sportowych, komitetów okolicznościowych oraz spółdzielczych, nie podlegających rygorom inkasa bankowego i nie będących jednostkami budżetu państwa, wysyłkę towaru uzależnia PDPK od uprzedniego pokrycia należności za zamówione druki lub przybory, na podstawie wystawionego rachunku pro forma.

Konta Oddziałów PDPK w Narodowym Banku Polskim:

Warszawa — Mokotów	Nr 110-837
Poznań —	Nr 110-1623
Katowice —	Nr 110-1545

W magazynach i sklepach posiada PDPK — poza normalnym asortymentem wzorów KRD — druki dotychczas wydawane przez Instytut Naukowej Organizacji i Kierownictwa, Warszawa, ul. Niemcewicza 9/14 oraz druki do okresowej sprawozdawczości finansowej, ogłoszonej w Monitorze Polskim A-69 z dnia 15.VI.1950 r., a w najbliższym czasie będzie posiadać listy płacy i obrotówki.

Sklepy Oddziałów PDPK w:

Poznaniu ul. 27-go Grudnia 4.

Warszawie, ul. Ogrodowa 51.

Katowicach, ul. Mielęckiego 3

dokonują sprzedaży za gotówkę lub na czeki rozrachunkowe i przelewowe (czerwone) w myśl obowiązujących przepisów o obrocie bezgotówkowym.

Partie druków o wartości poniżej zł. 30.— wysyła się wyłącznie za pobraniem. Powyżej tej wartości wysyła się za pobraniem tylko na specjalne pisemne żądanie odbiorcy.

Zamówień telefonicznych PDPK w zasadzie nie realizuje, są one uwzględniane jedynie w wypadku wyraźnego żądania przez odbiorcę dokonania wysyłki za pobraniem.

Druki asortymentu PDPK można również nabywać na warunkach jak w sklepach PDPK, w Oddziałach Centrali Druków Administracji Publicznej:

w Łodzi, ul. Kilińskiego 77,

w Krakowie, ul. Rynek Główny 17.

Centrala Druków Administracji Publicznej nie dokonuje żadnych wysyłek towaru. Towar wysyła się zawsze na ryzyko odbiorcy.

Wszystkie zamówienia złożone w PDPK do dnia 20.XII.1950 r. zostaną zrealizowane w sposób dotąd praktykowany; wszelkich wyjaśnień w sprawie dostaw i fakturowania, odnoszących się do tych zamówień, będzie udzielać Centrala PDPK w Warszawie, ul. Rejtana 16. Zamówienia, które nadejdą do Centrali PDPK po dniu 20.XII.1950 r. oraz cała późniejsza tycząca się ich korespondencja będą kierowane do załatwienia do właściwych terenowych Oddziałów PDPK.

Redakcja: BIURO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI. Warszawa, ul. Mazowiecka 11, tel. 8-53-81, 703-42.

Wydawca: „POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE", Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione

Adres Administracji: Poznańska 15, tel. 7-39-45.

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch" — Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 804-20 Konto PKO: I-15808

Warunki prenumeraty: kwartalnie zł 13.50, półrocznie zł 27.—, rocznie zł 54.—.

Druk. „Prasa Demokratyczna", Warszawa, Śniadeckich 16. Zam. 1352 z dnia 16.I.1951 r. Nakład 15.000.
Ukończono w lutym 1951 r.

CENA ZŁ 4.50

2-B-15026